

Wspieranie tworzenia szkół ćwiczeń

Już jesteśmy szkołą ćwiczeń!

Opisy działań szkół, bibliotek
pedagogicznych i szkoły wyższej
zbieżnych z *Modelem szkoły ćwiczeń*

Zespół autorów

**Magdalena Brewczyńska, Marzena Kędra, Marta Kotarba, Anna Płusa, Elżbieta Ryczek,
Anna Szelaąg, Tomasz Wójtowicz, Marzena Zmysłowska**

Redakcja merytoryczna

Agnieszka Pietryka

Redakcja językowa i korekta

Katarzyna Gańko

Projekt okładki i opracowanie graficzne

Aneta Witecka

Redakcja techniczna i skład

Wojciech Romerowicz

ISBN 978-83-65450-99-9

Warszawa 2017

Wydanie I

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

www.ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 3.0 Polska (CC-BY-NC).

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu społecznego

Spis treści

Wprowadzenie	3
--------------------	---

Marta Kotarba

Na styku teorii i praktyki – o praktykach studenckich oraz doskonaleniu nauczycieli w zakresie wspierania uczniów w posługiwaniu się językiem obcym	7
---	---

Anna Szeląg

„Programuj w bibliotece”. Działania zbieżne z koncepcją szkoły ćwiczeń	17
---	----

Anna Płusa

Realizacja planu kompleksowego wspomaganie szkoły w obszarze kształcenia kompetencji informatycznych. Praktyka eksperta – nauczyciela biblioteki pedagogicznej	25
--	----

Magdalena Brewczyńska

Działania zbieżne z koncepcją szkoły ćwiczeń – obszar: działania placówek wspomagania	34
--	----

Marzena Kędra

Opis działań zbieżnych z koncepcją szkoły ćwiczeń – O „Kreatorach Świata” w Cogito	44
---	----

Tomasz Wójtowicz

Opis działań zbieżnych z koncepcją szkoły ćwiczeń zrealizowanych w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Moszczance.....	56
---	----

Elżbieta Ryzek

Działania Szkoły Podstawowej w Podmoklach Małych zbieżne z koncepcją szkoły ćwiczeń	68
--	----

Marzena Zmysłowska

Działania zbieżne z <i>Modelem szkoły ćwiczeń</i> w I Liceum Ogólnokształcącym w Ciechanowie.....	81
--	----

Wprowadzenie

Celem publikacji jest prezentacja tych działań szkół, bibliotek pedagogicznych i szkoły wyższej, które prezentują elementy działań szkoły ćwiczeń opisanych w *Modelu szkoły ćwiczeń*. Zgodnie z koncepcją szkoły ćwiczeń to zespół zaplanowanych działań szkół i placówek oraz instytucji służących wspieraniu procesu uczenia się nauczycieli i studentów. Szkoła ćwiczeń to placówka, gdzie przyszli nauczyciele będą doświadczać praktycznej weryfikacji teorii, z którą spotykają się podczas studiów, a obecni nauczyciele będą doskonalić swój warsztat pracy. To tutaj student zmierzy się – pod kierunkiem swojego opiekuna – z praktyką pedagogiczną: zarówno w zakresie dydaktyki, jak i wychowania. To tutaj nauczyciele będą rozwijać warsztat pracy i dzielić się swoimi pomysłami z innymi nauczycielami.

Taka definicja umożliwia sformułowanie następujących funkcji szkoły ćwiczeń:

- **funkcja dydaktyczna** – prezentowanie studentom (w ramach kształcenia) i nauczycielom (w ramach doskonalenia) skutecznych form i metod pracy z uczniami oraz przedstawianie rozwoju organizacyjnego szkoły jako społeczności uczącej się, dążącej do kształtowania kompetencji nauczycieli i uczniów;
- **funkcja promocyjna** – promowanie innowacyjności szkół i nauczycieli, a tym samym nowych form i metod pracy, trendów pedagogicznych;
- **funkcja integrująca** – integrowanie środowiska i działań na rzecz wspierania pracy szkoły i nauczycieli.

„Wspieranie tworzenia szkół ćwiczeń” to projekt, którego głównym zadaniem jest opracowanie zasad organizacji i funkcjonowania szkół ćwiczeń. Pojęcie szkoły ćwiczeń, zgodnie z literaturą przedmiotu (Ratuś, 2014, s. 219–230), wiąże się bezpośrednio z praktycznym przygotowaniem kandydatów na nauczycieli, a co za tym idzie – z kształceniem

nauczycieli w różnych typach szkół. W przygotowanym *Modelu szkoły ćwiczeń* poszerzamy obszar działania i proponujemy także zaangażowanie szkół w proces doskonalenia zawodowego nauczycieli. Przykłady dobrych praktyk wraz z propozycjami ekspertów zostały zebrane w tym opracowaniu.

W obecnym prawodawstwie oświatowym brakuje formalnych zapisów dotyczących funkcjonowania szkół ćwiczeń, stąd w opracowanym *Modelu* konieczne było odniesienie do zadań tych instytucji, które biorą udział w organizacji i funkcjonowaniu działań określanych łącznie jako szkoła ćwiczeń:

- szkół – nauczycieli i dyrektorów;
- placówek doskonalenia nauczycieli (PDN), poradni psychologiczno-pedagogicznych (PPP), bibliotek pedagogicznych (BP) oraz doradców metodycznych;
- organów prowadzących szkoły;
- organów nadzoru pedagogicznego;
- placówek edukacji pozaformalnej rozwijających kompetencje kluczowe uczniów;
- szkół wyższych prowadzących kształcenie przyszłych nauczycieli.

Takie rozwiązanie wymaga przyjęcia określonych standardów, czyli zasad współpracy w trakcie planowania i realizacji działań szkoły ćwiczeń. Należy do nich zaliczyć:

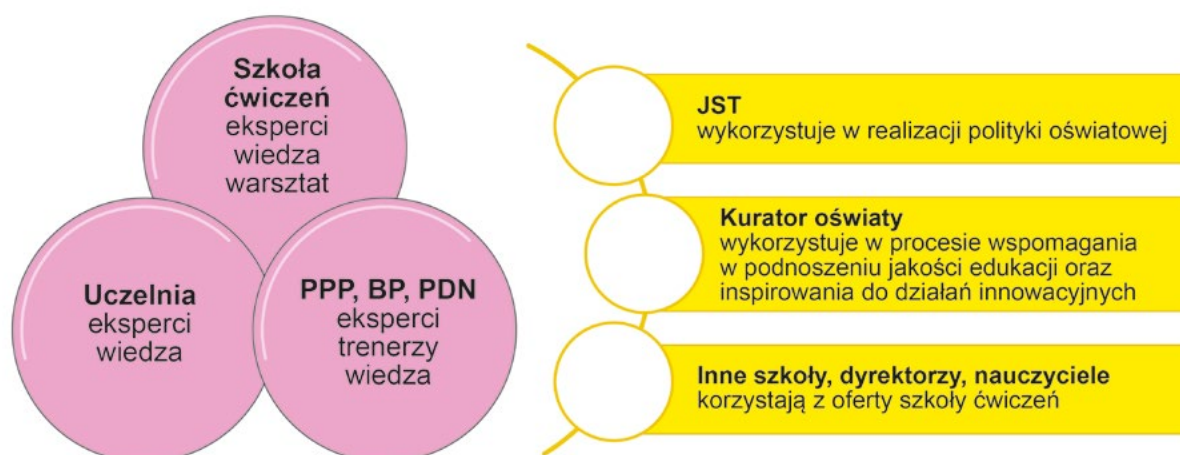
- współpracę szkoły i instytucji powołanych do wspierania pracy nauczycieli i dyrektorów, ale z zachowaniem podmiotowości;
- tworzenie klimatu rozwoju i procesu uczenia się w tych placówkach;
- prowadzenie innowacyjnych rozwiązań dydaktycznych i organizacyjnych służących rozwijaniu kompetencji kluczowych uczniów;
- wykorzystanie nowoczesnych technologii;
- planowanie i ewaluację działań;
- efektywne zarządzanie.

Najistotniejszym wyznacznikiem działań szkoły ćwiczeń jest upowszechnienie i promocja działań szkoły ćwiczeń oraz ich wykorzystanie w procesie przygotowania przyszłych

nauczycieli oraz doskonalenia, wzmacniania kompetencji tych nauczycieli, którzy pracują już w zawodzie. Zasobami szkoły ćwiczeń stają się zatem zasoby wszystkich uczestników. Są to zasoby dotyczące kompetencji osób, zasobów bibliotek pedagogicznych, a przede wszystkim – różnorodne pomysły na ich wykorzystanie w procesie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Zasoby szkoły ćwiczeń

W przygotowanej publikacji prezentujemy przykłady działań szkół, bibliotek pedagogicznych i szkoły wyższej zbieżnych z *Modelem szkoły ćwiczeń*. Dziękujemy autorom – nauczycielom oraz dyrektorom szkół, pracownikom bibliotek pedagogicznych oraz pracownikowi naukowemu Akademii Pedagogiki Specjalnej – którzy zapoznali się z przygotowaną koncepcją szkoły ćwiczeń (a nawet brali udział w jej tworzeniu) oraz porównali swoje dotychczasowe działania z tymi modelowymi, spodziewanymi w szkole ćwiczeń.

W pierwszym z prezentowanych opisów działań dr Marta Kotarba z Akademii Pedagogiki Specjalnej opisuje pożądane etapy praktyk studenckich, w tym przygotowanie i ewaluację, które istotnie wpływają na rozwijanie kompetencji niezbędnych w pracy przyszłych nauczycieli. Zwraca także uwagę na realizację praktycznego przygotowania studentów w rekomendowanych szkołach, a także na potrzebę ścisłego kontaktu nauczyciela szkoły i opiekuna praktyk studenckich na każdym etapie. Autorka proponuje niezwykle pożądany w przyszłych szkołach, realizujących zadania szkół ćwiczeń, etap ewaluacji zadań, który przybiera formę zarówno waluacji grupowej, jak i indywidualnej.

Kolejne opisy to prezentacje pracowników trzech bibliotek pedagogicznych z Częstochowy, Elbląga i Włocławka. Są to przykłady realizacji zadań statutowych tych bibliotek, ze szczególnym uwzględnieniem roli biblioteki pedagogicznej w podejmowaniu działań na rzecz

przygotowania nauczycieli do korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK). Działania te realizowane są we współpracy z placówkami doskonalenia nauczycieli oraz nauczycielami i dyrektorami szkół. Prowadzone projekty stają się przykładami dobrych praktyk i są prezentowane w trakcie lokalnych, regionalnych oraz ogólnopolskich konferencji czy seminariów.

Mamy nadzieję, że niezwykle inspirująca i ciekawa dla czytelników tej publikacji będzie lektura opisów działań przygotowanych przez trzy dyrektorki i nauczyciela. Nauczyciele wykorzystują na lekcji i w trakcie innych zajęć metody pracy służące aktywizowaniu zespołów uczniowskich, realizują projekty edukacyjne, oceniają postępy ucznia zgodnie z zasadami oceniania kształtującego. Szkoły te angażują rodziców, środowisko lokalne, a także współpracują z instytucjami edukacyjnymi, szkołami wyższymi czy pracodawcami. Dyrektorzy tych szkół poszukują nowych inspirujących rozwiązań, zachęcają nauczycieli do rozwijania swoich kompetencji, a także wspólnie z zespołami nauczycielskimi dokonują ewaluacji dotychczasowej pracy i na tej podstawie planują rozwój swoich szkół. Działania szkół są realizowane we współpracy z placówkami doskonalenia nauczycieli i szkołami wyższymi, które przygotowują studentów do pracy w szkole. Ponadto dyrektorzy i nauczyciele chętnie dzielą się swoimi doświadczeniami w trakcie spotkań w swoich szkołach, uczestniczą w konferencjach, publikują.

Elżbieta Ryczek, opisując działania swojej szkoły, zdefiniowała szkołę ćwiczeń jako „mądrze zorganizowaną placówkę spełniającą w jak największym stopniu wymagania państwa”. Zdaniem autorki szkoła ćwiczeń to „szkoła, która mogłaby być wzorcem dla innych, szkoła, która będzie się dzieliła swoimi rozwiązaniami metodycznymi i organizacyjnymi, która będzie prowadziła nas w pożądanym kierunku... zaprezentuje taki model działania, który może sprawdzić się w wielu szkołach”. Wiemy zatem, że szkoły ćwiczeń już działają – rozwijają kompetencje kluczowe uczniów, dają absolwentom dobre przygotowanie do dalszej edukacji, a dla innych mogą być inspiracją do wprowadzania zmian.

Marta Kotarba

Na styku teorii i praktyki – o praktykach studenckich oraz doskonaleniu nauczycieli w zakresie wspierania uczniów w posługiwaniu się językiem obcym

Głównym celem tego rozdziału jest z jednej strony prezentacja innowacyjnego rozwiązania metodycznego, nastawionego na projektowanie oraz wykorzystywanie w nauce języka obcego sytuacji aktywnego użycia języka przez dzieci. Z drugiej zaś strony – próba scharakteryzowania modelu przygotowania studentów do wdrażania określonej innowacji, a także wspierania rozwoju zawodowego nauczycieli przez poszerzenie warsztatu ich pracy oraz rozwijanie kompetencji metodycznych.

W opisywanym rozwiązaniu zakłada się inspirowanie, jak również wspieranie nauczycieli w podejmowaniu działań innowacyjnych. Stanowi to samo w sobie nowe rozwiązanie metodyczne, zgodne z modelowym opisem szkoły ćwiczeń Ośrodka Rozwoju Edukacji. Co więcej, w charakteryzowanym przeze mnie rozwiązaniu wykorzystuje się formy i metody pracy opisane w *Modelu szkoły ćwiczeń*: zarówno zespołowe – warsztaty, hospitacje, jak i indywidualne – mentoring.

Podstawą do opisania funkcjonujących rozwiązań, ale także próby zarysowania modelu organizacyjnego praktyk, są moje własne doświadczenia z:

- prowadzenia zajęć dla studentów Akademii Pedagogiki Specjalnej na specjalizacji, która przygotowuje do pełnienia funkcji nauczyciela przedszkola oraz edukacji wczesnoszkolnej;

- obserwacji organizacji praktyk studenckich, realizowanych przez studentów Akademii Pedagogiki Specjalnej na kierunku wychowanie przedszkolne;
- pełnienia funkcji opiekuna praktyk studenckich w Uniwersyteckim Kolegium Kształcenia Nauczycieli Języka Francuskiego.

Omawiając zagadnienie praktyk studenckich, należy pamiętać, że kwestię tę warto traktować szerzej niż tylko przez pryzmat aktu ich realizowania przez studentów. Pamiętajmy, że praktyki powinny obejmować trzy kluczowe elementy: przygotowanie, realizację oraz ewaluację podjętych działań.

Poniższy tekst zatem – oprócz wstępu oraz podsumowania – składa się z trzech zasadniczych części, w których kolejno omawiam zasygnalizowaną problematykę.

Przygotowanie studentów do realizacji praktyk

Najważniejszymi celami tego etapu pracy ze studentami są:

- zapoznanie ich z celami praktyk oraz z dokumentacją,
- usystematyzowanie ich wiadomości,
- ćwiczenie ich umiejętności,
- motywowanie poprzez pokazywanie różnych możliwości metodycznych oraz strategii radzenia sobie z grupą na co dzień.

Moje doświadczenia w pracy ze studentami obejmują wdrażanie ich do aktywnego stosowania innowacyjnych działań służących rozwojowi niezbędnych na rynku pracy kluczowych kompetencji uczniów – posługiwania się językiem obcym nowożytnym, co stanowi także ważny aspekt w modelu szkoły ćwiczeń ORE.

Warto wyjaśnić, że zgodnie z obowiązującym stanem prawnym język obcy jest nauczany obowiązkowo zarówno w przedszkolu, jak i w ramach edukacji wczesnoszkolnej. Nauczyciele wychowania przedszkolnego oraz edukacji wczesnoszkolnej są odpowiedzialni za realizację podstawy programowej i dlatego – nawet jeśli samodzielnie nie będą nauczać języka obcego – warto, aby posiadali wiedzę i umiejętności w zakresie efektywnego planowania oraz organizowania sytuacji edukacyjnych, które nastawione są na używanie języka obcego przez dzieci. Jest to ważne również dlatego, że nauczyciel powinien potrafić nawiązać współpracę z lektorem języka obcego, a także w razie potrzeby wspomóc go w realizacji pracy dydaktyczno-wychowawczej z uczniami. Dobrze jest więc przygotowywać studentów do tego zadania, jak i pozwalać im w praktyce doświadczyć warunków i możliwości takiej współpracy. W tym obszarze upatruję dużych możliwości szkoły ćwiczeń, która może stworzyć studentom warunki nie tylko do samodzielnego prowadzenia zajęć z języka obcego z uczniami, aby sprawdzili swoje możliwości w tym zakresie, lecz także do ćwiczenia umiejętności nawiązywania i prowadzenia współpracy z lektorem języka obcego.

Przykładowo obowiązująca podstawa programowa (Dz.U. z 2017 r., poz. 356) zakłada, że zadaniem przedszkola jest tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających budowaniu zainteresowania dziecka językiem obcym. Określając osiągnięcia dziecka na koniec wychowania przedszkolnego w zakresie poznawczego obszaru rozwoju, w punkcie 21. wymienia się następujące cele:

1. rozumienie bardzo prostych poleceń w języku obcym nowożytnym i reagowanie na nie;
2. uczestnictwo w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych;
3. konstrukcyjnych, teatralnych, używając wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności;
4. powtarzanie rymowanek i prostych wierszyków i śpiewanie piosenek w grupie;
5. rozumienie ogólnego sensu krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami.

Ponieważ w podstawie programowej określono minimum, trzeba rozszerzyć te zapisy i osadzić je w metodyce wczesnego nauczania języka obcego. Bez tego studenci łatwo ulegają wrażeniu, że wystarczy, aby dzieci powtarzały różne słowa czy rymowanki i reagowały na bardzo proste polecenia. W przedstawionych celach nie ujęto budowania wypowiedzi przez dzieci oraz używania języka do codziennej komunikacji, a przecież o to chodzi w porozumiewaniu się w języku obcym.

Trudno jednak oczekiwać, że studenci samodzielnie dokonają operacjonalizacji poszczególnych celów kształcenia z podstawy programowej, dostosowując je właściwie do wieku dzieci oraz zaleceń metodycznych. Właśnie w tym obszarze należy więc wspierać ich w trakcie przygotowywania do praktyk, a także zadbać o to, aby w tym czasie mogli zaobserwować właściwe rozwiązania metodyczne, o czym szerzej piszę w drugiej części tekstu. Co więcej, przygotowując studentów do praktyk, doświadczam sporego rozdzwiku pomiędzy teorią a praktyką, co nie dziwi, ponieważ studenci mogą dysponować sporą wiedzą teoretyczną, ale nie mieli okazji zweryfikować jej jeszcze we własnej praktyce pedagogicznej.

W tym obszarze ujawnia się więc ogromne zapotrzebowanie na szkołę ćwiczeń, która może odpowiedzieć na potrzeby studentów w zakresie łączenia wiedzy teoretycznej z działalnością praktyczną i umiejętnego poruszania się na styku teorii i praktyki.

Z moich doświadczeń wynika, że studenci z reguły doskonale rozumieją, że dzieci w wieku przedszkolnym angażują się w różnorodne formy zabawowe realizowane w języku polskim, oraz wiedzą, że warto rozszerzać te doświadczenia o udział w aktywnościach podczas zajęć z języka obcego. Zdają sobie sprawę, że język obcy powinien być w edukacji przedszkolnej traktowany jako naturalne narzędzie do poznawania świata. Wydaje mi się jednak, że studenci mają już kłopot ze zrozumieniem, że o wiele ważniejsze od powtarzania przez dzieci określonych słów czy zwrotów, stosowania podręczników czy kart pracy jest tworzenie angażujących sytuacji komunikacyjnych. Podczas wczesnego nauczania języków obcych

niezwykle ważne jest wspieranie gotowości dzieci do mówienia – po to uczymy przedszkolaki języka obcego, aby się nim posługiwały, a nie po to, aby powtarzały po nauczycielu ciągi słów czy wypełniały zadania w książeczkach. Kluczowe jest zatem:

- konsekwentne używanie języka obcego przez nauczyciela,
- wspieranie spontanicznych wypowiedzi przedszkolaków,
- prowokowanie interakcji wśród dzieci,
- wykorzystywanie ich naturalnych zdolności aktorskich i ośmielanie ich w mówieniu.

Koncepcja nauczania języka obcego podczas realizacji zabaw plastycznych, muzycznych, teatralnych, konstrukcyjnych czy technicznych wyzwala aktywność dziecka i rozszerza jego wiedzę i umiejętności. Dzięki realizacji różnorodnych zadań stwarza się okazję do angażowania kluczowych umiejętności językowych: słuchania oraz mówienia i porozumiewania się w języku obcym. Pamiętać należy, że rozwijanie sprawności prowadzenia rozmowy czy wchodzenia w interakcje obejmuje doskonalenie zarówno werbalnej, jak i niewerbalnej komunikacji dziecka z rówieśnikami i dorosłymi. Dlatego też podczas zajęć wdrażających do posługiwania się językiem obcym należy możliwie najpełniej posługiwać się gestem, mimiką, ruchem. Istotne jest także konsekwentne stosowanie ogólnych zwrotów używanych na każdych zajęciach. Podczas zajęć można także wykorzystać pacynkę, która pomoże dzieciom zrozumieć dane polecenie czy prośbę, a także aktywnie korzystać z możliwości, jakie dają technologie informacyjno-komunikacyjne.

Obecnie w metodyce wczesnego nauczania języka obcego podkreśla się, że podczas rozwijania sprawności mówienia u dzieci nie można zatrzymać się tylko na okresie imitacji, kiedy dzieci – często bezrefleksyjnie – odtwarzają określone słowa czy zwroty podane przez nauczyciela. Tymczasem z moich obserwacji wynika, że studenci, przygotowując się do praktyk, często planują sporo ćwiczeń, które bazują na wielokrotnym powtarzaniu przez dzieci słów czy wzorów zdań. Postępują tak, zakładając, że uczenie się języka obcego uwarunkowane jest wyrobieniem odpowiednich nawyków językowych i wyposażeniem przedszkolaków w określony zasób słów¹. Często też motywują taki sposób planowania pracy tym, że sami byli w ten sposób nauczani. Chcą więc rozpoczynać zajęcia z języka obcego od tzw. rudymentów – przy wprowadzaniu nowego słownictwa po prostu pokazać dzieciom dany przedmiot czy jego obrazek i podać nazwę, a dzieci chóralnie mają ją powtórzyć.

Takie prowadzenie edukacji z języka obcego pomija zupełnie fakt, że akt językowy realizuje cele komunikacyjne, więc używanie języka jest rodzajem działania. Tym samym wymienianie z pamięci różnych obcojęzycznych słów ma niewiele wspólnego z umiejętnością ich użycia w określonych kontekstach komunikacyjnych. Chóralne powtarzanie, budowanie wypowiedzi według wzorca tylko pozornie przyspiesza proces uczenia się języka obcego. Powtarzanie jest

¹ Por. metoda audiolingwalna, czy audiowizualna strukturalno-globalna, które często zaleca się w początkowym okresie nauczania.

konieczne w nauce języka obcego, ale należy organizować takie sytuacje, w których uczący się może uczestniczyć, a następnie stosować nowe słowa i zwroty w różnych sytuacjach komunikacyjnych. Dziecko musi mieć możliwość aktywnego używania języka obcego.

Aby prowadzić zajęcia zgodnie z tym założeniem, należy odpowiednio przygotować ich scenariusz. To zadanie studenci wykonują przed praktykami, a zanim przystąpią do jego realizacji – scenariusz jest sprawdzany przez opiekuna praktyk, który zaleca pewne poprawki oraz sugeruje optymalne wykorzystanie czasu zajęć zgodnie ze współczesnymi wytycznymi metodyki wczesnego nauczania języka obcego. Ważne jest także zachęcanie studentów do refleksji nad własnymi doświadczeniami edukacyjnymi, tak aby uświadamiać im, co ich motywuje, jakie impulsy mogą realizować nieświadomie w pracy z grupą dzieci itp.

Aby było to możliwe, studenci powinni najpierw móc przećwiczyć wszystko w bezpiecznej sytuacji ćwiczeniowej. Idealem byłoby zaplanowanie w planie studiów godzin na przygotowanie się do praktyk, które wykorzystać można na wstępne próby prowadzenia zajęć przed kolegami z grupy, przy wsparciu opiekuna praktyk, który na bieżąco może dostarczać wartościowych informacji zwrotnych. Istotny jest także taki rozkład poszczególnych przedmiotów w planie studiów, aby studenci mogli nabywać określonej wiedzy oraz umiejętności, zanim rozpoczną praktyki. Planując zajęcia dla dzieci w wieku przedszkolnym czy wczesnoszkolnym – czy to podczas prowadzonych przeze mnie przedmiotów metodycznych, czy warsztatów, które przygotowują do praktyk – wdrażam studentów do tego, aby potrafili:

- zaprojektować interesujące i wartościowe sytuacje edukacyjne,
- osadzać język w szerszym kontekście,
- dobierać materiał językowy oraz funkcje i sytuacje użycia języka ze względu na ich możliwości kształtowania kompetencji komunikacyjnej,
- radzić sobie u dzieci z zachowaniami zakłócającymi przebieg zajęć.

Warsztaty przygotowujące do realizacji praktyk. Archiwum własne

Jerome Bruner podkreśla, że „sprawność nabywania i stosowania umiejętności, wiedzy, sposobów myślenia u ucznia zależy od tego, jak bardzo sprzyjający lub aktywizujący okazuje się kulturowy *zestaw narzędzi*, którego uczącemu się dostarcza nauczyciel” (Bruner, 2010, s. 101). W moim odczuciu podobnie rzecz się ma, jeśli chodzi o praktyki. Symboliczny zestaw narzędzi, oferowany przez opiekunów praktyk, aktualizuje zdolności studenta, a czasem nawet warunkuje, czy mają one szanse zaimplementować się w sensie praktycznym. Dlatego też praktyki studenckie powinny być:

- traktowane jako integralna część studiów w ramach programów;
- bezpośrednio powiązane z przedmiotami metodycznymi, realizowanymi zgodnie z planem studiów poszczególnych specjalności;
- poprzedzone – w miarę możliwości – warsztatami metodycznymi, jak również treningiem umiejętności wychowawczych.

Pisząc o przygotowaniu studentów do praktyk, warto także zwrócić uwagę na zakres dokumentacji, którą mają opracować studenci – w moim odczuciu powinno to być niezbędne minimum. Nadmiar dokumentacji powoduje, że student za bardzo skupia się na jej wypełnieniu, niejednokrotnie prosząc o pomoc nauczycieli w placówce. Studenci błędnie wówczas oceniają, że podstawą realizacji praktyk jest... wypełnienie dokumentacji, a nie gromadzenie doświadczeń oraz wzmacnianie pewności siebie u studentów w roli nauczyciela. Dobrym rozwiązaniem jest zatem przygotowanie *case study*, zgodnie z wytycznymi, czy też opracowanie portfolio, które zawiera scenariusze oraz refleksje studenta na temat własnej pracy.

Realizowanie praktyk

Najważniejszymi celami tego etapu są:

- umożliwienie obserwowania właściwie prowadzonych zajęć (przez nauczycieli w danej placówce);
- stworzenie warunków do samodzielnego realizowania przydzielonych zadań dydaktyczno-wychowawczych;
- dalsze motywowanie poprzez pokazywanie różnych możliwości metodycznych oraz strategii radzenia sobie z grupą na co dzień;
- bieżące superwizowanie zarówno sukcesów, jak i trudności, których doświadcza student.

Ważne jest, aby studenci realizowali praktyki w rekomendowanych miejscach, sprawdzonych pod względem formalnym oraz metodycznym. Istotny jest kontakt opiekuna praktyk z uczelnią z nauczycielami, którzy pracują w przedszkolach czy w szkołach, do których posyłani są studenci.

Nauczyciele w określonej placówce edukacyjnej spełniają ważną rolę w praktycznym przygotowaniu studentów do zawodu nauczycielskiego. To właśnie oni są najbliższymi opiekunami praktykantów, kierując bezpośrednio ich pracą. Ważny jest zatem kontakt przedstawiciela uczelni z nauczycielami, dobry przepływ informacji oraz wzajemne

porozumienie. Ideałem jest sytuacja, kiedy można z koncepcją pracy – w ramach innowacji pedagogicznej, do której wdrażani są studenci – zapoznać również nauczycieli w trakcie warsztatów czy szkoleń. Jest to o tyle istotne, że nauczyciel w placówce:

- ustala tematy zajęć, sprawdza przygotowanie konspektów;
- pomaga praktykantom w prowadzeniu zajęć próbnych;
- udziela wskazówek i informacji o warunkach prowadzenia zajęć;
- hospituje zajęcia, omawia je i wystawia oceny, które wpisuje do księgi praktyki pedagogicznej.

Ważne jest zatem, aby zarówno pracownicy uczelni, jak i nauczyciele przyjęli „wspólny front”, a nie przeczyli sobie wzajemnie czy dyskredytowali swoje działania. Szkoła ćwiczeń powinna zatem stosować najlepsze metody pracy w procesie nauczania i wychowania, gdyż istotą tego typu placówki jest – oprócz obowiązku kształcenia i wychowania dzieci – współorganizowanie praktycznego przygotowania do wykonywania zawodu nauczyciela.

Studenci w trakcie realizowania praktyk mają kształcić praktyczne umiejętności, związane z prowadzeniem zajęć dla dzieci. **Jednakże praktyka pedagogiczna pogłębiać ma także znajomość określonych teorii pedagogicznych. Jest także okazją do dojrzewania w roli nauczyciela i wyrabiania w sobie twórczej postawy wobec pracy dydaktyczno-wychowawczej.** Praktyka umieszcza studenta w świecie zawodowym, a tym samym przekształca jego wewnętrzne wyobrażenia o pracy nauczyciela, sposobie kontaktu z wychowankami czy organizowania zajęć. Ważne jest, aby student miał świadomość procesu, w którym uczestniczy, i na bieżąco go monitorował, przygotowując notatki terenowe, zapisując zdobywane informacje.

Z moich doświadczeń – zarówno osobistych, nauczycielskich, jak i związanych z opiekowaniem się praktykami studenckimi – wynika, że niezwykle rozwijająca jest możliwość samodzielnego przeprowadzenia choćby wycinka zajęć. Pisząc „samodzielnego”, mam na myśli taki sposób organizowania praktyk, aby studenci faktycznie mieli przestrzeń na to, by zrealizować zajęcia według swojego pomysłu i sprawdzić na własnej skórze, co i jak działa, a co okazuje się nieskuteczne. Jest to w moim odczuciu kluczowe doświadczenie podczas praktyk. Jak to ujął Robert Louis Stevenson (2001, s. 10–18): „Żeby poznać smak pieszej wędrówki, trzeba iść samemu. Jeśli chodzi się w grupie, czy nawet we dwoje, wędrówka będzie pieszka tylko z nazwy, i bardziej będzie podobna do pikniku. Pieszka wędrówka wymaga samotności, bo najważniejsza w niej jest wolność, swoboda w zatrzymywaniu się i ruszaniu dalej, wybierania tej czy innej drogi, którą podyktuje wam fantazja; i dlatego, że powinniście iść własnym tempem”.

Bywa, że taka samodzielność budzi różne emocje po stronie nauczycieli, pojawiają się obawy czy wątpliwości. Jednakże wszystko jest kwestią właściwego zaplanowania praktyk,

w tym ustalenia szczegółów formalno-organizacyjnych oraz przygotowania studentów, o którym pisałam wyżej.

Ważne jest także stałe monitorowanie praktyk studenckich, bezpośredni kontakt z przedszkolami, szkołami, a także stworzenie studentowi w ramach uczelni możliwości bieżącej konsultacji podejmowanych działań. Podsumowując tę część rozważań, chciałabym wskazać, że najważniejszą kwestią w ramach praktyk studenckich jest **budowanie oraz wzmacnianie tożsamości studenta w roli nauczyciela**.

Problem, który wymaga rozwiązania, dotyczy czasem dużego rozdźwięku między wiedzą teoretyczną studentów a możliwościami jej wdrażania do praktyki pedagogicznej. Jak wykazywałam wyżej, **przyczyny** takiego stanu rzeczy związane są z nieumiejętnością łączenia teorii z praktyką, a także z przenoszeniem do praktyki pedagogicznej własnych doświadczeń edukacyjnych bez refleksji nad ich efektywnością oraz bez odnoszenia ich do nabywanej w toku studiów wiedzy teoretycznej. To nie dziwi: siła własnych doświadczeń jest o wiele większa i tworzy mocniejsze schematy poznawcze. **Rozwiązaniem**, które wydaje się najskuteczniejsze, jest zatem tworzenie w szkole ćwiczeń możliwości nabywania wielu doświadczeń w ramach przygotowania oraz realizowania praktyk, które dają okazję do wypróbowania różnych praktycznych aplikacji wiedzy teoretycznej. Trzeba także umożliwić przeżycie doświadczeń korektywnych, tak aby student rozumiał potrzebę zmiany swoich mniej adekwatnych i zgodnych ze współczesną metodyką przekonań dydaktycznych, które ukształtowały się na bazie jego osobistych doświadczeń w roli ucznia. Aby było to możliwe potrzebne jest odpowiednie środowisko edukacyjne, które nastawione będzie na rozwój oraz współpracę poszczególnych podmiotów zaangażowanych w pracę dydaktyczno-wychowawczą, co właśnie zakłada *Model szkoły ćwiczeń* ORE.

Ewaluacja podjętych działań

Najważniejszymi celami tego etapu są:

- umożliwienie dokonania wnikliwej refleksji nad własnymi działaniami, ale także pojawiającymi się w związku z tym myślami, emocjami i doznaniem;
- stworzenie warunków do wymiany doświadczeń w grupie studenckiej;
- dalsze motywowanie poprzez pokazywanie różnych możliwości metodycznych oraz strategii radzenia sobie z grupą na co dzień, które mogłyby okazać się bardziej efektywne w przyszłości.

Oprócz właściwego przygotowania do praktyk pedagogicznych oraz dobrego, wspierającego środowiska ich realizacji ważne jest także umiejętne ewaluowanie podejmowanych przez studentów działań. Ideałem byłoby dokonywanie takiej refleksji cyklicznie w trakcie trwania praktyki, o czym wspominałam wyżej. Z moich doświadczeń wynika, że superwizowanie

i ewaluowanie praktyk powinno mieć charakter zarówno grupowy, jak i indywidualny, na co również zwraca się uwagę w *Modelu szkoły ćwiczeń* ORE.

Grupowa ewaluacja pozwala na:

- podzielenie się z innymi studentami tym, co się udało;
- omówienie trudności, które wystąpiły i otrzymanie informacji zwrotnej od grupy;
- dzielenie się tzw. dobrymi praktykami.

Do takich grupowych spotkań można też od czasu do czasu zaprosić nauczycieli z przedszkola czy ze szkoły. Buduje to atmosferę wzajemnego zaufania oraz współpracy, a także stwarza okazję do inspirowania zarówno przyszłych, jak i obecnych nauczycieli do poszukiwania nowatorskich rozwiązań metodycznych.

Indywidualna ewaluacja pozwala zaś na:

- szczegółowe omówienie sukcesów studenta wraz z próbą dokonania analizy, dlaczego dana rzecz tak dobrze została zrealizowana;
- szczegółową analizę trudności, jakie miał student, wraz z próbą dokonania analizy, co mogłoby pomóc je przezwyciężyć, jakie jeszcze możliwości ma student w przyszłości itp.;
- sprawdzenie poprawności przygotowania i wypełnienia dokumentacji.

Ważne jest, aby sytuację praktyki pedagogicznej wykorzystać także do kształtowania u studenta umiejętności analizowania podejmowanych działań i formułowania wniosków do swojej dalszej pracy pedagogicznej.

Zakończenie

Wzory pracy wyniesione z praktyk pedagogicznych odgrywają ważną rolę w przygotowaniu zawodowym nauczycieli, gdyż studenci posługują się w swojej praktyce częściej raczej wzorem niż teorią. Siła doświadczeń własnych jest nie do przecenienia. Dlatego też opiekunowie praktyk po stronie uczelni oraz nauczyciele powinni dysponować dużą wiedzą, ale także potrafić odnieść ją do praktyki. Praktyki traktować należy jako przygotowanie do zawodu w aspekcie prakseologicznym. W moim odczuciu w planach studiów powinno się nie tylko uwzględnić czas na ich realizację przez studentów, lecz także zaplanować w planie rocznym płatne godziny dla kadry naukowo-dydaktycznej na przygotowanie do realizacji praktyk oraz ewaluację ich przebiegu. Obserwuję, że niestety ten aspekt praktyk studenckich często zawodzi, głównie z powodów finansowych. Aby skontaktować się z grupą studentów, których praktykami się opiekujemy, często musimy prosić innych prowadzących o możliwość wejścia na chwilę na ich zajęcia w celu przekazania informacji organizacyjnych. Brakuje czasu na rozmowę ze studentami, dotyczącą ich oczekiwań, wsparcie ich w przygotowaniu się do odbywania praktyki w przedszkolu czy szkole.

Co więcej, uważam, że wśród „nauczycieli przyszłych nauczycieli”, opiekujących się praktykami po stronie uczelni, powinny być osoby, które w swym życiu zetknęły się z rzeczywistością zawodową, do jakiej przygotowują studentów, więc powinny to być osoby nie tylko z dużą wiedzą teoretyczną, ale także praktyczną. **Istotą praktyk, jak podkreślono również w modelu szkoły ćwiczeń ORE, jest wdrażanie koncepcji teoretycznych do bezpośredniej pracy z uczniem.** Dla osiągnięcia tego celu ważna jest tym samym bezpośrednia współpraca uczelni ze szkołami ćwiczeń tak, aby można było inspirować zarówno przyszłych, jak i obecnych nauczycieli do poszukiwań nowatorskich rozwiązań metodycznych.

Bibliografia

Bruner J., (2010), *Kultura edukacji*, Kraków: Universitas.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356).

Stevenson R.L., (2001), *Voyae avec un âne dans les Cévennes*, Paryż: Librairie Stock.

Anna Szeląg

„Programuj w bibliotece”. Działania zbieżne z koncepcją szkoły ćwiczeń

*Nauka pisania programów to gimnastyka dla mózgu.
Pozwala wypracować umiejętność efektywnego myślenia
o rzeczach niezwiązanych z informatyką.*

Bill Gates

Umiejętność programowania jest dziś, obok czytania i pisania, podstawową kompetencją, w którą powinien być wyposażony człowiek. Od 1 września 2017 r. uczniowie od pierwszej klasy szkoły podstawowej będą ją nabywać i doskonalić w ramach kształcenia ogólnego.

Steve Jobs powiedział: „Każdy [...] powinien nauczyć się programowania komputerów, ponieważ to nauczy go myślenia”. Programowanie przyczynia się bowiem do rozwoju intelektualnego, pobudza kreatywność i niestandardowe myślenie. Dzięki niemu człowiek przestaje być jedynie biernym odbiorcą rzeczywistości. Programując, szuka sposobu na osiągnięcie określonego celu, doskonali przy tym umiejętność analizowania i rozwiązywania problemów.

Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Elblągu od lat aktywnie wspiera szkoły i placówki oświatowe w realizacji zadań dydaktycznych, a w szczególności w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej (TIK). Czyni to głównie

poprzez realizowane formy doskonalenia zawodowego nauczycieli, przybliżające pracę w różnych aplikacjach i sposoby ich wykorzystania na lekcjach przedmiotowych oraz zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży prowadzone na wszystkich etapach edukacyjnych, kształtujące różne kompetencje kluczowe uczniów.

Wychodząc naprzeciw potrzebom cywilizacyjnym i wyzwaniom nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego, Biblioteka Pedagogiczna w Elblągu przygotowała ofertę warsztatów w zakresie programowania adresowaną do nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych oraz propozycję zajęć edukacyjnych z elementami programowania i robotyki przeznaczoną dla uczniów szkół podstawowych.

„Programuj! Ucz myślenia, rozwiązywania problemów, pracy w zespole” to propozycja siedmiu warsztatów adresowanych przede wszystkim do nauczycieli wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej oraz do nauczycieli przedmiotów nieinformatycznych z II etapu edukacyjnego. Głównym ich celem jest wskazanie nauczycielom kierunków i możliwości realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej z wykorzystaniem programowania na przedmiotach nieinformatycznych, jak też zachęcenie ich do rozwijania warsztatu pracy w zakresie wykorzystania programowania do kreatywnego i świadomego rozwiązywania problemów z różnych dziedzin.

Poniżej lista warsztatów ujętych w dotychczasowej ofercie:

- „Programowanie na dywanie” – trzygodzinne warsztaty, podczas których prezentowany jest zestaw gier i zabaw kształtujących umiejętności m.in.: logicznego myślenia, rozwiązywania problemów, pracy zespołowej, precyzyjnego formułowania myśli i instrukcji oraz wykorzystujących programowanie jako aktywizującą formę pracy z dziećmi na przedmiotach nieinformatycznych. Programowanie wspiera bowiem ogólny rozwój dziecka, dlatego warto je wykorzystywać już w wychowaniu przedszkolnym i edukacji wczesnoszkolnej.

W czasie realizacji opisywanej oferty, w związku z chęcią poznania kolejnego zestawu gier i zabaw wprowadzających w naukę programowania, powstała druga część warsztatów – „Programowanie unplugged”.

Wśród propozycji prezentowanych podczas ww. warsztatów znalazły się m.in.:

- gry planszowe, polegające na układaniu historyjek obrazkowych zgodnie z kolejnością zdarzeń (np. „A to było tak...”);
- zabawy polegające na tworzeniu sekwencji poleceń dla koleżanki, której zadaniem jest przemieszczenie się z punktu A do punktu B czy też odtworzenie konkretnego rysunku;

- zabawy polegające na wykonaniu wskazanej sekwencji ruchów lub czynności czy też odtworzeniu kompozycji z klocków lub kubeczków; sortowanie według kształtu i koloru, np. z wykorzystaniem klocków Dienesa;
 - puzzle i tangramy;
 - graficzne dyktanda;
 - kodowanie i odkodowywanie wyrazów zapisanych z wykorzystaniem obrazków, którym zostały przypisane litery alfabetu;
 - zabawy z wykorzystaniem plansz i mat edukacyjnych.
- „Programowanie jako forma pracy na przedmiotach nieinformatycznych” – trzygodzinne warsztaty, wskazujące uczestnikom korzyści z wykorzystania programowania do rozwiązywania problemów z różnych dziedzin.

Warsztaty z nauczycielami

Nauczycieli przedmiotów nieinformatycznych programowanie powinno zainteresować ze względu na umiejętności, których wymaga i które rozwija. Przyczynia się ono do ogólnego rozwoju człowieka, ułatwiając mu tym samym funkcjonowanie we współczesnym świecie. Warsztaty utrwalają wiedzę uczestników na temat myślenia komputacyjnego. Termin ten określa „procesy myślowe towarzyszące formułowaniu problemów i ich rozwiązań w postaci umożliwiającej ich efektywną realizację z wykorzystaniem komputera. Obejmuje szeroki zakres intelektualnych metod i narzędzi, przydatnych przy rozwiązywaniu problemów z różnych dziedzin z wykorzystaniem przy tym komputera i metod mających swoje źródło w informatyce, wywodzących się z komputerowego przetwarzania informacji i rozwiązywania problemów z pomocą komputerów w różnych dziedzinach. Integruje ludzkie myślenie z możliwościami komputerów” (MEN, 2015, s. 2).

O istocie tych umiejętności i pewnego sposobu myślenia świadczą zapisy nowej podstawy programowej, które wśród najważniejszych umiejętności rozwijanych w ramach kształcenia ogólnego w szkole podstawowej od września 2017 r. wymieniają „kreatywne

rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie”.

- „Programujemy ze Scottiem” – gra edukacyjna „Scottie Go!” doskonali umiejętność analitycznego i logicznego myślenia, uczy rozwiązywania problemów i pracy w grupie, rozwija intuicję algorytmiczną, uczy używania technologii w celach innych niż rozrywka. Czterogodzinne warsztaty przybliżają uczestnikom grę oraz inspirują do jej wykorzystania również na przedmiotach nieinformatycznych. Bohaterem opisywanej gry jest Scottie, sympatyczny kosmita, którego statek z powodu awarii ląduje na Ziemi. Zadaniem gracza jest udzielenie mu pomocy w znalezieniu części zamiennych do jego statku. Programując ruch Scottiego i projektując algorytmy, gracz poznaje podstawy programowania – korzysta w tym celu z kartonowych klocków, aplikacji i urządzenia mobilnego. W dziesięciu modułach wersji edukacyjnej na graczy czeka szereg zadań o rosnącym stopniu trudności.
- „Scratch Junior – maluchy programują” – czterogodzinne warsztaty, w czasie których uczestnicy mają okazję poznać nie tylko język programowania dedykowany dla małych dzieci (5–7 lat), lecz także sposoby wykorzystania go na przedmiotach nieinformatycznych. „Scratch Junior” pozwala najmłodszym dzieciom przejść od biernego korzystania z nowych technologii do aktywnego, kreatywnego tworzenia wirtualnej rzeczywistości (animacji, prostych programów i gier). Nie wymaga umiejętności czytania. Udostępnia użytkownikom bogatą galerię postaci, dając jednocześnie możliwość narysowania własnych duszków (obiektów), zrobienia zdjęć i wstawiania ich do programu. Aplikacja sprawdzi się w procesie włączania elementów programowania w nieinformatyczne treści edukacyjne.
- „Programujemy w Scratchu” – czterogodzinne warsztaty przybliżające język programowania dedykowany dla dzieci i młodzieży od 8 do 16 lat. „Scratch”, podobnie jak jego młodszy brat „Scratch Junior”, oprócz rozwijania umiejętności programowania umożliwia twórcze i kreatywne korzystanie z nowych technologii poprzez tworzenie interaktywnych historyjek, animacji, gier, muzyki. Użytkownicy programują poprzez przeciąganie i układanie w określonym porządku klocków, którym są przypisane konkretne działania, np. ruch. W ten sposób tworzy się instrukcję przypisaną wybranemu duszkowi (obiektowi). Postaci można wybierać z udostępnionej galerii, ale też tworzyć i importować z zewnątrz.
- „Wykorzystanie robotów na przedmiotach nieinformatycznych” – w czasie czterogodzinnych warsztatów uczestnicy mają okazję poznać roboty Dash i Dot oraz sposoby wykorzystania ich do kształtowania u uczniów umiejętności logicznego myślenia, kreatywnego podejścia do rozwiązywania problemów z różnych dziedzin oraz pracy w grupie. Mogą się również zainspirować, jak wykorzystać roboty na zajęciach lekcyjnych z matematyki, przyrody, języka polskiego, języka angielskiego czy muzyki. Wspomniane

roboty budzą dużo pozytywnych emocji u dzieci, które z nimi pracują. Robot Dash porusza się, tańczy, śpiewa, mówi, słyszy, reaguje na przeszkody i swojego przyjaciela Dota, który potrafi zmieniać kolory, mrugać okiem, słuchać, reagować na zmianę swojej pozycji, potrząsanie lub podrzucanie. Podobnie jak Dash może odtwarzać swoje lub nagrane przez użytkownika ścieżki dźwiękowe. Podczas programowania robotów uczniowie korzystają z urządzeń mobilnych oraz pięciu bezpłatnych aplikacji: „Blockly”, „Path”, „Go”, „Xylo” i „Wonder”. Najczęściej wykorzystywaną aplikacją podczas zajęć prowadzonych w Bibliotece Pedagogicznej w Elblągu jest „Blockly”, która podobnie jak „Scratch” jest wizualnym językiem programowania. Podczas układania programu dla robotów dzieci korzystają z opisanych w języku angielskim bloków, którym przypisane są różne komendy i z których, metodą „przeciągnij i upuść”, tworzą na urządzeniu mobilnym instrukcję dla robota.

- „Apki w łapki – aplikacje do nauki programowania” – trzygodzinne warsztaty adresowane do nauczycieli I etapu edukacyjnego, przybliżające bezpłatne aplikacje na urządzenia mobilne wspomagające naukę programowania: „Bit by Bit”, „Light: Code Hour”, „Programming for Kids”, „SpriteBox: Code Hour” i „Mekorama”, jak też serwis „Code.org” i oferowane w nim kursy online z podstaw programowania dla dzieci i młodzieży. Znajomość narzędzi, które można wykorzystać w nauczaniu, jest warunkiem efektywnego wykorzystania TIK w procesie dydaktycznym. Oferta aplikacji wspomagających naukę programowania jest bardzo bogata. Mając orientację na rynku aplikacji z ww. zakresu nauczyciele nie tylko mogą je w sposób efektywny wykorzystać podczas realizowanych zajęć, lecz także odpowiedzieć, co warto zainstalować na urządzeniach mobilnych, aby wesprzeć uczniów w procesie nabywania umiejętności programowania.

Z opisanych warsztatów w minionym roku szkolnym największym zainteresowaniem cieszyły się te dotyczące programowania bez sprzętu. Uczestniczący w nich nauczyciele (głównie wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej) twierdzili, że chcą włączyć kodowanie i elementy robotyki do swojej praktyki pedagogicznej, ale uniemożliwia im to brak w szkołach tabletów czy robotów. Dziękowali za inspirujące warsztaty, wskazujące proste sposoby rozwijania u uczniów algorytmicznego myślenia i twórczego podejścia do rozwiązywania problemów – umiejętności przydatnych każdemu człowiekowi.

Równie pochlebne opinie otrzymała, zorganizowana we współpracy z Kuratorium Oświaty w Olsztynie oraz Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Elblągu, regionalna konferencja połączona z warsztatami – „Programuj! Ucz logicznego myślenia, rozwiązywania problemów, pracy w zespole”, której wykłady był dobrane w sposób umożliwiający udzielenie odpowiedzi na pytania: po co nauczycielom przedmiotów nieinformatycznych programowanie oraz jak wspierać kształcenie myślenia algorytmicznego na przedmiotach nieinformatycznych. Uczestnicy mieli także okazję wziąć udział w warsztatach „Programowanie unplugged” – dotyczących kształtowania umiejętności programowania bez urządzeń i aplikacji, „Apki w łapki” – prezentujących aplikacje wspomagające naukę programowania,

„Do(t)Dash do ulubionych” – przybliżających wykorzystanie robotów na zajęciach edukacyjnych z różnych przedmiotów oraz „Programowanie przez rysowanie. Ozoboty” – przedstawiających możliwości edukacyjnego wykorzystania Ozobotów. Trzy z czterech ww. warsztatów równoległych prowadzili pracownicy WMBP w Elblągu.

Formy doskonalenia zawodowego nauczycieli w zakresie programowania będą kontynuowane w roku szkolnym 2017/2018. Planowane jest nie tylko rozszerzenie oferty warsztatów stacjonarnych, lecz także opracowanie kursów e-learningowych z omawianego zakresu, w związku ze zgłaszanymi potrzebami użytkowników Bibliotecznego Centrum Zdalnej Edukacji – platformy e-learningowej prowadzonej przez Warmińsko-Mazurską Bibliotekę Pedagogiczną w Elblągu (www.moodle.wmbp.edu.pl).

Druga część oferty WMBP w Elblągu w zakresie programowania – „Programuję, więc myślę, rozwiązuję problemy, pracuję w zespole” – to propozycja siedmiorga tematycznych zajęć edukacyjnych z elementami programowania i robotyki, adresowanych do uczniów z I i II etapu edukacyjnego. Wśród realizowanych tematów zajęć znalazły się m.in.: „W jakim języku mówią roboty?”, „Ulicami elbląskiej starówki”, „Skąd nasz ród” i „Z biegiem Wisły”. Ich interdyscyplinarny charakter stanowi przykład praktycznego wykorzystania elementów programowania i robotyki podczas realizacji zajęć z przedmiotów nieinformatycznych. Lekcje są dowodem na to, że kodowanie, programowanie i robotyka mogą być wykorzystywane przez nauczyciela dowolnego przedmiotu jako efektywna forma pracy z uczniami, podczas której są oni niezwykle zaangażowani, twórczy, a w celu wykonania zadania wykorzystują wiedzę z różnych dziedzin. Uczą się też pracować w zespole.

Uczniowie podczas warsztatów z kodowania

Opisywane zajęcia przyczyniają się do rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych, takich jak:

- porozumiewanie się w języku ojczystym (precyzyjne formułowanie instrukcji, czytanie i słuchanie ze zrozumieniem);
- porozumiewanie się w języku obcym (roboty Dash i Dot wykorzystywane podczas zajęć programuje się w języku angielskim, również większość aplikacji wspomagających naukę programowania posiada angielski interfejs);
- kompetencje matematyczne (liczenie, mierzenie, myślenie logiczne i przestrzenne);
- podstawowe kompetencje naukowo-techniczne (posługiwanie się narzędziami i urządzeniami);
- kompetencje informatyczne (wykorzystanie technologii do nauki, rozrywki i rozwiązywania problemów z różnych dziedzin, jak też wspierania kreatywności i innowacyjności).

Nauczyciele obserwujący realizowane zajęcia nie kryli zaskoczenia efektywnością wykorzystania robotów i elementów programowania podczas realizacji tematu niemającego związku z informatyką. Uczniowie, których sporo przewinęło się przez biblioteczne pomieszczenia, byli zadowoleni z udziału w zajęciach. Szczególnie podobały im się zadania związane z pracą z robotami. Polegały one m.in. na ułożeniu programu przy pomocy aplikacji „Blockly” tak, aby Dash przemieścił się z jednego punktu na mapie edukacyjnej (plan elbląskiej starówki, mapa konturowa Polski lub kratownica) do drugiego, a Dot zmienił kolor świateł, odtworzył odgłosy zwierząt lub wskazanych urządzeń. Uczniom podobały się również zadania polegające na pracy we wskazanych aplikacjach wspomagających naukę programowania, np. „Bit by Bit”, „Light: Code Hour” czy „Mekorama”. Młodszy uczniowie układali instrukcję dla swoich kolegów wcielających się w roboty, korzystając ze strzałek kierunkowych i maty edukacyjnej.

Oferta zajęć edukacyjnych została przesłana do szkół i placówek edukacyjnych Elbląga i okolic. Zainteresowanie szkół udziałem ich uczniów w lekcjach z elementami programowania i robotyki przerosło nie tylko oczekiwania, lecz także „moce przerobowe” pracowników WMBP w Elblągu. Terminy realizacji zajęć rezerwowano z dwumiesięcznym wyprzedzeniem, a wielu nauczycieli chciało bukować zajęcia już na nowy rok szkolny. Sukces opisywanych zajęć zmobilizował pracowników biblioteki, którzy w nowym roku szkolnym chcą rozszerzyć dotychczasową ofertę zajęć edukacyjnych dedykowanych dla szkół podstawowych. Pragną również zaproponować analogiczne zajęcia dzieciom w wieku przedszkolnym.

Opisane powyżej działanie wpisuje się w definicję szkoły ćwiczeń określoną w *Modelu szkoły ćwiczeń* w zakresie doskonalenia warsztatu pracy nauczycieli – zarówno poprzez ich udział w proponowanych formach doskonalenia zawodowego, jak i obserwację uczestniczącą zajęć edukacyjnych, w czasie której pedagodzy poznają efektywne i innowacyjne metody pracy dydaktycznej. Obie formy realizowane przez WMBP w Elblągu w założeniu stanowią dla uczestniczących w nich nauczycieli inspirację do podejmowania niekonwencjonalnych

działań, stwarzających uczniom możliwość wykorzystania nowych technologii do łączenia wiedzy z różnych dziedzin i przedmiotów.

Wykorzystanie programowania i robotyki na przedmiotach nieinformatycznych jest nowatorskim rozwiązaniem metodycznym i organizacyjnym, wpływającym na tworzenie klimatu sprzyjającego uczeniu się. Jest również nową odsłoną wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w realizacji procesu dydaktycznego, wymagającą od nauczycieli nie tylko rozwijania kompetencji informatycznych, lecz także „wyjścia” poza obecnie obowiązujące ramy. Wielu nauczycieli – uczestników warsztatów lub zajęć edukacyjnych, nie spodziewało się, że będą zajmować się dziedziną standardowo zarezerwowaną dla nauczycieli informatyki, aby ułatwić uczniom nabywanie wiedzy i umiejętności z przedmiotów nieinformatycznych, i że będzie im to sprawiać przyjemność, że będą czerpać satysfakcję z czynionych postępów.

Realizacja opisanego działania była kolejną okazją do przedstawienia lokalnemu środowisku oświatowemu zasobów intelektualnych i sprzętowych Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Elblągu. Od lat stereotypowe postrzeganie przez nauczycieli roli i zadań biblioteki pedagogicznej przeszkadza im w dostrzeganiu potencjału, jakim dysponuje placówka w Elblągu, oraz możliwości wykorzystania go w procesie doskonalenia nauczycieli i wspierania realizacji procesu dydaktycznego, w szczególności w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Popularność zaprezentowanej oferty wskazuje konieczność zaangażowania większej ilości pracowników w realizację zajęć z elementami programowania i robotyki. Konieczne jest również dalsze wzbogacanie bazy środków dydaktycznych i narzędzi niezbędnych do realizacji zarówno warsztatów, jak i zajęć edukacyjnych z omawianego zakresu, tak aby nauczyciele korzystający z oferty Biblioteki mogli świadomie dokonać wyboru materiałów wspomagających realizację procesu dydaktycznego do swojej placówki. Przedstawione działania są przykładem, jak biblioteka pedagogiczna może wspierać szkoły ćwiczeń, dzieląc się wiedzą i doświadczeniem zatrudnionych w niej pracowników w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie dydaktycznym, inspirując do podejmowania innowacyjnych działań, służących rozwojowi kluczowych kompetencji uczniów, oraz promując dobre praktyki.

Bibliografia

Rada ds. Informatyzacji Edukacji przy MEN, (2015), *Podstawa programowa kształcenia informatycznego: propozycja zmian w obowiązującej podstawie programowej*, s. 2 [online: www.men.gov.pl, dostęp dn. 7.07.2017].

Anna Płusa

Realizacja planu kompleksowego wspomagania szkoły w obszarze kształcenia kompetencji informatycznych. Praktyka eksperta – nauczyciela biblioteki pedagogicznej

Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie aktywnie uczestniczy w procesie wspomagania szkół i placówek z miasta i całego regionu. Przygotowania do pełnienia nowej roli biblioteka rozpoczęła od określenia koncepcji realizacji nowych zadań oraz dokonania zmian w zakresach obowiązków pracowników. Na stronie internetowej biblioteki pojawiły się informacje promujące działania bibliotekarzy w tym zakresie.

Zadania z zakresu wspomagania szkół biblioteka realizuje we współpracy z placówką doskonalenia, funkcjonującą w tych samych strukturach. Tę nową formę doskonalenia zawodowego nauczycieli w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia „WOM” w Częstochowie realizuje zespół nauczycieli konsultantów (14 osób) i nauczycieli bibliotekarzy (7 osób) – koordynatorów przygotowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie. Koordynatorem kompleksowego wspomagania w szkole czy placówce oświatowej w naszym ośrodku może zostać ekspert lub dwuosobowa grupa ekspertów wybrana z listy nauczycieli konsultantów i/lub nauczycieli bibliotekarzy.

Nauczyciele bibliotekarze placówki, w której pracują, prowadzą warsztaty, konferencje oraz szkolenia rad pedagogicznych z obszaru wykorzystania technologii

informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w procesie dydaktycznym i wychowawczym. To oni koordynują sieci współpracy oraz organizują konsultacje z zakresu kształcenia kompetencji informatycznych w procesie uczenia się/nauczania. Prowadzą lekcje otwarte, zajęcia biblioterapeutyczne oraz czytelnicze z wykorzystaniem technologii. Wśród nauczycieli bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych kraju, podobnie jak u nas, coraz częściej spotkamy wysokiej klasy ekspertów kształcenia kompetencji kluczowych z obszaru TIK.

Jako ekspert z zakresu kształcenia kompetencji informatycznych czynnie uczestniczę w prowadzeniu szkoleń, warsztatów oraz konsultacji organizowanych w ramach kompleksowego wspomagania z zakresu wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w edukacji. Wiele moich działań z tego obszaru wpisuje się w definicję i opis modelu szkoły ćwiczeń. Szkoła ćwiczeń podobnie jak szkoły, gdzie realizowałam proces kompleksowego wspomagania, jest elementem systemu doskonalenia, w którym funkcjonują m.in. biblioteki pedagogiczne.

Kształcenie kompetencji informatycznych w Szkole Podstawowej w Iwanowicach Dużych

Przykładem działań zbieżnych z opracowaną koncepcją szkoły ćwiczeń są moje działania eksperckie w zakresie umiejętnego i krytycznego wykorzystania technologii informacyjnej i komunikacyjnej w pracy dydaktycznej oraz współpracy i promocji przedsięwzięć edukacyjnych. Zrealizowane one zostały w ramach kompleksowego wspomagania w Szkole Podstawowej w Iwanowicach Dużych. Rekomendowane kierunki i trendy pedagogiczne czy metody pracy z uczniami, zrealizowane w trakcie opisywanego procesu, będą mogły być wdrażane także na gruncie funkcjonowania szkoły ćwiczeń.

Zgodnie z definicją szkoły ćwiczeń, tak jak w opisywanym przeze mnie działaniu, nauczycielom towarzyszyli pracownicy placówek wspierających pracę szkoły. Opisane działanie uwzględnia współpracę na poziomie szkoły zgodnie z opisem zawartym w modelu, który zakłada również współpracę z bibliotekami pedagogicznymi w realizacji procesu wspomagania. Wszystkie działania były wspólnie planowane, przygotowywane, a w konsekwencji wykorzystywane w podnoszeniu kompetencji nauczycieli.

Wspomaganie było realizowane przez 10 miesięcy (23 lutego – 22 grudnia 2016 r.).

Rada pedagogiczna tej szkoły to 10 nauczycieli oraz dyrektor szkoły.

Diagnoza potrzeb placówki wskazała przede wszystkim na potrzebę wsparcia szkoły w następujących obszarach:

1. Dyrektor szkoły:
 - wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w edukacji,
 - promocja szkoły za pomocą narzędzi TIK,
 - współpraca z rodzicami z wykorzystaniem TIK,
 - współpraca rady pedagogicznej z wykorzystaniem narzędzi TIK.
2. Rada pedagogiczna:
 - współpraca w zespole nauczycielskim,
 - współpraca z rodzicami – komunikacja, rozmowy na trudne tematy,
 - wykorzystanie TIK w edukacji.
3. Zespół zadaniowy:
 - wykorzystanie nowych technologii w procesie uczenia się/nauczania,
 - współpraca w zespole,
 - współpraca z rodzicami.

Na podstawie analizy wyników diagnozy potrzeb placówki, jako cel realizacji w kompleksowym wspomaganie szkoły określono **zwiększenie efektywnego korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie uczenia się/nauczania, promocji szkoły oraz współpracy z wykorzystaniem TIK.**

Realizację powyższego celu zaplanowałam jako działania zmierzające do:

- wyposażenia nauczycieli w wiedzę i umiejętności z zakresu TIK, które będą im pomocne w przygotowaniu i prowadzeniu zajęć lekcyjnych;
- zapoznania nauczycieli z możliwościami korzystania z zasobów internetu oraz materiałów multimedialnych;
- przygotowania nauczycieli do uwzględniania w planowaniu pracy problemów związanych z korzystaniem z zasobów internetu (prawa autorskie, wyszukiwanie i gradacja informacji, rzetelność prezentowanych treści);
- wyposażenie nauczycieli w umiejętności służące promocji działań edukacyjnych oraz komunikacji z wykorzystaniem narzędzi TIK.

Wszystkie moje działania były nakierowane na odniesienie sukcesu edukacyjnego ucznia oraz szkoły, również poprzez współpracę z rodzicami, z wykorzystaniem portali społecznościowych. Istotnym czynnikiem w rozwijaniu umiejętności uczenia się jest ponadto podejmowanie przez szkołę działań kształtujących pozytywny klimat uczenia się. Zrealizowane działanie poprzez wspólne wypracowywanie materiałów dydaktycznych bliskich – bo wykorzystujących technologie – środowisku życia współczesnych uczniów wpływało pozytywnie na poczucie jedności na linii nauczyciel–uczeń.

Zgodnie ze strategią działania szkoły ćwiczeń wszyscy nauczyciele, niezależnie od tego, jakiego przedmiotu nauczają, mogą i powinni ze sobą współpracować. W opisywanym przeze mnie działaniu zwrócono uwagę na aspekt wyposażenia nauczycieli w umiejętności służące komunikacji i współpracy z wykorzystaniem narzędzi TIK. Celem zorganizowanych form doskonalenia w ramach wspomagania była integracja nauczycieli, a tym samym efektywniejsza współpraca oraz komunikacja między nimi.

Realizacja planu wspomagania przez eksperta

Realizacja działania zakładała wykorzystanie nowoczesnych technologii w szerokim kontekście – zarówno w obszarze narzędzi, jak i interaktywnych zasobów (już istniejących, ale również tworzonych przez samych nauczycieli).

W realizowanym działaniu:

- podejmowano inicjatywy na rzecz podniesienia kompetencji cyfrowych nauczycieli;
- wdrażano sposoby uczenia się z wykorzystaniem elektronicznych zasobów edukacyjnych;
- łączono nowoczesne technologie ze stosowaniem efektywnych strategii uczenia się;
- wspierano nauczycieli za pomocą szkoleń na temat kwestii technicznych związanych z wykorzystaniem nowoczesnych pomocy dydaktycznych oraz kwestii metodycznych związanych z wykorzystaniem TIK na zajęciach z poszczególnych przedmiotów.

Zgodnie z przytoczonymi powyżej wnioskami z analizy potrzeb rady pedagogicznej Szkoły Podstawowej w Iwanowicach Dużych zaplanowano realizację:

- czterogodzinnych spotkań warsztatowych (24 maja, 19 października, 26 października 2016);
- spotkania konsultacyjnego w formie zbiorowej (15 września 2016);
- konsultacji indywidualnych w formie telefonicznej lub mailowej (w miarę potrzeb).

Moja praca trenerska jako eksperta TIK została zrealizowana w poniższych obszarach merytorycznych:

1. Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie nauczania/uczenia się.

Podczas warsztatów nauczyciele poznali interaktywne gry, ćwiczenia, filmy oraz wirtualne środowisko doskonalenia na przykładzie aplikacji QR Droid (www.qr-online.pl), Kahoot (www.getkahoot.com), Learning Apps (www.learningapps.org), Jigsaw Planet (www.jigsawplanet.com), Story Jumper (www.storyjumper.com) oraz Photo story 3 for Windows.

2. Interaktywny warsztat dydaktyczny nauczyciela, nauczyciel mobilny – praktyczne wykorzystanie aplikacji interaktywnych w dydaktyce.

Nauczyciele w formie warsztatowej tworzyli zasoby interaktywne w poznanych aplikacjach i dzielili się nowo nabytymi umiejętnościami, prezentując własne materiały dydaktyczne z wykorzystaniem urządzeń mobilnych, głównie tablicy interaktywnej. Były one tworzone zgodnie z poznanymi regulacjami prawnymi dotyczącymi stosowania prawa autorskiego w odniesieniu do zasobów elektronicznych. W tworzeniu pomocy dydaktycznych nauczyciele uwzględniali narzędzia zapewniające bezpieczeństwo pracy w sieci (cyfrowy wizerunek, oznaczanie własnych materiałów, prywatność).

3. Rola portali społecznościowych w promocji oraz komunikacji.

Nauczyciele poznali narzędzia komunikacji mobilnej – tablice wirtualne (www.padlet.com), dyski online (Google Drive), chmury tagów (www.taxedo.com), portale społecznościowe (Facebook: informacja, komunikacja, promocja; YouTube: zaproszenie, relacja, podsumowanie, dokumentacja). Te ostatnie spotkały się z ich największym zainteresowaniem – nauczyciele wybrali Facebooka na główny medialny kanał komunikacji z rodzicami i środowiskiem oraz jako narzędzie promocji szkoły.

[Fanpage szkoły na Facebooku](#)

Innowacja w procesie

Realizacja planu wspomagania zakładała wykorzystanie rozwiązań innowacyjnych. Wspomagana szkoła była miejscem upowszechniania innowacyjnych działań wspierających rozwój kompetencji kluczowych uczniów, ze szczególnym uwzględnieniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Wykorzystano tutaj zakładane w szkole ćwiczeń założenia na poziomie partnerów szkoły ćwiczeń, dotyczące poszukiwania nowych rozwiązań metodycznych, wynikających z nowych trendów i kierunków pojawiających się w obszarze technologii; inspirowano się przykładami dobrej praktyki z zakresu wykorzystania TIK przez innych nauczycieli w planowaniu i podejmowaniu działań innowacyjnych.

Proces wykorzystywał głównie pracę metodą warsztatową, nakierowaną na nabycie w sposób praktyczny wiedzy i umiejętności z zakresu tworzenia i wykorzystania interaktywnych narzędzi i aplikacji mobilnych przez nauczycieli. Do opracowywanych narzędzi i zasobów stworzono szczegółowe instrukcje pracy z nimi, uwzględniające funkcjonalności edukacyjne aplikacji i serwisów.

Funkcjonowało również forum wymiany doświadczeń i dobrych praktyk. Odbływały się ponadto konsultacje indywidualne i zespołowe z ekspertem.

Monitoring działań

Działanie uwzględnia współpracę na poziomie partnerów zewnętrznych zgodnie z opisem zawartym w modelu. Założenia funkcjonowania szkoły ćwiczeń w systemie edukacji zakładają, że szkoła ćwiczeń jako element systemu doskonalenia nauczycieli współpracuje z bibliotekami pedagogicznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli i poradniami psychologiczno-pedagogicznymi w zakresie diagnozy mocnych stron, planowania działań, realizacji zaplanowanych działań, ich ewaluacji oraz wyznaczania kolejnych etapów rozwoju szkoły.

W materiale opisuję współpracę biblioteki pedagogicznej z placówką doskonalenia. Mamy tutaj do czynienia z funkcją integrującą – realizowaną poprzez integrowanie zasobów (wiedzy, kompetencji i działań) nauczyciela konsultanta i nauczyciela bibliotekarza oraz zasobów organizacyjnych i materialnych instytucji powołanych do wspierania pracy szkoły oraz nauczycieli. Wszystkie moje przedsięwzięcia trenerskie oraz wdrożeniowe były na bieżąco monitorowane i omawiane ze specjalistą do spraw rozwoju szkoły, nauczycielem konsultantem Anetą Żurek, która nawiązała współpracę ze mną po analizie wniosków diagnozy potrzeb.

Działanie było także na bieżąco monitorowane i omawiane z dyrektorem szkoły, zespołem zadaniowym i radą pedagogiczną. Jako narzędzia ewaluacyjne zastosowano wywiad i ankietę.

Monitoring obejmował następujące obszary:

- **Opracowanie i zgromadzenie materiałów przez nauczycieli** (charakter działań; opis materiałów).

Opracowanie to polegało na przygotowaniu katalogu przydatnych stron internetowych oraz programów edukacyjnych w ramach pracy zespołowej oraz zastosowaniu poznanych programów do opracowania nowych, interaktywnych scenariuszy lekcji z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych (praca zespołowa nauczycieli w małych grupach).

- **Zastosowanie rozwiązań wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych uczniów w praktyce szkolnej w celu kształcenia kompetencji informatycznych** (charakter działań; opis materiałów).

Nauczyciele prowadzili zajęcia dla uczniów z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, z zastosowaniem metod i narzędzi poznanych podczas warsztatów

dotyczących narzędzi interaktywnych. Efektem działań samokształceniowych było stworzenie m.in. oficjalnego profilu szkoły na Facebooku i wyznaczenie osoby odpowiedzialnej za jego prowadzenie. Na bieżąco zamieszczano aktualne informacje z życia szkoły, dotyczące podejmowanych inicjatyw dydaktyczno-wychowawczych i najważniejszych wydarzeń kulturalno-oświatowych. Zamieszczane na Facebooku materiały niejednokrotnie tworzone były z wykorzystaniem poznanych na warsztatach narzędzi i metod multimedialnych.

- **Dzielenie się dobrą praktyką pedagogiczną** (charakter działań; opis materiałów).

Nauczyciele prowadzili zajęcia otwarte z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych z uwzględnieniem nowych kompetencji informatycznych, dzielili się uwagami na temat przebiegu zajęć na forum rady pedagogicznej. Swoim doświadczeniem dzielą się systematycznie także w internecie za pośrednictwem portalu społecznościowego.

Sukcesy w obszarze kształcenia kompetencji informatycznych

Wszystkie działania służące osiągnięciu celów kompleksowego wspomaganie realizowane w opisywanej placówce sprzyjały kształceniu kompetencji informatycznych. Stanowią one jedną z ośmiu kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie opisanych w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady Europy i „obejmują umiejętności i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Opierają się one na podstawowych umiejętnościach w zakresie TIK: wykorzystywania komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu” (Dz. Urz. UE L nr 349 z 30.12.2006). Kompetencje informatyczne traktowano także jako narzędzie wspierające kształcenie wszystkich pozostałych kompetencji.

Należy podkreślić, że nauczyciele bardzo entuzjastycznie podchodzili do wykonywanych przez siebie zadań. Większość spotkań miała charakter praktycznych warsztatów, a więc uczestnicy musieli czynnie w nich uczestniczyć. Na uwagę zasługuje prawie stuprocentowa frekwencja na szkoleniach oraz aktywność nauczycieli.

Do największych sukcesów z obszaru kształcenia kompetencji informatycznych, wynikających z ewaluacji procesu realizowanego w Szkole Podstawowej w Iwanowicach Dużych, należy zaliczyć:

- **zwiększenie kompetencji nauczycieli w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie dydaktyczno-wychowawczym** (w zakresie zasobów elektronicznych i umiejętności wykorzystania urządzeń mobilnych);

- **wzrost wiedzy i umiejętności nauczycieli w zastosowaniu nowoczesnych technologii w promocji szkoły;**
- stworzenie profilu szkoły na Facebooku i systematyczne publikowanie informacji o przedsięwzięciach edukacyjnych realizowanych w szkole;
wdrożenie do praktyki szkolnej nowo nabytej wiedzy i umiejętności związanych z wykorzystaniem elektronicznych zasobów edukacyjnych i narzędzi interaktywnych;
- **poszerzenie wiedzy nauczycieli w zakresie stosowania prawa autorskiego** w procesie nauczania–uczenia się;
- **wzrost efektywności pracy zespołowej nauczycieli** oraz poprawa współpracy grona pedagogicznego szkoły.

Rekomendacje

Rada pedagogiczna Szkoły Podstawowej w Iwanowicach Dużych wyraziła chęć dalszego doskonalenia swoich umiejętności z zakresu wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie nauczania/uczenia się. W związku z tym zarekomendowano nauczycielom:

- systematyczne stosowanie w procesie dydaktyczno-wychowawczym poznanych narzędzi i metod z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- poszerzenie obszaru wykorzystania zasobów elektronicznych i narzędzi interaktywnych w pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych (w tym z uczniem zdolnym), w pracy kół zainteresowań oraz we współpracy z rodzicami;
- utworzenie i prowadzenie kanału edukacyjnego na YouTube w celu publikowania materiałów wideo w ramach poszerzenia promocji działań edukacyjno-wychowawczych szkoły, o nowe interaktywne źródło informacji;
- kontynuację działań mającą na celu wzbogacanie bazy informatycznej szkoły (łącznie internetowe, komputery, tablety) oraz zasobów multimedialnych szkoły;
- doskonalenie współpracy zespołowej nauczycieli z wykorzystaniem poznanych narzędzi TIK.

Promocja działań w środowisku

Działanie z obszaru wspomagania placówki realizowane w Szkole Podstawowej w Iwanowicach Dużych zakładało wyposażenie nauczycieli w umiejętności służące promocji działań edukacyjnych z wykorzystaniem narzędzi TIK. Jednym z sukcesów przedsięwzięcia było stworzenie profilu szkoły na Facebooku i systematyczne publikowanie informacji o przedsięwzięciach edukacyjnych realizowanych w szkole.

Poza tym promowano realizowane działania innowacyjne szkoły z zakresu TIK w różnych środowiskach lokalnych: w tym regionalnym i krajowym. Realizacja wspomagania opisana została na stronie internetowej biblioteki pedagogicznej.

Opis ćwiczeń interaktywnych wykorzystanych w realizacji procesu wraz z instrukcjami został przyjęty do publikacji w ramach zgłoszenia dobrej praktyki z zakresu wspomagania szkół w projekcie POWER „Wspomaganie szkół w rozwoju” realizowanym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie. Na stronie ORE zostaną opublikowane materiały *Jak wykorzystać ćwiczenia interaktywne w kształceniu kompetencji informatycznych?* oraz *E-książka narzędziem kształcenia kompetencji kluczowych*.

Relacja z opisywanych działań została zaprezentowana w moim wystąpieniu *Rola biblioteki pedagogicznej w realizacji kompleksowego wspomagania szkoły w obszarze kształcenia kompetencji informatycznych*, wygłoszonym podczas II Nowego Forum Bibliotek Pedagogicznych w Krakowie (8–9 czerwca 2017) oraz zostanie opublikowana w materiałach pokonferencyjnych forum.

Podsumowanie

W opisie modelu szkoły ćwiczeń czytamy: „Fundamentem szkoły ćwiczeń jest radość z odkrywania i kształtowania własnego otoczenia, otwartość na wszystko, co nowe, i afirmacja życia. Jest tu miejsce na autentyczny, osobisty, intelektualny rozwój. Proces zdobywania wiedzy opiera się na doświadczeniach, własnych przeżyciach, interpretacjach i autentycznych kontaktach z innymi. Zakładamy, że proces zdobywania wiedzy będzie efektywny i stabilny”. Wszystkie strategie zmierzające do realizacji powyższych założeń znalazły również swoje odzwierciedlenie w strategiach funkcjonowania Szkoły Podstawowej w Iwanowicach Dużych.

Widoczna podczas procesu współpraca nauczycieli przyczyniła się do tworzenia klimatu sprzyjającego uczeniu się. Innowacyjne rozwiązania zostały wcielone do praktyki pedagogicznej, poprzez wykorzystanie technologii w procesie uczenia się a monitorowanie działań i ewaluacja pracy potwierdziła przyrost wiedzy nauczycieli z zakresu kompetencji informatycznych. Można założyć, że zapoczątkowany tym procesem rozwój szkoły będzie efektywny i stabilny.

Bibliografia

Ośrodek Rozwoju Edukacji, (2017), *Model szkoły ćwiczeń*, Warszawa: ORE [online: www.ore.edu.pl, dostęp dn. 10.7.2017].

Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. UE L nr 349 z 30.12.2006).

Magdalena Brewczyńska

Działania zbieżne z koncepcją szkoły ćwiczeń – obszar: działania placówek wspomagania

Modelowa koncepcja szkoły ćwiczeń zakłada współpracę szkoły, placówki doskonalenia, biblioteki pedagogicznej i innych instytucji wspierających pracę szkoły w zakresie upowszechniania nowatorskich rozwiązań dydaktycznych i organizacyjnych. Ponadto istotne są planowanie i realizacja wspólnych działań, które zostaną wykorzystane w promowaniu innowacyjności i będą służyły podnoszeniu kompetencji nauczycieli w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych uczniów, w tym kompetencji informatycznych, czego przykładem jest nauka programowania.

Programowanie to nie tylko moda, ale przede wszystkim sposób wdrażania uczniów do poszukiwania ciekawych, niestandardowych rozwiązań, uczenia myślenia. To informatyczne podejście do rozwiązywania problemów z różnych dziedzin, które zaczyna się jeszcze przed włączeniem komputera. Dlatego jednym z najważniejszych zadań współczesnej szkoły – szkoły ćwiczeń – jest przygotowanie uczniów do nowych wymagań współczesnego świata, w którym dominują umiejętności ponadprzedmiotowe. A nabycie takich zapewnia m.in. nauka programowania, myślenia algorytmicznego oraz zdolność kodowania. Istotne jest także to, że nauczyciel i szkoła powinni wykorzystywać potencjał tych instytucji, których zadaniem jest towarzyszenie zarówno szkole, jak i nauczycielowi w realizacji ich zadań oraz w planowaniu rozwoju.

Interdyscyplinarna nauka programowania i myślenia algorytmicznego

Stale zmieniająca się rzeczywistość oświatowa wymaga od nauczycieli elastyczności oraz ciągłego podnoszenia swoich kompetencji dydaktycznych, merytorycznych i cyfrowych. Dlatego Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku – Biblioteka Pedagogiczna jako nowoczesna placówka propaguje wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK) w szkole. Wychodząc naprzeciw potrzebie uzupełnienia i pogłębienia wiedzy z zakresu TIK, zachęca środowisko oświatowe do uczestnictwa w wielorakich formach doskonalenia zawodowego nauczycieli różnych specjalności. Promuje współczesną szkołę jako miejsce pełne ciekawych, a także nowatorskich działań i rozwiązań; współpracuje z wiodącymi jednostkami na rynku interaktywnych pomocy dydaktycznych i propaguje nowoczesne rozwiązania, czego przykładem jest realizacja kompleksowego wspomaganie pracy szkół i placówek oświatowych w rozwijaniu kompetencji cyfrowych i medialnych. Wśród tych umiejętności niezwykle ważna jest nauka programowania – jako trzeciego języka współczesnego człowieka.

Dzięki analizie przykładów z różnych krajów można wysnuć wniosek, że nauka podstaw programowania możliwa jest już od wczesnych etapów nauczania i to właśnie wówczas przynosi najlepsze efekty. Nowa podstawa programowa dla edukacji informatycznej i informatyki w szkole podstawowej przewiduje lekcje dotyczące rozwiązywania problemów i podejmowania decyzji z wykorzystaniem komputera, mimo to dość rzadko sprowadzają się one do nauki programowania nawet w najprostszych językach. Dlatego jednym z celów programu uczyniono prezentację różnych metod i technik nauki programowania i myślenia krytycznego, wśród których obok pracy bez komputera znalazły się zajęcia z programami wizualnymi oraz grami komputerowymi wprowadzającymi w świat kodowania.

Idea projektu bazuje na założeniu, że wprowadzenie do szkoły nauki programowania wymaga odpowiedniego przygotowania zarówno ze strony nauczycieli, uczniów, jak i dyrektorów. U tych ostatnich zadaniem miało być przekazanie informacji na temat możliwości wsparcia szkoły przez centrum edukacji nauczycieli/ bibliotekę pedagogiczną – w zakresie określenia standardów pracy, wymagań organizacyjnych i technicznych związanych z nauką programowania. Jest to bardzo ważne, aby szkoły i dyrektorzy efektywnie współpracowali z placówkami, które mają wspierać ich pracę. Istotne jest także zaangażowanie i wspólne działania nauczycieli w szkole, wspólna refleksja nad podjętymi rozwiązaniami i poszukiwanie inspirujących do dalszej pracy rozwiązań.

Ważnym elementem modelu stało się pokazanie, że przyswajanie treści programistycznych i algorytmicznych nie jest związane wyłącznie z urządzeniami technicznymi. Nauka programowania nie odbywa się tylko za pomocą komputera – komputer to wyłącznie narzędzie, które będzie wykorzystywane na dalszych etapach nauki kodowania.

Prezentowany poniżej system działania wpisuje się w definicję szkoły ćwiczeń określonej w *Modelu* w zakresie:

- stworzenia środowiska edukacyjnego, umożliwiającego uczniom aktywność i samodzielne wyciąganie wniosków z tego, co sami mogą zaobserwować i zrobić;
- poszukiwania różnych punktów widzenia, odmiennych, nieszablonowych sposobów myślenia, wykorzystujących logiczne, krytyczne i algorytmiczne myślenie;
- wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- prezentowania możliwości współpracy różnych instytucji (oświatowych, wychowawczych, akademickich, firm promujących nowoczesne rozwiązania dydaktyczne w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych) nad rozwojem zawodowym nauczycieli, który ma bezpośrednie przełożenie na efekty pracy z uczniami;
- upowszechniania nowych ciekawych rozwiązań dydaktycznych w celu inspirowania innych nauczycieli i dyrektorów do zmian w swoich szkołach.

Propozycja wyróżnia się skutecznym wprowadzaniem nowatorskich działań służących rozwojowi kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do nauki uczenia się przez całe życie oraz odnajdywania się w przyszłości na rynku pracy. Osiągnięcie tego założenia możliwe jest poprzez wprowadzenie niekonwencjonalnych form i metod pracy w zakresie nauki logicznego i algorytmicznego myślenia.

Wprowadzane nieszablonowe rozwiązania programowe, organizacyjne i metodyczne polegają na włączeniu nauczycieli różnych specjalności w naukę programowania i rozwijania kompetencji krytycznego myślenia. Ponadto placówka wspomagająca stała się laboratorium i przestrzenią wzajemnej nauki, wymiany doświadczeń, eksperymentowania i doświadczania bezpośredniego skutków konkretnych działań dydaktycznych i programowych. Innowacja może obejmować wszystkie lub wybrane zajęcia edukacyjne, całą szkołę lub grupę (działania te realizowane są w różnym zakresie przez realizujące program szkoły). Pomysłem na poszerzenie działań stało się nawiązanie współpracy z różnymi instytucjami, które wzbogacały działania i dawały nowe spojrzenie na naukę programowania.

Działania projektowe służą rozwijaniu kompetencji kluczowych, pozwalających obywatelowi cyfrowego świata na funkcjonowanie we współczesnej rzeczywistości i wykorzystywanie wiedzy w konkretnym działaniu: uczyć się, aby wiedzieć, uczyć się, aby działać. Program rozwija głównie następujące kompetencje: cyfrowe, logicznego i krytycznego myślenia, współpracy, komunikacji, kreatywność, innowacyjność oraz kompetencje informatyczne.

Główne założenia działania

Działanie realizowane jest poprzez wdrażanie programu edukacyjnego w placówce doskonalenia nauczycieli i bibliotece pedagogicznej.

1. Cele ogólne i szczegółowe działania:
 - inspirowanie nauczycieli do wykorzystywania nauki programowania, dzięki której uczniowie uczą się logicznego myślenia, kreatywnego podejścia do rozwiązywania problemów oraz pracy w grupie;
 - przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym;
 - rozwijanie zainteresowań informatycznych i cyfrowych;
 - zapoznanie ze środowiskiem programów wizualnych;
 - nabycie zdolności opracowywania algorytmów;
 - kreowanie naukowego stylu działania i myślenia uczniów;
 - kształtowanie umiejętności podejmowania planowanych działań.
2. Treści kształcenia: myślenie logiczne i krytyczne, interaktywne środowiska programowania, wizualne i tekstowe języki kodowania, robotyka.
3. Działanie dotyczy organizacji przestrzeni edukacyjno-eksperymentalnej służącej nauce zasad myślenia algorytmicznego oraz nauki programowania poprzez następujące działania:
 - szkolenia dla nauczycieli oraz stworzenie im możliwości przeprowadzania zajęć w zakresie indywidualnej doskonalącej analizy nauczania;
 - organizacja lekcji i zajęć pokazowych dla uczniów;
 - proponowanie rozwiązań metodycznych oraz zestawów do nauki programowania w postaci robotów i innych pomocy dydaktycznych (do wykorzystania w placówce doskonalenia/bibliotece pedagogicznej);
 - nawiązanie współpracy z instytucjami propagującymi naukę robotyki;
 - organizacja konferencji i innych przedsięwzięć edukacyjnych;
 - wykorzystanie platformy zdalnego nauczania Moodle;
 - działanie systemu wymiany doświadczeń nauczycieli.

Ośrodek koordynujący działania: placówka doskonalenia nauczycieli/biblioteka pedagogiczna

Odbiorca docelowy: przedszkola, szkoły podstawowe

Instytucje współpracujące: Mistrzowie Kodowania, ABIX – Systemy wspomagania biznesu i edukacji, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Platforma Edu Sense, Grupa Mac, Wydawnictwo Helion, Firma Photon Entertainment, instytucje oświatowe

Projekt uwzględnia współpracę na poziomie partnerów zewnętrznych zgodnie z opisem zawartym w *Modelu szkoły ćwiczeń*:

- doskonalenie nauczycieli przez placówkę doskonalenia oraz bibliotekę pedagogiczną w zakresie nauki programowania i wprowadzenia myślenia algorytmicznego;
- samodoskonalenie nauczycieli szkoły dzięki zasobom biblioteki pedagogicznej;

- udział w lekcjach/zajęciach otwartych realizowanych przez bibliotekę pedagogiczną lub uczelnię wyższą (nawiązanie współpracy z wykładowcą akademickim);
- stwarzanie możliwości i zachęcanie do diagnozowania umiejętności i kompetencji uczniów przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną – wsparcie w zakresie wspierania deficytów rozwojowych;
- współpracę z partnerami zewnętrznymi wspomagającymi pracę szkoły (do których należą wymienione wyżej instytucje współpracujące).

Formy działań: kompleksowe wspomaganie pracy szkół, lekcje i zajęcia pokazowe, warsztaty dla nauczycieli, konferencje, forum wymiany doświadczeń, udział w ogólnopolskich działaniach popularyzujących naukę programowania i myślenia algorytmicznego

Metody i techniki pracy: narzędzia krytycznego myślenia TOC, praca przy komputerze, grywalizacja, praca na platformie zdalnego nauczania Moodle, wykłady, prezentacje, praca programistyczna – z robotami Finch, Photon, Edison, Ozoboty, Dash i Dot, puzzlami edukacyjnymi, robotami Lego, praca samokształceniowa z wykorzystaniem zbiorów biblioteki pedagogicznej

Formy upowszechniania i promocji działań: artykuły w czasopismach oświatowych i bibliotecznych, publikacje na blogu bibliotecznym, prezentacje na forum wojewódzkim i ogólnopolskim. Działania upowszechniane są ponadto poprzez organizację konferencji, prezentację dobrych praktyk, publikacje w wydawnictwach oświatowych, wykłady w instytucjach oświatowych i wspomagających kształcenie nauczycieli

Opis szczegółowy działań – schemat działań (na przykładzie szkoły podstawowej)

Realizacja działań rozpoczęła się od **diagnozy potrzeb szkoły** w zakresie rozwijania kompetencji cyfrowych, nauki logicznego i algorytmicznego myślenia uczniów oraz rozwijania umiejętności nauczycieli w tym zakresie.

Na wstępie współpracy przeprowadzono wywiad z dyrekcją szkoły, która za priorytetowe kierunki rozwoju nauczycieli uznała działania zmierzające do podniesienia kompetencji uczniów w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych jako kluczowego czynnika w rozwoju kompetencji świadomego uczenia się i rozwoju indywidualnego.

Na podstawie rozmów z nauczycielami oraz warsztatu diagnostyczno-rozwojowego zapadła decyzja, że adekwatny do potrzeb nauczycieli będzie proces wspomagania nakierowany na kształcenie kompetencji w zakresie TIK, ponieważ zaangażowanie nauczycieli w realizację zadań w tym obszarze, zarówno dydaktycznych, jak i wychowawczych, nie jest satysfakcjonujące. Mając na uwadze politykę oświatową państwa oraz potrzeby szkoły ustalone w trakcie diagnozy – podniesienia kompetencji uczniów w zakresie TIK ze

szczególnym uwzględnieniem nauki programowania – zapadła decyzja o skupieniu się właśnie na tym aspekcie pracy: wprowadzaniu elementów programowania do nauczania.

Kolejnym etapem współpracy było **ustalenie harmonogramu, form i metod pracy oraz określenie efektów działań**.

Działania docelowe adresowane były do dwóch grup odbiorców: nauczycieli i uczniów. Pojawiły się jednakże propozycje poszerzające – aby scalić obie grupy i zaprosić rodziców do włączenia się w różne aktywności.

- a) **Nauczyciele.** Diagnoza wstępna oraz badanie pogłębione wykazały konieczność przeszkolenia nauczycieli w zakresie nauki programowania i myślenia algorytmicznego. Pierwszym elementem były więc spotkania wstępne dla nauczycieli. Obejmowały one prezentację form i metod pracy w zakresie rozwijania tych umiejętności. Dodatkowym wsparciem były lekcje i zajęcia otwarte prowadzone w placówce doskonalenia nauczycieli i bibliotece pedagogicznej przez pracowników tych instytucji. Obserwacja zajęć prowadzonych przez osoby szkolące stała się punktem wyjścia do analizy działań w opisywanym zakresie oraz wskazywała możliwości dalszego rozwoju nauczycieli. Podczas obserwacji nauczyciele mieli okazję zapoznać się z technikami i metodami pracy, skonfrontować je z własnymi i na tej podstawie podjąć decyzję o dalszej ścieżce doskonalenia. Wśród proponowanych przez placówki form znalazły się:
- warsztaty prowadzone przez trenerów Mistrzów Kodowania;
 - warsztaty prowadzone przez pracowników placówki/biblioteki pedagogicznej;
 - ogólnopolska konferencja „Edukacja w cyfrowym wymiarze”;
 - forum wymiany doświadczeń nauczycieli na platformie zdalnego nauczania Moodle;
 - praca samokształceniowa wykorzystująca zasoby biblioteczne.

Problematyka szczegółowa form doskonalenia obejmowała następujące tematy:

- Mechatronika i robotyka – programowanie w graficznym SNAP4Arduino i Blockly.
- Nauka i zabawa z programowaniem – Scottie Go!
- Algorytm na ciekawą naukę – nauka programowania w szkole podstawowej.
- Jak rozwijać myślenie logiczne u dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym?
- Programowanie i kodowanie „z” i „bez” komputera – warsztaty dla humanistów.
- Algorytm na ciekawą naukę z wykorzystaniem robota Photon.
- Programowanie z Helionem.
- Scratch – programowanie wizualne (poziom średniozaawansowany).
- Zaprogramuj się na czytanie, czyli jak zachęcać do czytania poprzez naukę programowania.
- Dash i Dot na matematyce.
- Podstawy programowania i kodowania w praktyce szkolnej.

Były to spersonalizowane formy szkoleniowe, które odpowiadały na konkretne potrzeby edukacyjne, dydaktyczne i metodyczne nauczycieli różnych przedmiotów. Prowadzili je specjaliści z różnych instytucji i uczelni. Była to także przestrzeń rozwoju kompetencji cyfrowych i medialnych nauczycieli oraz źródło inspiracji do prowadzenia zajęć i lekcji. Dodatkowym atutem i sukcesem tych działań było włączenie się nauczycieli niezwiązanych z zajęciami komputerowymi i informatyką.

W toku eksperymentowania i poznawania metodyki pracy zostały wyodrębnione obszary działań z dziećmi w edukacji wczesnoszkolnej oraz w klasach starszych. Ponadto tworzone podczas wyżej wymienionych form nowatorskie idee miały służyć uczeniu się praktycznemu, a równocześnie wspierać kształtowanie postaw i kompetencji kluczowych dla funkcjonowania w XXI wieku – umiejętności krytycznego myślenia, twórczego rozwiązywania problemów i pracy zespołowej. Możliwe stało się to m.in. dzięki współdziałaniu partnerów wspierających projekt, zaś korzyści odnieśli wszyscy uczestnicy przemian.

b) **Uczniowie.** Wśród działań obejmujących swym zasięgiem uczniów znalazły się m.in.:

- udział w akcji ogólnoswiatowej Godzina Kodowania;
- zajęcia i lekcje dla różnych etapów edukacyjnych: „Pierwszy krok w kodowaniu – nauka podstaw programowania”, „Scottie Go! Programujemy za pomocą puzzli i aplikacji interaktywnych”, „Zakodowani na bezpieczny Internet”,
- „Kodowanie bez komputera – wprowadzenie do nauki programowania”,
- „Programowanie – pierwsze kroki z programem **Scratch Jr oraz Scratch**”;
- zajęcia z grywalizacji, m.in.: Robot Robert rozwiązuje problem brudu w kosmosie;
- eksperymenty programistyczne;
- zajęcia z wykorzystaniem narzędzi TOC (Theory of Constraints) – gałązki logicznego myślenia, które pomagają logicznie wyjaśniać relacje pomiędzy celami, przeszkodami i działaniami; korzystać z wcześniejszej wiedzy i doświadczenia, aby wyprowadzać związki pomiędzy programem a życiem codziennym.

Wszystkie zajęcia miały charakter kształcenia przez zabawę, ponieważ poprzez edukacyjną rozrywkę uczniowie najłatwiej przyswajali naukę programowania i myślenia algorytmicznego. Dzięki temu spotkania były niezwykle dynamiczne i zachęcały do aktywnego udziału, współpracy, stawiania sobie celów, ich realizacji i wymyślania nowych rozwiązań. Częstym elementem rozpoczynającym zajęcia był taniec, który dzięki powtarzalności melodii i układu choreograficznego był wstępem do budowania pojęcia sekwencji, reguł i szyfrowania danych oraz programowania koleżanki/kolegi jako robota. Wykorzystywano także kolorowe kubeczki, kratownicę, maty TOC, strzałki kierunkowe, kamienie, różne symbole i wiele innych akcesoriów, za pomocą których uczniowie poznawali podstawowe zasady tworzenia skryptów, powtórzeń, warunków i zmiennych.

Po pracy wstępnej – będącej wprowadzeniem do tworzenia algorytmów w językach wizualnych – uczniowie pracowali przy komputerze. Młodzi programiści nabywali nowych umiejętności poprzez programowanie wirtualnego robota Lighbota, Fuzziego, Lofi lub w innych popularnych aplikacjach (np. Kodu), w ten sposób, aby przejść do robotyki dla początkujących, gdzie zajmowali się tworzeniem skryptów dla Ozobotów, Scottie Go, gąsienicy i innych robotów.

Myślą przewodnią działań skierowanych do uczniów było przeświadczenie, że aby zachęcić młodego człowieka do programowania, trzeba zainicjować działania zaczynające się od rozwoju myślenia logicznego, rozwiązywania problemów. Dopiero wtedy, kiedy uczeń dochodzi do pewnej metody rozwiązywania przeszkód, jest gotowy na to, żeby rozpocząć swoją przygodę z programowaniem z wykorzystaniem maszyny, czyli komputera. Na początku (z programowaniem wizualnym) np. w językach Scratch i Balti, gdzie bloki można połączyć ze sobą, jeśli pasują – na zasadzie puzzli. Generalnie metodyka pracy nad rozwojem myślenia krytycznego, algorytmicznego opierała się na schemacie: sytuacja problemowa – pojęcia informatyczne – metoda rozwiązywania – algorytm i na końcu programowanie.

Taki mechanizm pracy obserwowany był przez nauczycieli ze szkoły współpracującej, następnie analizowany pod kątem metodycznym. Przy tej okazji następowała wymiana doświadczeń i planowanie dalszej, indywidualnej pracy.

c) **Spółeczność szkoły.** Działania na rzecz popularyzacji nauki programowania poszerzone zostały o kolejną grupę odbiorców – rodziców. Wśród propozycji skierowanych jednocześnie do uczniów, rodziców i nauczycieli znalazły się:

- **Ferie z Książką i Kodowaniem.** Akcja miała na celu upowszechnianie czytelnictwa oraz propagowanie zasad myślenia logicznego i algorytmicznego. Uczestnicy akcji poznali podstawy kodowania i pracowali z programami wizualnymi, które wpisane zostały w fabułę grywalizacyjną.
- **Noc Bibliotek pod hasłem programowania.** Tegoroczne hasło akcji brzmiało „Czytanie porusza” i stało się inspiracją do wspólnej zabawy z robotami i sferą niebieską. Wśród atrakcji, zarówno dla dzieci, jak i rodziców, znalazły się pokazy robotów Lego. Uczestnicy wcielali się w rolę konstruktorów, programistów, a także pomocników sympatycznego kosmity Scottiego. Odbływały się także wyścigi Ozobotów programowanych przez dzieci. Idea Nocy Bibliotek sprowadziła się do odpowiedzi na pytanie: co mają wspólnego roboty i czytanie – mianowicie poruszają wyobraźnię, wyzwalają kreatywność i rozbudzają umysł.

Rodzice zaangażowani bezpośrednio w działania swoich dzieci wskazywali na wiele pozytywnych aspektów nauki programowania, wśród których można wymienić: lepszą

koncentrację uwagi dziecka, rozwój myślenia przyczynowo-skutkowego, skuteczniejsze radzenie sobie z problemami i to, co najważniejsze dla wielu dorosłych – przekonanie, że kiedy dziecko siedzi przed komputerem, to uczy się poprzez zabawę. Dla rodziców przygotowane zostały także wykazy aplikacji i programów, rozwijających myślenie algorytmiczne.

Propozycja opisywanych działań pozwala na tworzenie klimatu i atmosfery sprzyjającej uczeniu się poprzez samodzielne doświadczanie, eksperymentowanie, kreatywne myślenie oraz rozwijanie postaw współpracy i rozwijanie kompetencji cyfrowych uczniów. Szkoły biorące udział w projekcie wyposażają uczniów w ww. kompetencje oraz kształtują w nich przekonanie, że chęć uczenia się, wraz z innymi kompetencjami, będzie ich kapitałem, który pozwoli im się rozwijać przez całe dorosłe życie także w kontekście nauki programowania jako „trzeciego języka”.

Działanie ze względu na swoją specyfikę wymaga ciągłego monitorowania i ewaluacji, ponieważ o jego przebiegu decydują te elementy, które stanowią dynamiczną odpowiedź na procesy zachodzące wewnątrz projektu. Bardzo cenne okazały się także rekomendacje do dalszej pracy, wśród których znalazły się zamieszczone poniżej wskazówki.

W związku z bardzo dużym zainteresowaniem nauczycieli tematyką programowania należy:

- kontynuować realizację przedsięwzięcia i nadać mu formę działań systemowych;
- rozwijać współpracę z firmami i instytucjami upowszechniającymi wiedzę programistyczną i robotykę;
- stworzyć sieć współpracy i samokształcenia nauczycieli różnych specjalizacji, aby dzięki swoim pomysłom i innowacyjnemu podejściu mogli rozwijać swoje umiejętności i wspierać pracę innych.

Na koniec warto podkreślić korzyści dla placówki oraz partnerów współpracujących.

Powstanie innowacyjnego programu edukacyjnego przyczyniającego się do podniesienia atrakcyjności i jakości kształcenia oraz wyposażenia uczniów w kompetencje cyfrowe i medialne było zjawiskiem aktywizującym środowisko oświatowe. Ponadto upowszechnione zostały komputacyjne, krytyczne i logiczne myślenie oraz wykorzystanie nowoczesnych narzędzi nauczania.

Do korzyści dla szkół współpracujących z placówką doskonalenia/biblioteką pedagogiczną należą: poprawa jakości pracy szkoły poprzez wdrożenie nowoczesnych narzędzi i form nauczania; integracja ze środowiskiem lokalnym i nawiązanie współpracy z partnerami zewnętrznymi. Rozszerzone zostały działania edukacyjne szkoły o komponent dotyczący kluczowych kompetencji w zakresie TIK (głównie kodowania i programowania). Dzięki wymianie doświadczeń szkoły miały możliwość promowania się na poziomie lokalnym.

Najważniejszy beneficjent projektu – uczeń miał możliwość pracy z zasobami niedostępnymi w szkole, co rozwijało jego horyzonty poznawcze, a to z kolei przekładało się na wzrost zainteresowania i motywacji do poszukiwania nowych rozwiązań, eksperymentowania. Młodzi ludzie zdobyli także umiejętności pracy z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.

Z kolei rada pedagogiczna odniosła następujące korzyści: zwiększenie aktywności edukacyjnej, pozytywnego nastawienia do samokształcenia oraz wykorzystywanie w tym celu nowoczesnych metod nauczania/uczenia się z użyciem TIK. Nauczyciele zostali przeszkoleni w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych, wykorzystywania w kształceniu myślenia komputacyjnego, algorytmicznego i krytycznego. Poza tym mieli możliwość wymiany doświadczeń i rozwiązywania problemów i nawiązywania nowych kontaktów na forum nauczycieli biorących udział w projekcie.

To oczywiście tylko wybrane profity. Pozostają m.in. korzyści dla instytucji współpracujących, które dostrzegły nowe perspektywy rozwoju i wdrażania kolejnych projektów edukacyjnych.

W związku z bardzo pozytywnym odbiorem działania w środowisku oświatowym i wśród partnerów projekt będzie kontynuowany, monitorowany i na bieżąco ewaluowany, aby zapewnić jak najlepszą jego realizację. Poza tym zaproponowane działania wpisują się w koncepcję szkoły ćwiczeń i mogą stanowić cenną inspirację dla placówek biorących udział w projekcie.

Prezentowany model działań zakłada także możliwość implementacji w innych placówkach w różnych zakresach:

- doskonalenia zawodowego nauczycieli i wspomagania pracy szkół i placówek oświatowych w realizacji kierunków polityki oświatowej państwa na kolejne lata szkolne;
- organizacji i prowadzeniu działań skierowanych do różnych grup odbiorców: nauczycieli, uczniów, rodziców;
- organizacji
- działań mających na celu popularyzację najnowszych tendencji oświatowych – konferencji, seminariów i innych form upowszechnieniowych;
- wymiany doświadczeń nauczycieli;
- zaangażowania różnych podmiotów w działania m.in. placówek doskonalenia, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych, organizacji pozarządowych, środowiska akademickiego;
- sposobu organizacji współpracy;
- organizacji zajęć szkolnych i pozalekcyjnych;
- wdrażania innowacyjnych narzędzi do pracy, np. narzędzi krytycznego myślenia (TOC), które mają stać się inspiracją do poszukiwania nowych rozwiązań metodycznych i dydaktycznych.

Marzena Kędra

Opis działań zbieżnych z koncepcją szkoły ćwiczeń – O „Kreatorach Świata” w Cogito

Szkoła Cogito została założona w 2014 r. Jej celem miało być było stworzenie przestrzeni wyróżniającej się wysoką jakością kształcenia. „Chcemy, by nasza szkoła pozwalała uczniom rozwinąć kompetencje i cechy charakteru, by jednocześnie dostrzegała indywidualność każdego dziecka, by rozbudzała pozytywne nastawienie do świata i pozwalała dzieciom odkryć pasje i rozwinąć zainteresowania”². Te słowa zapisane zostały w koncepcji funkcjonowania szkoły, prowadzonej przez Fundację Familijny Poznań.

Kolejnym krokiem w naszym działaniu było opracowanie programu „Kreatorzy Świata”, którego celem nadrzędnym stało się rozbudzenie w uczniach radości wynikającej z uczenia się. Opracowanie programu poprzedziła refleksja nad tym, czym ma być szkoła, czemu ma służyć, jak będziemy wspierać i inspirować dzieci w odkrywaniu świata oraz jakich partnerów potrzebujemy, aby urzeczywistniać nasze dążenia. Inspiracją były również wzory i pomysły bogatej myśli pedagogicznej Celestyna Freineta, Janusza Korczaka, moje wcześniejsze doświadczenia i niezadowolenie z tradycyjnej organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego, który sprzyja nauczaniu frontalnemu i percepcyjno-odtwórczym formom pracy.

² Oferta Fundacji Familijny Poznań.

Filozofia

Program „Kreatorzy Świata” jest filozofią – dialogiem pomiędzy dorosłymi (nauczycielami i rodzicami) a dziećmi. Inicjowanie nowych pomysłów i zdobywanie doświadczeń jest więc naszym znakiem szczególnym. W naszych działaniach akcentujemy szeroko pojętą swobodę i aktywność dzieci w zakresie planowania zadań edukacyjnych, ich doboru, nie tylko organizowania zajęć w klasie i dla całej klasy, lecz także własnych działań w szkole i poza nią (samokształcenie, działania badawcze, działania metodą prób i błędów), krytycznego analizowania działań własnych – ich przebiegu i efektów końcowych, wyrażania własnych opinii, nierzadko różniących się od opinii nauczyciela (Freinet, 1976, s. 104). Jest to filozofia o charakterze prakseologicznym i autokreacyjnym, dającym uczniom możliwość uczenia się zarówno w sposób zamierzony (zaplanowany), jak i twórczy. Wychodzimy poza utarte schematy wiedzy programowej, szkolnej, w stronę własnych zainteresowań i potrzeb intelektualnych.

Współpraca na poziomie szkoły

Filarem współpracy jest dialog podmiotów procesu edukacji: uczniów, rodziców, nauczycieli. Wymaga on postawy odpowiedzialności od wszystkich osób biorących w nim udział.

Podstawę działań pedagogicznych stanowi uznanie samodzielności jednostki. Komunikacja pomiędzy dziećmi i nauczycielami zapewnia, że dorośli dostrzegają i uwzględniają to, czego dzieci dokonują w swoim rozwoju. Nauczyciel, poza organizowaniem materialnych i emocjonalnych warunków dla aktywności poznawczej dzieci, wraz z nimi poszukuje odpowiedzi na stawiane przez nie pytania oraz ustawicznie próbuje zgłębić ich procesy uczenia się.

Ważna jest również bliska współpraca między nauczycielami. W każdej klasie pracuje nauczyciel i asystent nauczyciela, którzy przez większość dnia przebywają w razem, wspólnie planują, obserwują, dyskutują, wspierają się. Nie są to jedyne osoby odpowiedzialne za zapewnianie dzieciom jak najlepszych warunków do rozwoju. Są oni wspierani przez instruktorów (osoby z wykształceniem lub praktyką w zakresie prowadzenia zajęć rozwijających zainteresowania) odpowiedzialnych za „kanony”.

Wszystkie osoby pracujące w szkole Cogito uczestniczą w spotkaniach szkoleniowych i systematycznie doksztalcają się, gdyż wszyscy muszą rozumieć, jakie znaczenie ma to, co dzieje się w szkole. Co więcej, każda z tych osób ma inne doświadczenia, inną perspektywę, a ciągła wymiana i wspólna refleksja umożliwia wszystkim rozwój. Tym samym zapewnione jest również stałe doskonalenie kompetencji nauczycieli. Nauczyciele tworzą ponadto zespoły samokształceniowe, zadaniowe. Współpracują nad tworzeniem

np. interdyscyplinarnych modułów tematycznych, kartek do Dziennika Badacza, projektów edukacyjnych, projektów szkolnych.

Dla nas w Cogito ważne jest również budowanie relacji z rodzicami. W szkole powstało miejsce prowadzenia dialogu – tzw. pokój rodzicielski, bowiem „(...) idealnym wprost rozwiązaniem, kruszącym w pył schemat, jest zaaranżowanie w przestrzeni szkoły Pokoju Rodzicielskiego. Miejsca spotkania otwartego, „uczącego się”, gwarantującego równy start i jednakowe reguły dla wszystkich (Kowalczyk, 2010, s. 28). Znajdują się tam: biblioteczka dla rodziców, stół i krzesła, tablica informacyjna, materiały do prowadzenia dyskusji (papier, flamastry), segregatory z dokumentami, komputer z drukarką, filiżanki, kawa i herbata (bardzo liczy się tu atmosfera spotkań). Jest to miejsce, gdzie można porozmawiać o różnych sprawach w spokoju, bez pośpiechu, na równych prawach. Ważne, że nie jest to przestrzeń zamknięta, tylko miejsce, do którego każdy rodzic może swobodnie wejść i zaprosić tam nauczyciela, ponieważ to rodzic czuje się gospodarzem. Wszystko po to, by podejmować wyzwania dla dobra i po stronie ucznia, dla którego w szkole się spotkali (Kowalczyk, 2010, s. 28). Takie podejście powoduje, że rodzice angażują się i inicjują działania społeczne (np. szkolny budżet obywatelski), wspólnie z nauczycielami prowadzą dodatkowe zajęcia dla dzieci (np. Szkolna Manufaktura). Wspierają też nauczycieli w podejmowaniu i realizacji innowacyjnych działań edukacyjnych (np. wspólna realizacja kompleksów zainteresowań).

Współpraca z partnerami zewnętrznymi

Szkoła Cogito współpracuje z Uniwersytetem Adama Mickiewicza (UAM) w Poznaniu. Studenci odbywają praktyki oraz mają możliwość prowadzenia badań do swoich prac dyplomowych. O filozofii naszej pracy powstało również kilka prac dyplomowych.

Nauczyciele akademicki aktywnie prowadzą wykłady podczas organizowanych przez nas ogólnopolskich konferencjach dla nauczycieli. Od 2014 r. zorganizowaliśmy trzy konferencje:

- „Urzeczywistnianie demokracji w życiu szkoły”,
- „Angażowanie? Umożliwianie – Umacnianie?”,
- „Forum wymiany doświadczeń inspirowanych pedagogiką alternatywną”.

W lutym 2016 r. we współpracy z Uniwersytetem odbyło się otwarcie laboratorium, które z myślą o studenckich praktykach wyposażone jest w lustra weneckie. Studenci za lustrem mogą obserwować zajęcia i swobodnie je omawiać. Z inicjatywy prof. dr hab. S. Dylaka odbył się również Dzień Odkrywców, podczas którego zajęcia prowadził dr Michael Dunne (Wielka Brytania) – „Czy ja też mógłbym być naukowcem?”. Z inicjatywy prof. dr hab. H. Gulińskiej studenci prowadzili zajęcia dla dzieci „Chemia z piórnika”.

Nauczyciele ze szkoły Cogito zapraszani są do prowadzenia wykładów na konferencjach naukowych organizowanych przez UAM. Współpraca ma również charakter kulturalny, uczniowie dają koncerty podczas konferencji naukowych organizowanych przez Uniwersytet.

Szkoła współpracuje także z Polskim Stowarzyszeniem Animatorów Pedagogiki Freineta (PSAPF). Wspólnie każdego roku organizujemy konferencje ogólnopolskie dla nauczycieli, w których uczestniczy zawsze około 70 osób. Nasi nauczyciele prowadzą wykłady i warsztaty na konferencjach organizowanych przez Stowarzyszenie.

Tworzenie klimatu sprzyjającego uczeniu

Wpływ na budowanie klimatu uczenia determinują program „Kreatorzy Świata”, autorski program nauczania „Badacze w działaniu” oraz program wychowawczy i profilaktyki. Programy są ze sobą kompatybilne.

Rozwijanie kompetencji kluczowych

Rozwijamy wszystkie kompetencje kluczowe, wszystkie traktujemy jako wzajemnie zależne. Wdrażane do praktyki szkolnej autorskie programy nauczania, innowacje pedagogiczne oraz techniki pracy rozwijają następujące umiejętności (Dz. Urz. UE L nr 349 z 30.12.2006):

- komunikowanie się – uczniowie są zachęceni do komunikowania się pomiędzy sobą z nauczycielami i innymi osobami zarówno w formie pisemnej, jak i ustnej;
- negocjowanie – umiejętność rozwijana w kontaktach z innymi uczniami w zespole, nauczycielem, przedstawicielami życia gospodarczego i różnych instytucji;
- twórcze myślenie – przełamywanie barier i stereotypów, poszukiwanie oryginalnych rozwiązań;
- praca w zespole – uczniowie są zachęceni do budowania zespołów i podejmowania w nich różnych zadań;
- rozwiązywanie problemów – poszukiwanie rozwiązań problemów z wykorzystaniem różnych technik;
- korzystanie z informacji – wyszukiwanie informacji w różnorodnych źródłach, ich dobór, selekcja, wykorzystanie;
- podejmowanie decyzji – uczniowie są zachęceni do podejmowania samodzielnych bądź zespołowych decyzji, wprowadzania ich w życie, kontrolowania rezultatów oraz ponoszenia odpowiedzialności za własne działania;
- radzenie sobie w sytuacjach nowych i nietypowych – przenoszenie dotychczasowych doświadczeń, wiedzy i umiejętności do nowych zastosowań;
- prezentowanie własnej pracy i obrona swojego zdania – wykorzystanie różnych technik przygotowania i przeprowadzenie prezentacji oraz udział w dyskusji.

W praktyce oznacza to taką organizację pracy, w której odkrywanie, badanie i poznawanie otaczającej rzeczywistości przynosi dziecku radość, bowiem wtedy dzieci rozwijają się

najlepiej. Nauczyciel musi podtrzymywać i wzmacniać dziecięcą ciekawość i chęć rozumienia świata. Aby tak się stało, proponujemy:

- rezygnację z proponowanych przez wydawnictwa tzw. pakietów edukacyjnych;
- odejście od zajęć dydaktycznych prowadzonych przez nauczyciela frontalnie na rzecz aktywności dzieci w małych grupach, przy minimalnym bezpośrednim udziale osób dorosłych. Nauczyciele przede wszystkim dbają o to, by dzieci przebywały w odpowiednio stymulującym środowisku, zadają im dobre pytania (takie, które sprowokują lub podtrzymują ich aktywność);
- stwarzanie dzieciom warunków do wyrażania siebie i tego, co poznają na wiele sposobów. Stanie się to możliwe między innymi dzięki zorganizowaniu małych atelier, czyli warsztatu/pracowni. Dzieci mają tam dostęp do najróżniejszych materiałów i narzędzi, pozwalających im na eksplorowanie i kreatywne wyrażanie tworzonych przez siebie teorii.

Podejście do procesu kształcenia nakierowane na rozwój kompetencji kluczowych pozwala nauczycielowi (Mikina, Zajac, 2006, s. 17–18):

- wzmacniać uczniów w uczeniu się i rozumieniu, „co?” „jak?” i „dlaczego?”;
- zachęcać uczniów, aby przejmowali odpowiedzialność za własne kształcenie, i decydować, wraz z nauczycielem, w jakim kierunku powinno ono zmierzać;
- dostarczać uczniom możliwości uczenia się poprzez działanie przy wykonywaniu doświadczeń, ćwiczeń, zadań projektowych i dzielenie się wiedzą z innymi;
- być elastycznym i otwartym na potrzeby edukacyjne uczniów;
- ukształtować u uczniów umiejętność wypowiadania się, dyskusji i obrony własnych poglądów;
- współpracować z innymi nauczycielami w celu urzeczywistnienia idei integracji międzyprzedmiotowej;
- być pozytywnie odbieranym i zachęcać innych do działania;
- przyznać się do faktu, że nie zna się wszystkich odpowiedzi, i uczyć się wraz z uczniami.

Eksplorowanie świata

Zachęcamy dzieci do aktywnego doświadczania, aby otaczająca ich rzeczywistość została przez nie doświadczona, odkryta, wypróbowana na możliwie najwięcej sposobów, aby dziecko mogło przy tym rozwinąć własne środki poznania i wyrazu. Sprzyjają temu formy działania, które prezentuję poniżej.

Kanony – zakres programowy kanonów poza kluczowym celem, jakim jest rozwijanie zdolności i zainteresowań niesie również: poszerzanie wiedzy, kształcenie umiejętności i w dużej mierze oddziaływanie wychowawcze. W ciągu sześciu lat nauki w szkole uczeń ma możliwość wzięcia udziału w różnych zajęciach. Aby mógł rozpoznać swoje zainteresowania, a „nauczyciel” odkryć zdolności i talenty, uczestniczy w danym rodzaju zajęć w każdym roku szkolnym w cyklu, przez godzinę tygodniowo. Przez cztery dni w tygodniu, od poniedziałku

do czwartku, odbywają się inne zajęcia dodatkowe. Po czterech miesiącach uczeń może kontynuować udział w zajęciach, wybrać nowe lub wstąpić do wybranego klubu.

Skrzydłaki – działalność charytatywna, działania na rzecz innych

Projekt „Skrzydłaki” ma podkreślać ważne dla nas fundamentalne wartości i ideały: miłość do ludzi, niezgodę na krzywdę innych, odwagę cywilną, pokorę i skromność w czynieniu tego, co uczynić należy, umiejętność sprzeciwiania się złu, tolerancję i kierowanie się w życiu jasnymi wartościami. Powstał też fundusz „Skrzydłaki”. Są to środki przekazane jako kapitał początkowy na rzecz działalności projektu. Wolontariusze – „Skrzydłaki” – przez cały rok zbierają pieniądze dla potrzebujących, których zdecydowali się wspierać. Decyzja o tym, komu będzie udzielona pomoc, jest co roku podejmowana wspólnie przez wszystkich wolontariuszy.

Spółdzielnia uczniowska

Spółdzielnia jest „lekcją przedsiębiorczości” – powstała, aby rozwijać i pielęgnować w uczniu kreatywność, innowacyjność, umiejętność planowania, organizowania oraz analizowania podjętych działań. Najlepszym sposobem osiągania celów przedsiębiorczości jest działanie oraz stosowanie metod aktywizujących, które pozwolą uczniowi czynnie uczestniczyć w zajęciach i zdobywać wiedzę, która zapoczątkuje w przyszłym życiu zawodowym. Najlepszym polem do podejmowania pierwszych inicjatyw i przedsięwzięć jest najbliższe dziecku środowisko – szkoła, dom, miejsce zamieszkania. Dominują zajęcia praktyczne, wycieczki tematyczne, wywiady z przedsiębiorcami, obserwacje, doświadczenia, gry edukacyjne, sytuacje problemowe.

Dziecięca Rada Dialogu Szkolnego

Jesienią 2016 r. dyrektor szkoły powołała Dziecięcą Radę Dialogu Szkolnego przy Publicznej Szkole Podstawowej Cogito. Powołania z rąk dyrektora odebrało 15 uczniów. Dzieci są partnerami do różnego rodzaju projektów oraz mają głos doradczy. Spotkania odbywają się cyklicznie, każdy członek Rady może zgłaszać pomysły, ale też uwagi. Rada ma charakter konsultacyjny. Jej zadaniem jest wyrażanie opinii, w tym przedstawianie propozycji w kwestiach dotyczących dzieci, a także tych związanych z planowanymi działaniami. Kadencja trwa jeden rok. Na pierwszym posiedzeniu Rady dyrektor przedstawił członkom planowany harmonogram posiedzeń. W trakcie obrad dzieci zgłaszają swoje oczekiwania wobec szkoły, ale też śmiało mówią, co im przeszkadza i co należy poprawić.

Nauka poprzez „prowokujące techniki”

W szkole Cogito stosujemy narzędzia, techniki i środki warunkujące rozumne wykorzystanie zainteresowań ucznia i zaspokojenie jego potrzeb rozwojowych, których twórcą był Celestyn Freinet. Ich użyteczność widać m.in. w integralnym działaniu nauczycieli i uczniów, wspólnie realizujących programy edukacyjne, współpodmiotów procesu edukacji, w toku którego formułują, generują, dobierają i ustalają cele i zadania edukacyjne, dobierają środki i sposoby,

organizują warunki ich realizacji. Uważam również, że koncepcja C. Freineta ma swoje uzasadnienie w wynikach badań nad mózgiem.

Stosujemy następujące metody:

- swobodne teksty, drukarnia i gazetka szkolna jako podstawa do nauki języka ojczystego;
- różnorodne formy ekspresji jako podstawowa forma wychowania estetycznego;
- korespondencja międzyszkolna jako forma kontaktów społecznych;
- kompleksy zainteresowań, „doświadczenia poszukujące” jako podstawa samodzielnej pracy uczniów w zakresie matematyki, przyrody, geografii i historii;
- planowanie pracy, samoocena, samorząd uczniowski, spółdzielnia klasowa jako zasada wychowania moralnego i społecznego;
- organizacja i wyposażenie klasy w narzędzia i pomoce naukowe dla realizacji metod nauczania i wychowania.

Samorządna organizacja życia w szkole

Dzieci są współorganizatorami codziennego życia w przedszkolu i w szkole. Przedszkole i szkoła są ich miejscem, które mogą urządzać i kształtować. Narady klasowe, debaty pozwalają omówić ważne bieżące sprawy i dokonać wspólnych uzgodnień. W szkole nic nie jest organizowane bez wiedzy dzieci i przedstawiane im jako gotowe. Ciekawą formą są również „konferencje dziecięce” dające uczniom możliwość twórczego rozwijania swoich zainteresowań i wnoszenia własnego wkładu do programu szkoły.

Podmiotowość

Nauczyciele w Cogito eksponują takie sytuacje dydaktyczne, w których dziecko jest autentycznym podmiotem, w pełni odpowiedzialnym za przebieg zaprogramowanych przez siebie działań oraz za ich rezultaty. Powinnością nauczyciela jest upodmiotowienie uczniów w procesie kształcenia, które polega przede wszystkim na samodzielnym rozwiązywaniu problemów przy osobistym zaangażowaniu: tak więc uczeń jest w pełni świadomy i aktywnie uczestniczy w doskonaleniu własnych umiejętności. Nauczyciel nie przyzwyczaja ucznia do odbioru gotowych treści i nie ogranicza jego postawy badawczej. Dzięki takiej postawie dziecko ma możliwość dostrzegania otoczenia jako zbioru pytań, na które trzeba odpowiedzieć.

Ramy dla budowania przestrzeni „prowokującej do myślenia”

W szkole Cogito wiele uwagi poświęcono przemyślanej aranżacji jasnych i przestronnych wnętrz. Zgromadzony materiał dydaktyczny zachęca do różnorodnej aktywności, uruchamiając podczas odkrywania różne zmysły. Co najbardziej istotne – „prowokuje do myślenia” i do wyruszenia na wyprawę po własne odkrycia. Powstają miejsca o różnym przeznaczeniu:

- sala do zajęć plastycznych (wyposażona w farby, różnego rodzaju materiały i narzędzia do zabaw plastycznych oraz pojemniki na ubranie ochronne);
- laboratorium z lustrami weneckimi do przeprowadzania badań i doświadczeń;
- sala teatralna, w której działa Teatr Cogiton;
- wspólna jadalnia samoobsługowa z kuchnią, z której korzystają kolejno wszystkie klasy;
- dobrze zagospodarowana szatnia szkolna;
- sala muzyczna, wyposażona w niezbędne instrumenty muzyczne;
- ogródek szkolny, jako miejsce do prowadzenia upraw i obserwacji.

Rozwiązania innowacyjne

W szkole wprowadzono innowacje pedagogiczne i nowatorskie rozwiązania programowe, organizacyjne i metodyczne, które oparte są na:

- konstruktywizmie dydaktycznym jako perspektywie nabywania kompetencji kluczowych przez uczniów;
- filozofii pedagogicznej C. Freineta;
- 5 strategiach nauczycielskiego działania: podmiotowości, motywacji, współpracy, dialogu, aktywności twórczej.

Poniżej przykłady programów realizowanych w Cogito.

Innowacja pedagogiczna „Zrozumieć Świat”

Program innowacji przeznaczony jest dla II etapu edukacyjnego. Realizacja programu obejmuje trzy kolejne lata pracy ucznia w szkole, a treści i umiejętności realizowane są w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych i humanistycznych.

W ramach innowacji treści i umiejętności są integrowane do rozwiązywania praktycznych problemów.

Średnio w tygodniu realizuje się dwie godziny zajęć w bloku przedmiotów matematyczno-przyrodniczych i dwie godziny zajęć w bloku przedmiotów humanistycznych. Innowacja „Zrozumieć Świat” realizowana jest przez zespół nauczycieli, na czele którego stoi lider wskazany przez dyrektora szkoły. Do zespołu realizującego program należą nauczyciele matematyki, przyrody, języka polskiego, plastyki.

Program w całości realizowany jest techniką „kompleksu zainteresowań”. Innowację stanowi fakt, że uczniowie sami będą zgłaszać pomysły wraz z uzasadnieniem, które związane są z poszerzeniem ich zainteresowań. Na podstawie zgłoszonych propozycji wszyscy uczniowie dokonują wyboru poprzez demokratyczne głosowanie. W ten sposób ustala się zagadnienia do realizacji na dany rok szkolny. Na podstawie tego wyboru dzieci formułują temat poszukiwań, a następnie decydują o przebiegu przedsięwzięcia i jego zakończeniu.

Zasady organizacyjne pracy nad kompleksem zainteresowań:

- Czas trwania zależy od tempa realizacji zagadnienia.
- Temat wybrany przez dzieci, cele *kompleksu zainteresowań* spójne z treściami programu nauczyciela.
- Nauczyciel wspólnie z dziećmi przygotowuje mapę myśli, w celu ustalenia, co dzieci wiedzą. Następnie organizuje pracę tak, aby uczniowie poznali nowe treści zgodne z programem nauczania.
- Dzieci wybierają zadania, szukają odpowiedzi.
- Nauczyciel obserwuje aktywność badawczą dzieci.
- Uczniowie zdobywają wiedzę poprzez szukanie odpowiedzi na pytania i aktywność badawczą.
- Materiały są przygotowane przez nauczyciela i dostępne dla dzieci.
- Zajęcia w terenie prowadzone są techniką „doświadczeń poszukujących” i stanowią istotny element zajęć.
- Kompleks zainteresowań obejmuje kształtowanie wszystkich umiejętności.
- Zajęcia koncentrują się na aktywności badawczej, szukaniu odpowiedzi na pytania przy wykorzystaniu materiałów. Nauczyciel pomaga w przyswojeniu treści w trakcie omówienia lub dyskusji.
- Aktywności takie jak rysowanie, pisanie, konstruowanie są bodźcem do przyswajania przez dzieci i coraz bardziej złożonych pojęć i przyrostu wiedzy i umiejętności.

Autorski program nauczania „Badacze w działaniu” w klasach 1–3

Program został tak zaprojektowany, aby uczniowie w toku edukacji mogli samodzielnie działać, doświadczać i przeżywać. Program nawiązuje do koncepcji pedagogicznej C. Freineta, łączy ją z konstruktywizmem dydaktycznym oraz kształceniem przyjaznym mózgowi. Program mocno podkreśla znaczenie szeroko rozumianej indywidualizacji w procesie edukacji, sprzyja samodzielnemu dochodzeniu do wiedzy, rozwiązywaniu problemów, rozwijaniu myślenia analityczno-krytycznego i twórczego. Jest to program, który sprawia, że nauka nie jest przykrym obowiązkiem, tylko edukacyjną przygodą. Uczenie się to przyjemność poznawania, doświadczenia i odkrywania świata.

Program ma umożliwić dzieciom samodzielne działanie, doświadczenie i przeżywanie. Nauczycielom stwarza zaś szansę na indywidualizację pracy z dziećmi, rozwijanie twórczego myślenia i kreatywności. Wskazuje na korzyści wynikające z właściwego motywowania dzieci do podejmowania różnorodnych działań. W programie podkreślono konieczność odchodzenia od sformalizowanego modelu kształcenia na rzecz organizowania nauki tak, aby była ona dla uczniów źródłem głębokich przeżyć i inspiracji.

Wykorzystanie nowoczesnych technologii

Indywidualizujemy proces nauczania z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych na wszystkich przedmiotach. Łączymy nowoczesne technologie ze stosowaniem efektywnych strategii uczenia się. Podejmujemy działania na rzecz podniesienia kompetencji cyfrowych nauczycieli we współpracy z Orange. Dodatkowo raz w tygodniu jeden z rodziców prowadzi godzinę kodowania. Jest to wprowadzenie do informatyki mające na celu wyjaśnienie kodu i pokazanie, że każdy może nauczyć się podstaw. Zajęcia pomagają rozwijać umiejętność rozwiązywania problemów, logiczne myślenie i kreatywność.

Formy i metody pracy

Stosujemy metody i techniki pracy, które wpisują się w model szkoły ćwiczeń.

Zajęcia otwarte dla nauczycieli prowadzone przez nauczycieli ze szkoły Cogito

Szkołę Cogito odwiedza wielu nauczycieli, którzy zainteresowani są realizowaną w szkole filozofią pedagogiczną C. Freineta. Nauczyciele obserwują zajęcia, a na zakończenie szczegółowo są one omawiane.

Warsztaty dla nauczycieli z innych szkół

Prowadzimy warsztaty dla nauczycieli, podczas których pracujemy technikami nauczania C. Freineta. Zazwyczaj są to warsztaty krótkie, czasami połączone są z obserwacją zajęć, wspólnym rozwiązywaniem problemów, dzieleniem się pomysłami.

Konsultacje

Popularną i sprawdzoną formą wsparcia są indywidualne konsultacje, podczas których nauczyciel ma możliwość podzielenia się swoim problemem i otrzymania rady od doświadczonego praktyka oraz wymiany doświadczeń.

Uczenie się od doświadczonego praktyka

Relacja ta istnieje między nauczycielem a studentem. Ten rodzaj oddziaływania stosujemy także w przypadku młodego stażem nauczyciela (zazwyczaj jest to asystent nauczyciela), który uczy się od swojego mentora.

Dzielenie się doświadczeniem – mentor

Szkoła Cogito pracuje w oparciu o filozofię pedagogiki C. Freineta. Dyrektor szkoły to doświadczony nauczyciel, który przez wiele lat praktykował tę filozofię kształcenia, ma bogaty dorobek pedagogiczny. Dlatego dzieli się tym bogactwem z nauczycielami o doświadczeniu skromniejszym. Z tego doświadczenia korzystają również ci, którzy zdobyli już sporą wiedzę,

ale wciąż potrzebują wsparcia w rozwoju kompetencji, urzeczywistnianiu swojego potencjału i określaniu kierunków dalszego rozwoju.

Wizyty studyjne

W szkole często odbywają się wizyty studyjne nauczycieli akademickich i studentów specjalności nauczycielskiej. Celem wizyt jest zapoznanie studentów z filozofią pracy Cogito, aspektami zawodu, w tym z samokształceniem, nowoczesnymi formami wspomagania.

Seminaria

Nauczyciele ze szkoły zapraszani są na seminaria prowadzone przez nauczycieli akademickich z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ich celem jest wspólne wspieranie studenta w czasie przygotowywania pracy dyplomowej, czuwanie nad merytoryczną poprawnością badań empirycznych prowadzonych w szkole.

Monitorowanie i ewaluacja

Monitorowanie i ewaluacja naszych działań jest stałym elementem, który wpływa na rzeczywisty rozwój naszej szkoły. Nauczyciele dokonują autoewaluacji swojej praktyki, dzielą się ze sobą z wynikami i w oparciu o nie wspólnie podejmują decyzje i ustalają wartości działań. Dokonujemy również ewaluacji po każdej wizycie studyjnej, po warsztatach, konferencjach, wydarzeniach edukacyjnych i na tej podstawie wprowadzamy modyfikacje.

Upowszechnianie w środowisku

Promujemy nasze działania w środowisku poprzez:

- publikację książki *Pod wspólnym dachem Cogito* (grudzień 2016);
- artykuły w ogólnopolskich czasopismach pedagogicznych;
- artykuły w biuletynie wydawanym przez organ prowadzący „Familijni”;
- portale społecznościowe, witryny internetowe szkoły i PSAPF;
- wymianę doświadczeń pedagogicznych podczas konferencji naukowych;
- artykuły o działaniach podejmowanych w szkole, które opisują lokalne i krajowe media.

Nie zatrzymujemy się w rozwoju...

Tworząc model szkoły zbieżny z koncepcją szkoły ćwiczeń, należy zadbać o warunki dla rozwoju kreatywnego zespołu. Ważna jest również bliska współpraca między nauczycielami. Filarem współpracy jest dialog podmiotów procesu edukacji: uczniów, rodziców, nauczycieli. Bardzo dużo zależy od stworzenia klimatu zaufania w kontaktach z rodzicami dziecka.

Jako dyrektor szkoły zawsze pamiętam o tym, że niezbędnym warunkiem prawidłowego rozwoju jest dostatecznie bogate środowisko życia „dość absorbującego dla pobudzenia

osobistych przeżyć najbardziej kształcących” (Gloton, Clero, 1981, s. 49), dlatego zawsze dbam o to, by stale rozszerzał się wachlarz doświadczeń i przeżyć nauczycieli, uczniów i ich rodziców; by mieli o czym mówić, pisać; by mieli, czego próbować i doświadczać.

Bardzo wiele pracy włożyłam, i jest to proces nieustanny, w doskonalenie nauczycieli, bowiem przygotowanie i realizacja zajęć atrakcyjnych dla każdego dziecka wymaga od nauczyciela podejmowania różnorodnych, nieszablonowych działań, dostosowanych do indywidualnych predyspozycji ucznia. Przez pierwsze pół roku każdego dnia spotykałam się z nimi, analizowaliśmy każde zajęcia, omawialiśmy każdą wdrażaną technikę pracy, wszystkie aspekty wychowawcze, każde spotkanie rodzicami. To była ciężka praca, ale warto było. Zauważam, że nauczycielki poszukują, zastanawiają się, obalają schematy. Darzą uczniów szczerą sympatią i wierzą w ich sukces, a ja przypominam: Pamiętaj, zanim w pełni poświęcisz się realizacji programu, zdobądź dusze dzieci.

Bibliografia

Freinet C., (1976), *O szkołę ludową. Pisma wybrane*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Ossolineum.

Gloton R., Clero C., (1981), *Twórcza aktywność dziecka*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Kowalczyk P., (2010), *Pokój rodzicielski zaprasza*, [w:] *Między lekcjami. Jak rozmawiać z dzieckiem o przemocy w szkole (i nie tylko). Poradnik dla rodziców* [online, www.szkolabezprzemocy.pl/pliki/300-sbp-poradnik-rodzicow-inter-poj.pdf, dostęp dn. 3.08.2017].

Mikina A., Zajac B., (2006), *Jak wdrażać metodę projektów? Poradnik dla nauczycieli i uczniów gimnazjum, liceum i szkoły zawodowej*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. UE L nr 349 z 30.12.2006).

Tomasz Wójtowicz

Opis działań zbieżnych z koncepcją szkoły ćwiczeń zrealizowanych w Zespole Szkolno- -Przedszkolnym w Moszczance

Projekt „Wspieranie tworzenia szkół ćwiczeń” jest działaniem opartym na aktywności i kreatywności nauczycieli. Prowadzenie działań innowacyjnych jest jedną ze strategii opisanych w *Modelu szkoły ćwiczeń*. Jest to istotne ze względu zarówno na potrzeby środowiska edukacyjnego, w tym rozwój zawodowy nauczycieli, jak i promocję innowacyjnych rozwiązań dydaktycznych i organizacyjnych.

Istotnym celem proponowanych form i metod szkoły ćwiczeń jest włączenie warsztatu nauczycieli praktyków do działań instytucji wspierających pracę szkoły oraz szkół wyższych kształcących nauczycieli. Na tym etapie działania projektu ważne jest gromadzenie i upowszechnianie informacji dotyczących ruchu innowacyjnego nauczycieli, a równocześnie poszukiwanie sposobów wykorzystania ich w rozwijaniu kompetencji nauczycieli. Działania takie są niezbędne ze względu na promowanie pracy szkół oraz nauczycieli, a tym samym poszukiwanie różnych sposobów na uatrakcyjnienie zajęć z uczniami.

Szkoła twórczego myślenia

Obecny system edukacji jeszcze w małym stopniu uwzględnia praktyczne wykorzystanie wiedzy zdobytej podczas nauki w szkole. Wiedza teoretyczna zdobyta w procesie kształcenia coraz częściej jest niewystarczająca do sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie.

W związku z tym coraz ważniejsze stają się umiejętności, jakie można wykorzystać w sytuacjach życiowych – komunikacja, współpraca, posługiwanie się technologiami informacyjnymi, czyli tzw. kompetencje kluczowe.

W Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Moszczance od wielu lat z powodzeniem realizowany jest niepowtarzalny program „Nowoczesnej Edukacji Szkolnej”, który uwzględnia kształtowanie umiejętności uniwersalnych, ale także pozwala na szybkie dostosowywanie dziecka do ciągle zmieniającego się świata. Podejmowanie i rozwiązywanie problemów, gotowość do współpracy i wymiany doświadczeń to zadania, które każdego roku są praktykowane podczas dwumiesięcznych modułów w ramach planu pracy szkoły. W trakcie trwania i po zakończeniu licznych przedsięwzięć i projektów uczniowie zostają wyposażeni w odpowiednie kompetencje kluczowe, które umożliwiają im ciągłe dostosowywanie się do zmian oraz aktywne funkcjonowanie w lokalnym społeczeństwie.

Wszyscy nauczyciele pracują na własnych, autorskich programach nauczania. Treści zawarte w programach nauczania inspirowane są pedagogiką C. Freineta. Programy akcentują wspieranie rozwoju dziecka, umożliwiają zaspokajanie jego aktualnych potrzeb oraz dostosowywanie zadań do rozpoznanych potrzeb. ZSP w Moszczance jest przykładem szkoły twórczego myślenia, w której buduje się wiarę w uzdolnienia i możliwości dzieci.

Dzięki harmonijnej współpracy szkoły, domu rodzinnego i środowiska lokalnego oraz instytucji wspierających uczniów jest zaangażowany w podejmowanie nowych działań i ról społecznych. Realizacja licznych innowacji pedagogicznych zapewnia indywidualne podejście do ucznia oraz jego wszechstronny rozwój osobowości.

W ostatnich latach szkolnych uwagę skupiono na psychospołecznej edukacji uczniów. Program pracy szkoły został skoncentrowany na dzieciach oraz ich emocjonalnych i społecznych potrzebach. Działania, które realizowałem, nosiły tytuły „Na wybiegu”, „TO-POD – tworzenie, odkrywanie, przeżywanie, odczuwanie i doświadczanie”, „Podróż w nieznane” oraz „Mistrzowie życia – ja wobec innych” i miały na uwadze edukację umiejętności życiowych uczniów, stanowiących ważny komponent nowoczesnej szkoły, która jest prawdziwie przyjazna dziecku. Niewątpliwie obudziły nieograniczone możliwości dzieci, ale też zapewniły wiele emocji i niespodzianek. Udział w tak licznych przedsięwzięciach pozwolił niejednokrotnie na wielopoziomą współpracę nauczycieli, zaangażowanie szkoły we współpracę z różnymi instytucjami, systematyczne monitorowanie i ewaluowanie jakości pracy szkoły oraz jej promowanie w środowisku edukacyjnym. W kolejnych działaniach rozwijano u uczniów umiejętności dla budowania własnego systemu wartości, trudną sztukę podejmowania decyzji, rozwój umiejętności interpersonalnych, budowanie samoświadomości oraz sposoby radzenia sobie ze stresem.

W realizacji innowacyjnych działań planowano oraz oceniano pracę przy współpracy m.in. przedstawicieli Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Prudniku. Współpraca np. w formie warsztatów pozwalała na efektywne wykorzystanie zasobów zarówno poprzez szkołę, jak i partnerów zewnętrznych. Nauczyciele już na etapie przygotowania i opisywania zadań projektowych wykorzystywali niezbędną wiedzę, zdobytą podczas szkoleń i warsztatów. W swojej pracy nauczyciele zawsze są otwarci, mają dobrze rozwinięty warsztat pracy, a działania planują wspólnie. Tworzą grupy, w których przygotowują cele szczegółowe oraz zadania do realizacji dla poszczególnych klas, grup uczniowskich, w zależności od ich indywidualnych potrzeb i możliwości. Uczniowie uczą się w pracy zespołowej podczas zajęć „TO-POD” organizacji pracy, poszanowania odmienności innych. Rozwijają umiejętności interpersonalne oraz kształtują umiejętność brania odpowiedzialności za powierzone zadania. W ten sposób nauczyciele podejmują też działania umożliwiające wzbogacanie wiedzy przedmiotowej oraz praktyczne doskonalenie umiejętności pedagogicznych.

Na wybiegu

W trakcie realizacji tego przedsięwzięcia nauczycielom i uczniom stworzono warunki do nabywania wiedzy i umiejętności oraz kształtowania właściwych postaw. Projekt wpłynął na rozwój kompetencji nauczycieli i uczniów z uwagi na szeroko rozwiniętą współpracę w zakresie opracowywania i realizacji zadań przypisanych do poszczególnych modułów projektu. W tym celu stworzono sieci współpracy nauczycieli tzw. zespoły zadaniowe. Do współpracy zostali zaproszeni rodzice, którzy dzielili się swoją wiedzą i doświadczeniem w zakresie projektowania i szycia bezrękawników.

Uczenie zastosowania matematyki, w tym mierzenia, jest związane z codzienną aktywnością człowieka i wymaga wyposażenia ucznia w niezbędne umiejętności. Obecnie szycie stało się zanikającą czynnością, jednak warto znać swoje wymiary, aby kupić ubranie we właściwym rozmiarze. W celu przybliżenia naszym uczniom praktycznego wykorzystania jednostek długości (metr i centymetr) został przeprowadzony innowacyjny pomysł, polegający na wykonaniu jesiennych bezrękawników. Podsumowaniem projektu nie były tym razem stałe punkty działań, czyli spotkania z wyjątkowymi gośćmi, konferencje dziecięce czy panel dyskusyjny, ale profesjonalny pokaz mody przed społecznością uczniowską.

Celem pracy uczniów podczas zajęć pozalekcyjnych „odkrywam – tworzę” było kształtowanie umiejętności stosowania głównych zasad matematycznych (mierzenie, skala) w sytuacjach codziennych, posługiwania się danymi naukowymi do podjęcia decyzji lub osiągnięcia celu. W trakcie realizacji zadania bardzo ważne było zaplanowanie działań, które zmierzały do wykonania bezrękawnika, a szkolne klasy zamieniły się w pracownię krawieckie. Obserwując różne proporcje sylwetek, uczniowie mieli do wykonania papierowy model postaci w skali 1:1. Niezbędnym etapem powstawania bezrękawnika było projektowanie, dlatego uczniowie stali się projektantami; wykazali się przy tym kreatywnością i twórczym podejściem.

Każdy z nich indywidualnie wykonał projekt jesiennego bezrękawnika na papierowych modelach zgodnie z określonymi kryteriami, według których bezrękawnik: musiał zawierać element charakterystyczny dodany przez autora, który związany był z jesienią, a także sięgać do połowy uda.

W starszych klasach uczniowie wykonywali projekty w różnych programach komputerowych. Kolejnym etapem był wybór najciekawszych prac do realizacji i zdejmowanie miary z modelu, który będzie prezentował bezrękawnik. Podczas realizacji tego zadania uczniowie klasy I mieli utrudnione zadanie, z uwagi na brak umiejętności mierzenia za pomocą linijki. Z tym zadaniem poradzili sobie jednak w inny sposób – ich miarą była ustalona i wybrana jednostka. Starsi uczniowie sprawnie posługiwali się taśmami mierniczymi, metrami krawieckimi i dokonywali pomiarów z dokładnością nawet do milimetrów. Na przygotowanych kartach pomiarów zapisywali własne oraz porównywali otrzymane wyniki z innymi.

Po wykonaniu bezrękawników przyszedł czas na przygotowanie uczniów do prezentacji ich pracy. Przygotowanie w klasach do pokazu przebiegało na różne sposoby: niektórzy oglądali fragmenty filmów przedstawiających pokaz mody, inni układali je według własnego scenariusza tak, aby użyć środków artystycznego wyrazu i właściwie zaplanować własny pokaz.

Całość zakończono prezentacją, którą przeprowadzono podczas pokazu mody z udziałem społeczności szkolnej, w odpowiednio dobranej scenografii. Nasi projektanci stanęli na wybiegu jak modele i modelki, prezentując wykonane przez siebie jesiennie bezrękawniki. W ten nietypowy sposób pokazaliśmy uczniom, że praktyczne zastosowanie matematyki przydaje się w wielu dziedzinach życia i w większym stopniu uświadomiliśmy im, że matematyka jest zabawą twórczą, a przez to przyjazną nauką. Teraz każdy z nich może samodzielnie wykonywać ciekawe kreacje i dostosowywać ubrania do ciągle zmieniającej się mody. Zajęcia miały charakter niesablonowy, odpowiadały na potrzeby rozwojowe nauczycieli i uczniów, stwarzały możliwość łączenia wiedzy z różnych dziedzin i przedmiotów. Efekty i wnioski z wypracowanego działania zostały wykorzystane w planowaniu działań na rzecz dalszego rozwoju umiejętności matematycznych.

Podróż w nieznane

Twórca taoizmu Lao-tzu, chiński filozof twierdził, że „nawet najdalszą podróż zaczyna się od pierwszego kroku”. Dla Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Moszczance pierwszym krokiem było nawiązanie kilka lat temu współpracy naukowej z Instytutem Konfucjusza Politechniki Opolskiej, Centrum Współpracy Polska–Chiny. Współpracujemy również z Dziecięcą Politechniką Opolską oraz innymi instytucjami wspomagającymi. Korzyści ze współpracy z uczelniami wyższymi mogą być dla szkoły właściwie nieograniczone. Każdego roku nasi uczniowie wyjeżdżają na wykłady i warsztaty prowadzone na Politechnice bądź też

pracownicy naukowci przyjeżdżają do nas. Dla młodych ludzi to naprawdę wiele znaczy, mają przede wszystkim możliwość obycia się z uczelnią wyższą, a niejednokrotnie pomaga im to w odkrywaniu coraz to nowych, nieznanych dotąd społeczności i kultur.

Język chiński, upowszechniany przez Instytut Konfucjusza, jest używany dzisiaj przez ponad 1,3 mld ludności zamieszkującej Chiny oraz inne regiony Azji. Szybkie jego rozprzestrzenianie się to czynnik, który decyduje o tym, że jego znajomość jest bardzo ceniona przez wielu ludzi. Posługiwanie się nim otwiera również wiele możliwości dla osób, które planują zwiedzenie historycznych i ciekawych miejsc w Chinach, ponieważ w kraju tym język angielski nie jest jeszcze powszechnie znany. Pismo chińskie składa się ze znaków, które w językach chińskich na ogół odpowiadają poszczególnym sylabom. Przeważająca większość znaków ma również odrębne znaczenie jako wyraz. Lekcja każdego z nich może się bardzo różnić w zależności od dialektu lub języka użytkownika, jednak jego znaczenie pozostaje na ogół niezmiennie.

W naszej szkole gościliśmy przedstawiciela Politechniki Opolskiej Krzysztofa Mazura wraz ze studentem z Chin, który przebywał na wymianie studenckiej. Podczas lekcji pokazowej dzieci uczyły się rozpoznawania znaków chińskich oraz wymowy niektórych wyrazów. Pozytywnym efektem udziału szkoły w zajęciach były również warsztaty chińskiej kaligrafii, gdzie każdy uczeń mógł spróbować swoich sił w pisaniu chińskich znaków. Nauka chińskiego jest dla dzieci o tyle łatwiejsza, że jest to język oparty na obrazkach, a zatem nauka polega na ich zapamiętywaniu, także pod kątem wymowy. Tego rodzaju lekcje pozwalają zrozumieć, że znaki chińskie nie są chaotycznym zbiorem kresek, ale tworzą logicznie uporządkowaną całość. Zajęcia dla najmłodszych wzbogacone były o dodatkowe elementy, takie jak zabawy pobudzające wyobraźnię dziecka.

Dzięki udziałowi w tym corocznym przedsięwzięciu obserwujemy wzrost zainteresowania kulturą innych krajów wśród dzieci, a nasi uczniowie mogą uczestniczyć w nietypowych zajęciach edukacyjnych. W ten sposób szkoła stwarza możliwość pokazania uczniom inspirujących zajęć, daje szansę rozwoju ich indywidualnych zainteresowań i pasji. Z wielką determinacją podejmujemy działania zwiększające zainteresowania uczniów zajęciami warsztatowymi, możliwością eksperymentowania i przeprowadzania doświadczeń. Czas spędzony ze studentem był aktywnym, twórczym uczestnictwem dzieci w poznawaniu tajników języka obcego oraz przykładem dobrej praktyki we współpracy z uczelnią wyższą.

Na wyspie tajemnic

Realizując to działanie, pamiętaliśmy o słowach Alberta Einsteina: „Najsubtelniejsze i najgłębsze doświadczenie emocjonalne, jakiego człowiek może doświadczyć, to zetknięcie się z tajemnicą”.

W kolejnych zadaniach wzięli udział rodzice, nauczyciele i uczniowie oraz zaproszeni goście z instytucji wspomagających, tj. Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej i Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Prudniku. Zadanie zrealizowano w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Moszczance w ramach całorocznego projektu „Umysły w drodze do przyszłości”. Tym razem skupiliśmy się na wzmacnianiu umysłu syntetycznego, czyli pobierającego informacje z różnych źródeł, poddającego je obiektywnej ocenie i zrozumieniu, a potem zestawieniu ich ze sobą w sposób sensowny nie tylko dla osoby dokonującej syntezy, lecz także dla innych.

Celem szczegółowym wykonanych zadań było wyszukiwanie i gromadzenie informacji z różnych źródeł, przygotowanie uczniów do odbioru przekazów medialnych, zapoznanie z umiejętnościami potrzebnymi do redagowania gazetki, sprawdzanie i weryfikowanie pozyskanych informacji oraz konstruktywne uczestnictwo w działaniach na rzecz społeczności szkolnej.

Przeprowadziliśmy wywiady ze społecznością lokalną na temat pozytywnych i negatywnych stron mediów, przygotowaliśmy reportaż dotyczący kulisów pracy szkolnej administracji, wyeksponowaliśmy wernisaz gazet dawniej i dziś, napisaliśmy sprawozdania z jednego dnia w szkole oraz przedstawiliśmy w formie graficznej rodzaje i funkcje mediów. Zebrane materiały stały się dla nas źródłem do wydania szkolnej gazetki, w której oprócz tych materiałów znalazła się również swobodna twórczość naszych uczniów.

Mieliśmy okazję dostrzec, że poprawne słowo pisane różni się znacząco od mówionego. Najczęściej popełnione przejęzyczenia umykają w gorącej rozmowie. Na papierze jednak stają się bardzo widoczne. Jeżeli mamy do czynienia z wywiadem w telewizji, to treść wypowiedzi stanowi zaledwie kilka procent wywiadu, resztę stanowi tembr głosu mówiącego, ton, modulacja, mimika, postawa, gesty i sytuacja. Umiejętność komunikowania się i właściwego pobierania informacji jest sztuką. Dziennikarz czy reporter i rozmówca powinni posiadać podstawową wiedzę o procesach komunikowania się ludzi, znać pomocne techniki, metody skutecznej komunikacji oraz chcieć je zastosować, np. zmieniając swoje złe nawyki.

W celu poznania tajników pracy dziennikarza zaprosiliśmy do naszej szkoły reportera Radia Opole Jana Poniatyszyna, który opowiedział naszym dzieciom o najistotniejszych aspektach swojej pracy. Nasz gość przedstawił uczniom sposoby zbierania materiału do artykułu radiowego oraz prasowego. Prelegent zwrócił uwagę również na predyspozycje niezbędne w zawodzie dziennikarza.

Obie strony uczestniczące w debacie jednoznacznie stwierdziły, że słowami wyrażamy tylko podstawowe treści. Dla czytelnika, słuchacza czy widza większe znaczenie ma pozawerbalne przekazywanie informacji. Człowiek swoim ciałem, wyrazem twarzy, wyglądem, ubiorem, sposobem poruszania się, zajmowaniem pozycji w przestrzeni

informuje otoczenie, kim jest lub za kogo chciałby uchodzić. Niewerbalne komunikaty są dosyć wieloznaczne i na ogół dotyczą uczuć, ocen i preferencji.

Nasz ekspert opowiedział także o codziennej pracy dziennikarza. Wywiad na pewno się uda, jeśli dziennikarz i rozmówca będą do niego przygotowani. Gdzie należy szukać informacji o rozmówcy? Z pewnością wśród rodziny, przyjaciół, sąsiadów, współpracowników. Coraz popularniejszym źródłem informacji jest internet. Dziennikarz musi wszystkie informacje sprawdzać. Przed rozpoczęciem wywiadu obie strony muszą wiedzieć, o czym chcą rozmawiać. Aby wywiad był interesujący, zadajemy pytania otwarte, czyli takie, na które nie da się odpowiedzieć jednym słowem. Im bardziej dociekliwe, pogłębione pytanie, tym większe szanse na pełną, interesującą odpowiedź. Wywiad jest nie tylko sztuką zadawania pytań, ale przede wszystkim umiejętnością słuchania i reagowania na to, co powie nasz partner. Zebrane materiały czeka zawsze opracowanie, autoryzacja i dopiero publikacja.

Odkryliśmy tajemnicę, że dziennikarstwo to nie jest łatwy zawód, a zebranie materiału prasowego i przygotowanie do druku wymaga solidnej wiedzy. Zaletą tego zawodu jest brak rutyny, gdyż każdy dzień przynosi nowe wyzwania, poznaje się ciekawych ludzi i nowe miejsca. Cenne wskazówki profesjonalnego dziennikarza wykorzystaliśmy do tworzenia naszej gazetki i publikacji o szkole.

Uczestnicy spotkania wspólnie stwierdzili, że najlepszym źródłem informacji są książki, które powinniśmy nieustannie czytać. Realizacja tego działania pokazała w jaki sposób inicjowane są przedsięwzięcia użyteczne społecznie w ramach współpracy z bezpośrednim otoczeniem. Podczas spotkania z dziennikarzem zastosowano metodę open space, co pozwoliło na podzielenie się wiedzą, zespołowe wypracowanie rozwiązania i przedyskutowanie ważnych zagadnień.

Ja wobec innych

W działaniach wzięli udział rodzice, nauczyciele i uczniowie oraz zaproszeni goście z instytucji wspomagających, tj. Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej oraz Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Prudniku. Wydawać by się mogło, że świat XXI wieku czasami nie jest światem tolerancyjnych ludzi, bez uprzedzeń i pełnych szacunku dla drugiego człowieka. To stwierdzenie obalili „Mistrzowie życia” z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Moszczance.

Pod taką nazwą realizowano całoroczny projekt, który dotyczył umiejętności życiowych naszych uczniów. Zadania obejmowały pięć modułów – kształcących umiejętności psychospołeczne: ja wobec innych, wobec wyzwań codziennego życia, sztuka porozumiewania się, bez stresu do sukcesu, wiem kim jestem. Celem realizowanego projektu było rozwijanie umiejętności interpersonalnych, radzenia sobie ze stresem, przewidywania konsekwencji własnych działań i zachowań oraz podejmowania właściwych decyzji,

przeciwdziałania dyskryminacji i stereotypom. Tolerancja i akceptacja są ogromną sztuką, którą warto pielęgnować, wymagają postawy zaciekawienia, otwartości i dojrzałości.

Dlatego podczas realizacji modułu „Ja wobec innych” uczniowie w grupach zadaniowych poznali pojęcie wartości, nazywali wartości życiowe i wyjaśniali ich znaczenie w życiu człowieka. Zwrócili również uwagę na właściwą ocenę zagrożeń wynikających z braku norm społecznych, zasad oraz wychowania w wartościach. Życie w wielokulturowym społeczeństwie zmusza nas poniekąd do uczenia się tolerancji, bez której na co dzień byłoby trudno. Naszym celem było więc także zmotywowanie uczniów do kierowania się wartościami i poszanowaniem wobec innych kultur, przekonań, religii, norm społecznych. Zadania projektowe obejmowały kilka istotnych aspektów: różnorodne wizje świata bez wartości, domy inności oraz sposoby przeciwdziałania dyskryminacji i negatywnym stereotypom.

Pierwszym zadaniem było przedstawienie wizji świata bez norm społecznych, zasad, reguł, w różnych formach. Nauczyciele wychowawcy przeprowadzili innowacyjne warsztaty profilaktyczne dotyczące koleżeństwa, szacunku, uczciwości, odpowiedzialności, tolerancji, odwagi, samodyscypliny, sprawiedliwości, solidarności, mądrości. Istotne jest mieć świadomość, że każdy z nas ma prawo do wolności wyznania, słowa, wypowiedzania poglądów i odmiennych przekonań. Kiedy to wprowadzi się w życie, chociażby w najbliższym otoczeniu, będzie ono lepsze i przyjemniejsze.

W ramach realizacji zadania „Domy inności” każda z klas przygotowała plakat odzwierciedlający kulturę (rasa, wierzenia religijne, ubiór, życie codzienne, znane miejsca turystyczne) na poszczególnych kontynentach. Nasze dzieci teraz już dobrze wiedzą, że tolerancja oznacza cierpliwość i wyrozumiałość dla odmienności. Jest poszanowaniem cudzych uczuć, poglądów, upodobań, wierzeń, obyczajów i postępowania – choćby były całkowicie odmienne od naszych albo zupełnie z nimi sprzeczne. Przygotowane scenki rodzajowe, plakaty i drama pokazały, że bliski jest nam szacunek dla wolności innych ludzi, ich myśli i opinii oraz sposobu życia. Szacunek ten przybiera formy wyrozumiałości i życzliwości dla tego, co nie zawsze musi być naszym udziałem, ale co cieszy się naszą akceptacją.

W celu przeciwdziałania dyskryminacji i negatywnym stereotypom dzieci stworzyły nietypowe poradniki na temat uprzedzeń w formie rapowania oraz z podkładem muzycznym. Nie zabrakło także prac plastycznych, przedstawienia teatralnego oraz tańca pokazującego świat bez wartości i reguł. Z ciekawością zostały wysłuchane opowiadania dzieci o kulturach innych narodów.

Dzięki zrealizowanym i zaprezentowanym działaniom szacunek uczniów do otaczającego świata przybiera teraz różnorodne formy wyrozumiałości i życzliwości dla tego, co nie zawsze musi być ich udziałem, ale co cieszy się akceptacją. Najlepszą formą naszej postawy

wobec innych jest cierpliwe, konsekwentne i stanowcze dawanie dobrego przykładu. Tylko taka postawa zasługuje na szacunek i podziw. Kluczem do ukształtowania postawy tolerancyjnej jest właściwie kierowana edukacja, umożliwiająca poszanowanie godności ludzkiej. Biorący w niej udział młodzi, kreatywni, otwarci na wszelkie nowości uczniowie są teraz prawdziwymi „twórcami przyszłości”. Uczniowie inspirowani przez nauczycieli, dowiedzieli się, jaka wiedza będzie przydatna w życiu codziennym. Poszerzyli swoją wiedzę, m.in. na temat kultur na różnych kontynentach, oraz swój potencjał twórczy, np. przy tworzeniu komiksów z użyciem technologii informacyjnych. Wzięli udział w warsztatach profilaktycznych z PPP w Prudniku, przygotowaniu plakatów, nazywali wartości życiowe i ich znaczenie w życiu człowieka. Uczniowie odnaleźli nieznane dotąd relacje, łączą nową wiedzę z tym, co zostało już poznane. Mieli okazję do wykorzystywania informacji i działania w praktyczny sposób.

Podsumowania działań poszczególnych modułów odbywają się przed społecznością szkolną, rodzicami oraz zaproszonymi gośćmi. Oprócz tego efekty działań są prezentowane na stronie internetowej, w formie elektronicznej, w postaci zdjęć i filmów. Po każdym zakończonym projekcie ukazuje się artykuł w „Tygodniku Prudnickim”. Działania są również promowane przez nauczycieli na konferencjach ogólnopolskich Polskiego Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta.

Z efektami działań wypracowanymi w szkole zapoznani zostali również studenci Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu podczas praktyki studenckiej. W trakcie zajęć obserwowali uczniów, którzy zachęcani do pracy samodzielnej, samokontroli i samooceny, doświadczają tajników nauki z kartami pracy oraz swobodnymi tekstami. Duży podziw wśród studentów wzbudzą tablice planowania działań pozalekcyjnych dzieci, fiszki oraz inne elementy pracy inspirowane pedagogiką C. Freineta. Studenci wielokrotnie zwracali uwagę na pracę dzieci w przyjaznej i twórczej atmosferze. Mają przy tym okazję do spojrzenia na dziecko, które otwarcie i swobodnie wyraża własne sądy i emocje. Taka współpraca ma też na celu pomoc studentom w wyborze ich przyszłej drogi zawodowej.

Propozycje wykorzystania działań realizowanych w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Moszczance w pracy szkoły ćwiczeń

W szkole stosowane są innowacyjne formy i metody pracy z uczniami, uwzględniające ocenianie wspierające rozwój ucznia. Podstawą zrealizowanych działań w szkole jest pedagogika francuskiego pedagoga Celestyna Freineta. Zastosowanie form i metod pracy „szukania po omacku” kieruje zachowaniem dziecka, gdyż wiedza zdobywana i doświadczana jest ważnym czynnikiem rozwoju osobowości. Treści nauczania wynikają z potrzeb i zainteresowań dzieci, każdy uczeń może zdobywać sprawności zgodnie ze swoimi potrzebami i zainteresowaniami. Zdobywanie wiedzy w różnych obszarach łączy się z różnorodnymi stanami ekspresji twórczej w różnych dziedzinach. Zadaniem nauczycieli

jest pomaganie, inspirowanie oraz wzbudzenie wiary w siłę dziecka. To założenie warunkuje dobór narzędzi i technik, które pozwalają uczniowi na czynny udział w kształtowaniu jego osobowości. Najważniejszym jednak założeniem w ujęciu pedagogiki według Freineta jest „dążenie do najpełniejszego rozwoju osobowości dziecka w łonie rozumu pojętej wspólnoty, której służy i która jemu służy”.

Szkoła dba o swój rozwój poprzez wykorzystanie zasobów i potencjału partnerów zewnętrznych, takich jak: Poradnia Psychologiczna w Prudniku, Polskie Stowarzyszenie Animatorów Pedagogiki Freineta, Międzynarodowa Federacja Ruchu Nowoczesnej Szkoły, Europejska Agencja Rozwoju Edukacji w Kielcach, Regionalny Zespół Placówek Wsparcia Edukacji w Opolu, Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, Instytut Konfucjusza Politechniki Opolskiej, Rada Sołecka Moszczanki, Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły „Otwarte okno” w Moszczance. Bierze udział w regionalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych programach edukacyjnych, co jest potwierdzone licznymi zaświadczeniami i certyfikatami m.in. Szkoła Odkrywców Talentów, Szkoła na Medal, Innowacyjna szkoła.

Realizowana przez szkołę oferta edukacyjna skoncentrowana jest na indywidualnym tempie rozwoju ucznia i możliwościach uczenia się. Zajęcia pozalekcyjne sprzyjają rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Praca na zajęciach rozwija samodzielność oraz odpowiedzialność za siebie i innych. Uczniowie rozwijają ciekawość poznawczą otaczającego świata. Pozwala to na rozwój dziecka z respektowaniem jego naturalnego sposobu bycia, pracę w ramach modułów preferujących metody zabawy i pedagogiki artystycznej, naukę nawiązywania kontaktów z rówieśnikami, współpracy i rozwiązywania konfliktów przy współpracy z bogatym środowiskiem, dostarczającym dzieciom różnorodnych doświadczeń i przeżyć.

W ramach współpracy z placówkami wspomagania szkołę i organem sprawującym nadzór pedagogiczny warto ustalić roczny plan wspomagania, który pozwoli zdiagnozować, planować i wdrażać innowacyjne przedsięwzięcia. Wspólnie ze szkołą placówki mogą wdrożyć model doskonalenia i zewnętrznego wsparcia szkoły. Podstawą takich działań powinna być diagnoza potrzeb rozwojowych szkoły. Działania prowadzone na rzecz nauczycieli muszą być elementem jednego spójnego projektu rozwojowego. Istotne jest tworzenie sieci współpracy i samokształcenia, których zadaniem będzie wymiana doświadczeń i wspólna praca nad różnymi zagadnieniami. Taka sieć współpracy istnieje w ZSP w Moszczance od kilku lat i odbywa się w ramach działania Polskiego Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta przy współudziale wielu instytucji wspomagających.

Na co należy zwrócić uwagę w tworzeniu i funkcjonowaniu szkoły ćwiczeń?

Szkoła ćwiczeń musi być szkołą, która przygotowuje uczniów do funkcjonowania we współczesnym świecie, a dla przyszłych nauczycieli jest przykładem dobrej praktyki. To taka szkoła, w której technologia informacyjna wspiera nauczyciela i ucznia w realizacji projektów edukacyjnych – jest zatem laboratorium praktycznego spojrzenia na wiedzę teoretyczną. Dlatego istotne jest, aby nauczyciele kształtowali umiejętności wykorzystania innowacyjnych technologii, a w szkole był lider, który będzie zachęcał i pomagał w ich wykorzystywaniu. Należy przy tym zwrócić uwagę, że rolą nauczyciela jest sprawne i skuteczne zorganizowanie pracy uczniów tak, by nauczyciel był dla uczniów przewodnikiem na drodze do uzyskiwania wiedzy.

Uczniowie będący absolwentami szkoły powinni umieć pracować w zespole, posługiwać się nowoczesnymi narzędziami, zachęcenie do działań twórczych i systematycznej pracy. Warto skupić uwagę na wielorakiej inteligencji ucznia i dostosować treści programów nauczania tak, aby opierały się na ich zainteresowaniach i zdolnościach. Bardzo ważnym czynnikiem mającym duży wpływ na harmonijny rozwój ucznia ma partnerska współpraca uczniów, nauczycieli, rodziców przy współudziale instytucji wspomagających. Funkcjonującą szkołę ćwiczeń należy nieustannie ewaluować, zarówno pod względem postępu uczniów, skuteczności stosowanych form i metod pracy oraz wpływu działania podmiotów współpracujących ze szkołą. Realizacja eksperymentalnych projektów badawczych z udziałem uczniów i studentów specjalności nauczycielskiej stanie się inspiracją do poszukiwania nowych rozwiązań praktycznych.

Do planowanych działań w programie pracy szkoły warto wdrażać rodziców, inne szkoły, szkoły wyższe oraz podmioty lokalne, gdyż dzięki ich wsparciu szkoła będzie lepiej postrzegana w środowisku lokalnym czy regionalnym. Istotne jest zatem upowszechnianie dobrych praktyk szkoły za pomocą strony internetowej, publikacji, lokalnej prasy oraz konferencji edukacyjnych. Opisane działania przyczyniają się do znaczącego wzrostu kompetencji kluczowych wśród uczniów – stają się spoiwem wiedzy, umiejętności i postaw.

Tak pojmowana szkoła ćwiczeń wymaga sprawnej współpracy nauczycieli, otwartości na dzielenie się wiedzą i doświadczeniem, krytycznego spojrzenia na realizowane zadania – nie tylko w kontekście pracy z uczniami. Ważna jest także otwartość na współpracę z innymi szkołami, nauczycielami, udział w realizacji działań wynikających z zadań placówek doskonalenia nauczycieli, bibliotek pedagogicznych m.in. poprzez tworzenie nowatorskich, wspólnie opracowanych programów nauczania. O jakości współpracy z pewnością będzie decydował potencjał instytucji oraz kompetencje osób w nich pracujących. Właściwie zorganizowana współpraca pozwoli na wsparcie szkoły w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz organizowanie i prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli czy współpracę ze środowiskiem lokalnym.

Bibliografia

Frankiewicz W., (1993), *Pedagogika C. Freineta – dzieło i inspiracja*, Gdańsk: Polskie Stowarzyszenie Animatorów Pedagogiki C. Freineta.

Kupisiewicz Cz., (1973), *O efektywności nauczania problemowego. Z badań nad metodą nauczania przedmiotów matematyczno-przyrodniczych*, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Naukowe.

Perott E., (1995), *Efektywne nauczanie: praktyczny przewodnik doskonalenia nauczania*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

www.szkołamoszczanka.pl [online, dostęp dn. 21.06.2017].

Elżbieta Ryczek

Działania Szkoły Podstawowej w Podmoklach Małych zbieżne z koncepcją szkoły ćwiczeń

Podróż do szkoły ćwiczeń

Szkoła w Podmoklach Małych położona jest w gminie Babimost, w województwie lubuskim. Jest małą wiejską szkołą o bogatych tradycjach. Podmokle to mała wioska, która była wiele lat pod zaborem pruskim, ale ludzie tutaj zawsze czuli się Polakami. Nasza szkoła ma bardzo bogatą historię, bowiem w 1929 r. na terenach niemieckich powstała jako jedna z pierwszych szkół polskich. Jakaż to była odwaga zarówno dla uczniów jak i ich rodziców – postać dziecko do polskiej szkoły!

W 2004 r. obchodziliśmy 75-lecie powstania szkoły polskiej w Podmoklach, szkoła otrzymała wówczas imię Franciszka Sarnowskiego. Był to nauczyciel naszej szkoły, który w roku 1939, w wieku 28 lat, oddał życie za polską szkołę. Bardzo dbamy o pielęgnowanie tradycji, aby nasze dzieci wiedziały, jaka była trudna droga do tego, by dzisiaj mogły się uczyć w tak doskonałych warunkach. Mimo że minęło wiele lat, to umiłowanie Ojczyzny przez mieszkańców pomaga mi dzisiaj stworzyć szkołę marzeń.

Do naszej szkoły uczęszcza 69 uczniów w sześciu oddziałach. Pracuje tu 12 nauczycieli. W swojej strukturze mamy też Przedszkole oraz Centrum Kształcenia dla mieszkańców.

W 2003 r. zostałam dyrektorem szkoły w Podmoklach Małych, a w 2005 r. również przedszkola. Było to dla mnie duże wyzwanie. Miałam wiele pomysłów, planów, a przede

wszystkim ludzi, którzy mnie wspierali: rodzinę, przyjaciół, władze gminy. Do naszej szkoły uczęszczają uczniowie z trzech wiosek: Podmokle Małe, Podmokle Wielkie i Laski. Już wówczas obserwowałam, że **świat wokół nas nieustannie się zmienia**. Czy tego chcemy, czy nie, zmiany te dotyczą także naszej szkoły. Powinniśmy się konstruktywnie zastanawiać, jak zmienić szkołę jako instytucję i całą edukację szkolną tak, aby młody człowiek, którego kształci szkoła, miał szansę na odniesienie sukcesu w tym nieustannie zmieniającym się świecie.

Droga do miejsca, w którym dzisiaj jesteśmy, była długa i nie bez błędów. Poszukiwaliśmy metod pracy najlepszych dla naszych uczniów, dochodziliśmy małymi krokami do dobrych praktyk. W 2003 r. zaczęłam pisać i realizować wraz z moimi nauczycielami projekty edukacyjne. Udało nam się pozyskać i przeprowadzić prawie 70 projektów ze środków krajowych i unijnych. Próbowaliśmy różnych metod pracy z uczniami. Najskuteczniejsza okazała się praca metoda projektu edukacyjnego, a najciekawszy dla uczniów, nauczycieli i środowiska lokalnego był projekt „Z małej szkoły w wielki świat”. Nauczyciele brali udział w wielu szkoleniach: aktywizujące metody pracy, projekt edukacyjny, ocenianie kształtujące, metody badawcze w edukacji. Taki kierunek pracy wypracowany w tym projekcie stanowił model naszej działalności. Potrzebujemy zmian oddolnych w całym systemie edukacji, a my stworzyliśmy ruch, który koncentruje się na szkole lokalnej, w miejscu, w którym ona działa.

Przygotowania do tworzenia szkoły ćwiczeń rozpoczęliśmy ponad rok temu. Do takiego wyzwania należy się dobrze przygotować i to na wielu płaszczyznach.

Co to znaczy szkoła eksperymentalna, innowacyjna, szkoła ćwiczeń? Myślę, że to po prostu mądrze zorganizowana placówka spełniająca w jak największym stopniu wymagania państwa. Szkoła, która mogłaby być wzorcem dla innych szkół, która będzie się dzieliła swoimi rozwiązaniami metodycznymi i organizacyjnymi, która będzie prowadziła nas w pożądanym kierunku. Wreszcie – zaprezentuje taki model działania, który może sprawdzić się w wielu szkołach.

Jednym z aspektów, od którego zaczęliśmy, było uświadomienie uczniom, rodzicom i nauczycielom, co się zmienia. Jednak aby zmienić świat, nie wystarczą dobre chęci. Potrzebny jest plan działania. Po pierwsze, tym, co zazwyczaj umyka polskim szkołom, jest fakt, że społeczność szkolna tworzona jest nie tylko przez nauczycieli i uczniów, lecz także przez rodziców. Po drugie, że szkoła nie pracuje na bezludnej wyspie, ale pośród społeczności lokalnej. Jeżeli mamy „zmieniać świat”, to tylko razem z innymi.

Najczęściej rodzice niechętnie włączają się w funkcjonowanie szkoły. Musimy współpracować z rodzicami, rozmawiać z nimi o tym, jakie szkoła ma cele, zadania, jak ma je realizować lepiej. W naszej szkole od kilku lat wygląda to trochę inaczej. Jesteśmy „szkołą współpracy” – współpracy uczniów, nauczycieli i rodziców.

Rodzice w szkole ćwiczeń

Współpraca z rodzicami w naszej szkole dokonuje się na różnych poziomach. Przede wszystkim rodzice są współodpowiedzialni za szkołę. To jednak nie wystarczyło – chciałam, aby rodzice byli częścią szkoły. W rezultacie rodzice uczestniczą w procesie nauczania i uczenia się swoich dzieci. Zostały przeprowadzone przez nauczycieli badania stylów uczenia się dzieci i indywidualnie dostosowane metody pracy. Rodzice zostali poinformowani, jak najlepiej uczy się ich dziecko, czy jest wzrokowcem, słuchowcem czy kinestetykiem; jakie metody pracy zastosować, aby pomóc swojemu dziecku w uczeniu się.

Rodzice wraz z uczniami i nauczycielami wypracowują dokumenty szkolne – koncepcję pracy szkoły, program wychowawczy i profilaktyki, procedury „Wspólnie dla bezpiecznej, przyjaznej i demokratycznej szkoły”. Wypracowywanie dokumentów szkolnych poprzedzone jest wieloma badaniami, jak ankiety, diagnozy. Dopiero na podstawie wyników tworzone są dokumenty, które są również wspólnie ewaluowane. Rodzice uczestniczą również w przygotowaniu uroczystości szkolnych, a także – wspólnie z dziećmi i nauczycielami – spędzają czas wolny: grają w kręgle, w piłkę nożną, wystawiają sztuki teatralne.

Nauczyciele w szkole ćwiczeń

Kluczem do zmian są nauczyciele. Pracę z nauczycielami rozpoczęliśmy już wcześniej, przy okazji realizacji różnych projektów edukacyjnych. Wtedy to poznawaliśmy i testowaliśmy różne metody i formy pracy z uczniem. Następnie naszą wiedzę usystematyzowaliśmy i ułożyliśmy w jedną spójną koncepcję pracy szkoły. Mając na uwadze opracowanie jednolitych standardów pracy szkoły, zwróciłam się do Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli (ODN) w Zielonej Górze z prośbą o wsparcie i pomoc. Moja propozycja została przyjęta z życzliwością i podjęliśmy współpracę.

Wspólnie z konsultantkami ODN – Barbarą Benyskiewicz i Marią Furtak – opracowałyśmy Ramowy Program Współpracy (RPW) z wyszczególnionymi zadaniami, narzędziami i źródłami informacji oraz miejscem realizacji oraz osobami odpowiedzialnymi za realizację zadań.

Ramowy Program Współpracy zawierał następujące zadania:

- spotkanie z dyrektorem szkoły, spotkanie z radą pedagogiczną – informacje ogólne;
- warsztat diagnostyczno-rozwojowy – nauczyciele;
- wypracowanie założeń do RPW w oparciu o wyniki ewaluacji zewnętrznej (4 godz.);
- warsztat informacyjno-diagnostyczny z rodzicami i uczniami (2 godz.) – badanie fokusowe;
- opracowanie rocznego planu wspomagania szkoły;
- warsztaty i konsultacje specjalistyczne z zakresu przeprowadzenia i wykorzystywania badania stylów uczenia się uczniów;

- przeprowadzenie badania stylów uczenia się uczniów we wszystkich klasach, opracowanie arkuszy klasowych zawierających indywidualny styl uczenia się każdego ucznia.

Po opracowaniu indywidualnych stylów uczenia się przeszliśmy do kolejnych zadań. Były to:

- warsztaty dla nauczycieli – motywujące i aktywizujące metody pracy z uczniem; warsztaty *Ocenianie kształtujące* (OK) – formułowanie celów w języku ucznia, kryteria oceniania (nacobezu), pytania kluczowe, informacja zwrotna, ocena koleżeńska, samoocena;
- warsztaty dla nauczycieli – dostosowanie metod pracy do indywidualnych potrzeb ucznia, grupy i oddziału;
- warsztaty *Ocenianie kształtujące – tworzenie konspektów lekcji OK*;
- superwizje lekcji OK;
- warsztaty *Jak uczyć uczniów współpracy? Zasady pracy w parze, grupie*;
- warsztaty *Jak uczyć skutecznie? Kształtowanie u uczniów umiejętności samodzielnego uczenia się*.

Ramowy Program Współpracy oparty był na diagnozie, która została przeprowadzona przed podjęciem prac nad RPW. Były to ankiety, badania fokusowe, wywiady z nauczycielami, uczniami, rodzicami, ewaluacja wewnętrzna, obserwacje zajęć, szczegółowe analizy osiągnięć uczniów, w tym analiza sprawdzianu szóstoklasisty.

Szkolenia, w których brali udział nauczyciele, nie były typowymi szkoleniami prowadzonymi metodami podającymi. Były to szkolenia praktyczne, warsztatowe, konsultacje indywidualne. Nauczyciele po szkoleniu otrzymywali „zadanie domowe” – opracowanie scenariusza lekcji z elementami OK, następnie odbywały się konsultacje indywidualne z ekspertkami ODN, podczas których dokładnie omawiano scenariusz. Nauczyciele otrzymywali informacje zwrotną w formie pisemnej. Dopiero potem wdrażane były wypracowane standardy w pracy z uczniami. Był to proces budowania standardów pracy szkoły, w którym brali udział wszyscy nauczyciele, rodzice oraz uczniowie, uczestnicząc w badaniach fokusowych.

Kluczowym momentem w pracach nad tworzeniem dobrej szkoły była dla nas ewaluacja zewnętrzna przeprowadzona w listopadzie 2015 r. Była to ewaluacja problemowa w następujących obszarach:

1. Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej;
2. Szkoła lub placówka wspomaga rozwój uczniów z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji;
3. Szkoła lub placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu.

Wnioski z wymagania I pokazały, że organizacja procesów edukacyjnych w naszej szkole jest spójna z najważniejszymi umiejętnościami oraz zalecanymi warunkami i sposobami

realizacji określonymi w podstawie programowej. Spójności tej sprzyja systemowy i celowy charakter prowadzonych diagnoz osiągnięć uczniów z poprzednich etapów edukacyjnych oraz podejmowanie na tej podstawie adekwatnych działań. Szkoła spełniła wymagania na poziomie wysokim.

Ewaluacja wymagania II potwierdziła, że w szkole prowadzone są działania uwzględniające indywidualizację procesu edukacyjnego, które są adekwatne do potrzeb oraz możliwości uczniów. Działania szkoły są adekwatne do rozpoznanych potrzeb i pozwalają przewyższać trudności, które wynikają z ich sytuacji społeczno ekonomicznej. W powszechnej opinii rodziców i rodziców w szkole budowana jest wiara w możliwości uczniów a udzielane wsparcie jest adekwatne do potrzeb. Szkoła spełniła wymagania na poziomie wysokim.

Analiza wyników w zakresie wymagania III wykazała, że szkoła prowadzi monitorowanie i analizowanie działań, które wynikają z wniosków ze sprawdzianu szóstoklasisty i ewaluacji wewnętrznej. Na tej podstawie wyciągane są użyteczne wnioski. Świadczy to o systemowym charakterze prowadzonych działań. Wszyscy nauczyciele znają wyniki różnych badań zewnętrznych i podejmują konkretne działania, wykorzystując je do podnoszenia jakości pracy własnej i szkoły. Nasz szkoła spełnia to wymagania i podejmuje działania z wysokiego poziomu tego wymagania.

Po przeprowadzonej ewaluacji Krzysztof Ślabczyński – wizytator Lubuskiego Kuratorium Oświaty w rozmowie z dyrektorem Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze rekomendował naszą szkołę jako dobrą szkołę do pełnienia roli szkoły ćwiczeń w województwie lubuskim. I tak rozpoczęła się nasza podróż...

Nauczyciele w mojej szkole przeszli wielką przemianę. Wspólnie zastanawialiśmy się, na co powinni w swojej pracy zwracać uwagę nauczyciele, jak mogą badać to, czy uczą efektywnie, czy rzeczywiście uczniowie korzystają z ich pomocy. Czy w ogóle muszą zajmować się ewaluacją swojej pracy?

Tak, a co więcej – powinni starać się spojrzeć na swoje nauczanie oczami swoich uczniów. Ale najważniejszą rzeczą jest to, że nauczyciele nauczyli się pracy w grupie, współpracy w szkole, wręcz tworzenia pewnej wspólnoty, zdolnej do działania na rzecz zmiany jakościowej. Tylko dzięki temu będziemy mogli zmieniać szkolną rzeczywistość.

W szkole nauczyciele regularnie monitorują i ewaluują jakość swoich działań i na tej podstawie wprowadzają ich modyfikację. Nauczyciele dzielą się ze sobą ich wynikami i w oparciu o nie wspólnie podejmują decyzje. W szkole powołany jest Zespół ds. ewaluacji wewnętrznej, który koordynuje pracę oraz prowadzi stałą diagnozę słabych i mocnych stron pracy w szkole. Wspólnie opracowywane są wyniki badań i formułowane są wnioski służące rozwojowi szkoły.

Uczniowie w szkole ćwiczeń

Nasi uczniowie są odważni, poszukujący, nie boją się wyzwań, lubią zadania zespołowe, gdzie każdy ma przydzieloną rolę w zespole i odpowiada za nią. Po realizacji wielu projektów edukacyjnych, kiedy odchodzą z naszej szkoły do gimnazjum, świetnie radzą sobie w realizacji projektów, są liderami. W naszej szkole propagujemy naukę poprzez zabawę z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, a także metod badawczych.

Metody pracy uczniów

W szkole wykorzystuje się najskuteczniejsze metody pracy służące rozwojowi ucznia: metody badawcze, interaktywne, innowacje pedagogiczne, wdrażane są programy autorskie. W szkole poprzez realizację projektów edukacyjnych (zrealizowano ich ponad 70) rozwijane są kompetencje kluczowe uczniów, rodziców i nauczycieli. Uczniowie pracują w grupach, w parach, uczą się od siebie nawzajem, uczą kolegów z innych szkół – np. programowania. Wiedzą, że tylko wspólna praca i odpowiedzialność za efekt końcowy mogą przynieść sukces.

Opracowano szkolną instrukcję pracy w parach, grupach oraz zasady pracy:

1. Pomagamy sobie = uczymy się od siebie.
2. Słuchamy się i uzupełniamy.
3. Nie krytykujemy się.
4. Wspólnie odpowiadamy za wykonaną pracę.
5. Wspólnie prezentujemy efekty pracy.
6. Rozmawiamy szeptem, aby nie przeszkadzać innym.

Zasady te obowiązują wszystkich nauczycieli i uczniów.

Jednym z celów kształcenia w szkole podstawowej jest zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów. Dlatego też w naszej szkole dużą wagę przykładamy do metod badawczych, poszukiwania, dochodzenia, eksperymentowania, doświadczania w postaci zabaw, gier, doświadczeń, eksperymentów co przyczynia się do podniesienia umiejętności u uczniów. Wykonując doświadczenia i eksperymenty uczniowie przyswajają sobie nowe wiadomości i umiejętności na drodze samodzielnej aktywności.

Taka forma zajęć aktywizuje i pobudza myślenie ucznia. Uczniowie wykazują więcej aktywności i samodzielności niż podczas pokazu, kiedy są tylko biernymi obserwatorami. W szkole działa Klub Młodego Odkrywcę, zarejestrowany w Centrum Nauki Kopernik w Warszawie, który zrzesza uczniów klas IV–VI. W ramach działalności klubu uczniowie wykonują samodzielnie doświadczenia z różnych dziedzin życia (fizyka, chemia, astronomia,

medycyna). Prezentują swoje pokazy na różnych festiwalach, np. festiwale nauki, festiwale szkoły z klasą, pokazy w Centrum Nauki Kopernik, Pikniku Naukowym na stadionie Narodowym w Warszawie.

Realizowane i wprowadzane są innowacyjne praktyki uczenia się i organizacji pracy. W klasach I–III w oparciu o metody badawcze i metodę projektu edukacyjnego powstały programy autorskie.

1. **„Mistrz w kuchni”** – program jest realizowany w utworzonej i w pełni wyposażonej we wszystkie sprzęty pracownię kuchenną, która powstała w jednej z klas I–III (64 godziny, 8 modułów x 8 godzin). Program powstał w oparciu o podstawę programową. Z ramowego planu nauczania klas I–III wyodrębniono jedną matematykę i jedną technikę. W ramach tych lekcji uczniowie realizują program, który składa się z następujących modułów: Jesień w kuchni – od ziarenka do bochenka chleba, Potrawy regionalne, Przygotowujemy się do świąt, Podróże ze smakiem, Wielkanoc, Przyprawy świata, Zioła w kuchni, Zdrowe odżywianie. W trakcie realizacji tego programu uczniowie ważą, mierzą, odmierzają, liczą, pieką, gotują, a przy tym świetnie i chętnie się uczą – bawiąc. Są to ćwiczenia praktyczne, uczniowie zdobywają niezbędne umiejętności w przyszłym życiu i są to umiejętności trwałe, ponieważ dzieci same mogą dochodzić do wielu ciekawych wniosków.
2. **„Mistrz w laboratorium”** to drugi program autorski realizowany wśród uczniów klas I–III w nowej i świetnie wyposażonej pracowni naukowej. Program obejmuje 64 godziny (8 modułów x 8 godzin), powstał w oparciu o podstawę programową. Z ramowego planu nauczania klas I–III wyodrębniono: jeden język polski i jedną edukację środowiskową. Moduły programu „Mistrz w laboratorium”: Powietrze wokół nas, Jak płynie czas?, Promienie światła – iluzja, Wytwórnia dźwięków – czego ucho nie słyszało?, Woda to nasz skarb, Uczenie się, Nasze Małe Podmokłańskie Centrum Nauki, Żywioty. Uczniowie na tych zajęciach czytają instrukcje, wykonują doświadczenia, badają, eksperymentują. Lubimy, gdy dzieci popełniają błędy albo np. gdy doświadczenie się nie uda. Wówczas analizujemy, szukamy błędów i powtarzamy doświadczenie, aby dojść do pożądanego efektu końcowego. Metodami badawczymi pracujemy nie tylko w programie autorskim, lecz także na wszystkich przedmiotach. Jako jedna z trzech szkół w Polsce posiadamy Certyfikat Szkoły Promującej Ruch Naukowy. Od czterech lat w naszej szkole prowadzimy Festiwale Nauki, na których prezentujemy doświadczenia, eksperymenty. W tym roku był to „Magiczny Świat Chemii”. W festiwalach biorą udział uczniowie z okolicznych szkół (400–500 dzieci i nauczycieli).

Przygotowujemy się również do trzeciego programu autorskiego dla klas I–III, „Teatr” w tworzonej pracowni teatralnej.

Wykorzystanie innowacyjnych metod kształcenia:

- metoda eksponująca – pokaz, uczniowie np. na lekcji historii pokazują sztukę teatralną ukazującą daną epokę;
- metoda obserwacji – zajęcia w terenie z tabletem;
- metoda ćwiczeniowa „wędrujące kubki” – język angielski;
- prowadzenie lekcji z cyklu „Rodzice uczą dzieci”;
- metoda stolików eksperckich;
- metoda rozwijająca myślenie – szachy;
- metoda doświadczeń i eksperymentów; debata oksfordzka.

Innowacje pedagogiczne z zakresu wykorzystania nowych technologii

Innowacja pedagogiczna metodyczno-programowa

„Mały programista” – klasy I–III

Zajęcia odbywały się w ramach zajęć obowiązkowych, jako bloki tematycznie powiązanych lekcji w kl. II i III.

Innowacja miała na celu szerzenie idei programowania z wykorzystaniem programu Scratch junior. Zachęca i motywuje uczniów do samodzielnego działania w sposób twórczy i kreatywny. W trakcie pracy powstało wiele autorskich projektów uczniów w programie Scratch junior, m.in. pomocy dydaktycznych wykorzystywanych na innych przedmiotach, kartek świątecznych i inne. Autorka innowacji na podstawie wieloletnich obserwacji, przeprowadzonych diagnoz oraz po przebytej ewaluacji zewnętrznej zauważyła, że uczniom najbardziej brakuje umiejętności wykorzystywania zdobytej wiedzy w życiu codziennym oraz pojawiał się problem kreatywnego rozwiązywania problemów, twórczego myślenia. Dlatego też główną przyczyną opracowania innowacji była potrzeba wprowadzenia zmian w programie nauczania zajęć komputerowych w klasach II–III z naciskiem na programowanie w języku Scratch Junior.

Założenia ogólne innowacji „Mały programista”:

1. Innowacja skierowana jest do uczniów klasy II i III.
2. Główne założenia pracy na innowacyjnych zajęciach:
 - wykorzystanie zasobów jakie oferuje program Scratch Junior,
 - wdrażanie elementów oceniania kształtującego (cel lekcji, kryteria, metody aktywizujące, informacja zwrotna),
 - wdrożenie pracy metodą projektu edukacyjnego,
 - wykorzystywanie zasobów dostępnych na stronie Mistrzów Kodowania.

Innowacja pedagogiczna metodyczno-programowa

„Misja Robotyka” dla uczniów klas IV–VI

Głównym celem wprowadzenia innowacji jest ukształtowanie u uczniów otwartej postawy na rozwiązywanie problemów, rozumienie stanu rzeczy, analizowanie oraz kreatywność uczniów – kreatywne tworzenie i zapisywanie w języku programowania historyjek. Uczniowie tworzą algorytmy, testują programy pod względem zgodności z przyjętymi założeniami, grupowo i indywidualnie tworzą prezentacje, programują i tworzą animacje w programie Scratch, które następnie wykorzystują do poruszania robotów zbudowanych z klocków Lego WeDo.

Jesteśmy otwarci na wykorzystanie nowych narzędzi:

- programujemy i budujemy – klocki Lego WeDo;
- ozoboty – wykorzystywane tematycznie na wszystkich lekcjach;
- tablica interaktywna, projektor krótko ogniskowy, laptop jest na wyposażeniu każdej sali lekcyjnej oraz świetlicy szkolnej;
- wykorzystujemy aplikacje tabletowe;
- okulary VR – rozszerzona rzeczywistość, podróżowanie po świecie;
- programowanie Scottie Go;
- telefony komórkowe wykorzystujemy w procesie uczenia się;
- drukarka 3D – uczniowie mają możliwość wydruku pomocy dydaktycznych np. łódka dla ozobota, sześcian, gwizdek;
- wizualizer – narzędzie do wizualizacji doświadczeń, powiększania przedmiotów itp. szerszej grupie odbiorców

Wykorzystujemy również oprogramowanie NetSupport School, które wykorzystujemy do zarządzania pracownikami komputerowymi; zapewnia możliwość prezentowania treści zajęć, jednoczesnego monitorowania wszystkich komputerów oraz realizowania pracy zespołowej – gwarantując utrzymanie przez cały czas pełnej uwagi i skupienia

Szkoła w Podmoklach Małych jest szkołą doskonale wyposażoną w nowe technologie: w każdej klasie tablica interaktywna, projektor, laptop, Wi-Fi, sala tabletowa – 18 tabletów z szafą do ładowania tabletów, wizualizery, urządzenia wielofunkcyjne w klasach, kserokopiarki, drukarka 3D. W szkole funkcjonują dwie nowoczesne pracownie komputerowe (30 zestawów komputerowych) oraz Multimedialne Centrum Kształcenia dla mieszkańców.

Od 5 lat dzieci uczą się programowania offline i online za pomocą programu Scratch. Grają również w szachy oraz kodują na tablicach, np. kubkami, albo tworzą kody, z których odczytują kolejne kroki poruszania się po terenie. Wykorzystują różne aplikacje tabletowe, okulary VR do wprowadzania rozszerzonej rzeczywistości. Tworzą autorskie projekty i aplikacje, np. pomoce dydaktyczne na lekcje przyrody, języka angielskiego i inne. Pracują online z tabletami w terenie, np. skanują i rozpoznają liście.

Uczniowie zafascynowani programowaniem budują roboty z klocków Lego, a następnie programują je w Scratchu, dzięki czemu nadają im ruch. Tworzą i kodują trasy tematycznie związane z zagadnieniem tematycznym dla małych robotów zwanych ozobotami. Wykorzystują grę Scottie Go, układając sekwencje nadane przez kosmonautę, którą potem skanują w celu sprawdzenia poprawności zadania.

Swoje umiejętności z zakresu programowania i robotyki prezentują na różnych festiwalach i pokazach, np. podczas Festiwalu Nauki w Podmoklach Małych mogliśmy za pomocą okularów VR przenieść się w wirtualną rzeczywistość i poznać miejsca, gdzie przebywał D. Mendelejew, a poprzez aplikację natychmiastowo przekształcać prosty sześciąt z papieru w dynamiczne, wielowymiarowe obrazy 4D na smartfonie i oglądać 37 cząsteczek z tablicy okresowej pierwiastków. Uwagę przyciągało wiele aplikacji wykonanych przez dzieci, np. Milionerzy, a także wędrujące ozoboty pomiędzy ważnymi wydarzeniami, a wszystko związane z dziedziną chemii. Z kolei podczas Festiwalu Szkoły z Klasą w Warszawie odbyły się pokazy autorskich projektów uczniów wykonanych w programie Scratch. Prowadzone są również warsztaty z programowania dla uczniów innych szkół, gdzie nasi uczniowie uczą swoich kolegów.

Szkoła ćwiczeń w środowisku lokalnym

Przy szkole znajduje się Centrum Kształcenia – centrum multimedialne dla mieszkańców (11 stanowisk komputerowych) z dostępem do internetu, z którego mogą nieodpłatnie korzystać mieszkańcy. Centrum Kształcenia jest połączone z biblioteką szkolną i wiejską. Odbywają się tam spotkania pokoleniowe mieszkańców, kursy komputerowe. Jak również kursy nadające kwalifikacje – kurs sternika motorowodnego, operatora wózka widłowego, pilarza, kurs kwalifikowalnej pierwszej pomocy medycznej, jak i kursy doskonalące: komputerowy, kulinarny, wizażu, fryzjerstwa, świecowania uszu, masażu.

Od roku 2015 działa przy szkole Podmoklańskie Centrum Aktywności Obywatelskiej – miejsce spotkań mieszkańców, także miejsce realizacji szkoleń i warsztatów dla dorosłych liderów. Mieszkańcy zdobywają tutaj kompetencje liderskie, przygotowują projekty dla społeczności lokalnej – z zastosowaniem zasady partycypacji (empowerment) i praktyki obywatelskiej. Dorośli liderzy i uczniowie szkoły przeprowadzają badania i diagnozy potrzeb i oczekiwań mieszkańców: „Nasza wieś – jak spełniać marzenia”. W ramach działań Centrum uczestnicy praktycznie poznawali zasady samorządności terytorialnej: formułowane były postulaty do władz samorządowych, opracowywano inicjatywy lokalne i w ten sposób spełniane były oczekiwania i marzenia mieszkańców.

Przy szkole działa Klub Aktywnego Seniora, który zrzesza 22 seniorki. Prowadzą one pozalekcyjne zajęcia edukacyjne z dziećmi tzw. edukatory (nauka haftowania, gotowania – w szczególności potraw regionalnych, wspólne robienie ozdób świątecznych).

Dzieci natomiast uczą seniorki nowoczesnych technologii np. obsługi komputera. Taka współpraca daje wszystkim wiele satysfakcji, a także wyrabia wśród dzieci szacunek do starszego człowieka. Dla senierek organizowane są warsztaty i kursy: e-edukacja dla seniorów, warsztaty z zakresu wolontariatu, warsztaty artystyczne i teatralne.

Aby zrealizować nasze plany i marzenia, od 2004 r. pozyskujemy dodatkowe środki finansowe. Przy szkole działa Stowarzyszenie „Przyjaźni Podmoklom”, które wspiera działalność szkoły i społeczności lokalnej. Wspólnie zrealizowaliśmy ponad 70 różnorodnych projektów dla uczniów, rodziców, nauczycieli, mieszkańców. Często były to projekty realizowane wspólnie z rodzicami, np. wspólna nauka języka angielskiego, gdzie rodzice brali udział w lekcjach razem ze swoimi dziećmi albo wspólnie wypracowywali dokumenty, jak np. procedury bezpiecznej szkoły.

Przy szkole stworzyliśmy Skansen Maszyn i Urządzeń Rolniczych oraz Izbę Pamięci, ogólnodostępne dla mieszkańców boiska oraz Centrum Kształcenia. Od wielu lat poszukuję nowych rozwiązań dydaktycznych, które staram się wdrażać w swojej szkole i przedszkolu.

Szkoła jest jedynym ośrodkiem edukacji i kultury, dlatego wiedziałam, że to tutaj należy stworzyć miejsce spotkań, integracji społeczności lokalnej „serce wsi”, które tętni życiem – nie tylko edukacyjnym, lecz także społecznym. Taka współpraca daje nam wszystkim wiele satysfakcji, a także wyrabia wśród dzieci szacunek do starszego człowieka.

Przygotowania do uruchomienia szkoły ćwiczeń trwają u nas od roku. Jest to proces, który zaakceptować musi dyrektor, nauczyciele, rodzice, a także organ prowadzący szkołę. Wszyscy muszą wyrazić zgodę. Tak powstała nasza Szkoła Współpracy, która wpisuje się w proces systemowej modernizacji szkoły, czyniąc z niej podmiot bliski i przyjazny, oparty na wzajemnym szacunku i podmiotowości każdego z członków społeczności szkolnej i lokalnej. W konsekwencji wdrożenia Szkoły Współpracy rodzice i uczniowie wzmacniają realny wpływ na to, jak pracuje, wygląda, funkcjonuje szkoła i jakie zasady w niej obowiązują. Przy współpracy z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze przygotowani zostali nauczyciele według jednolitych standardów i wszyscy muszą pracować zgodnie z nimi pracować.

Ważnym elementem przygotowań do pełnienia roli szkoły ćwiczeń jest przygotowanie bazy lokalowej oraz wyposażenie szkoły w ciekawe i nowoczesne pomoce dydaktyczne. Nasza szkoła jest doskonale wyposażona, a jest to głównie zasługa dofinansowania z wielu projektów realizowanych ze środków krajowych i unijnych.

Odbywają się w niej wizyty studyjne dyrektorów, nauczycieli – w tym nauczycieli z innych krajów. Osiągnięcia szkoły są promowane na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Bogata strona internetowa szkoły www.szkolapodmokle.edupage.org

pokazuje wiele przedsięwzięć przez nas realizowanych. Dyrektor szkoły jako prelegent prezentuje osiągnięcia szkoły na spotkaniach dyrektorów szkół z Lubuskim Kuratorem Oświaty, w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze, Centrum Nauki Kopernik w Warszawie, Festiwalach szkoły w Klasą, Konferencji w Rostocku w Niemczech, Neuruppin, Uniwersytecie Wrocławskim. Nauczyciele dzielą się swoimi osiągnięciami z innymi nauczycielami – ostatnio konferencja „Myśl Twórz Programuj” w Koninie Żagańskim. Uczniowie prezentują swoje pomysły i autorskie projekty na Pikniku Naukowym w Warszawie na Stadionie Narodowym, Festiwalach Szkoły w Klasą, Piknikach naukowych w Podmoklach Małych (3 czerwca), na IV Podmoklańskim Pikniku Naukowym, na którym nasi uczniowie prezentują doświadczenia i eksperymenty swoim kolegom z innych szkół. W tym roku nasz Festiwal odwiedziło ok. 400 dzieci.

Szkoła w Podmoklach Małych ma wielu partnerów na poziomie lokalnym: stowarzyszenia działające w wiosce, zakłady pracy jak i partnerzy zewnętrzni. W 2016 r. podpisane zostało porozumienie o współpracy z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze w celu wsparcia merytorycznego nauczycieli w tworzenie Szkoły Ćwiczeń. Został opracowany Ramowy Program Współpracy na rok 2017 i jest on systematycznie wdrażany. W 2017 r. podpisano porozumienie o współpracy z Instytutem Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego w zakresie współpracy w zakresie praktycznego kształcenia studentów, współpracy merytorycznej i szkoleniowej pomiędzy instytucjami, wymiany informacji na temat realizowanych projektów przez instytucje, wzajemnej promocji dobrych praktyk.

Wzajemnie inspirujemy się do poszukiwań nowatorskich rozwiązań organizacyjnych, metodycznych. Systematycznie dzielimy się informacjami dotyczącymi nowych trendów i kierunków pedagogicznych.

Zarządzanie szkołą ćwiczeń jest bardzo ważne. To przede wszystkim dyrektor powinien być przekonany do zmian, które chce wprowadzać w swojej szkole, musi mieć pomysł na szkołę. Ważne jest również rozłożenie obowiązków na nauczycieli i włączenie wszystkich pracowników w proces wprowadzania zmian. Innowacyjny dyrektor buduje sobie taki zespół, który będzie wprowadzał zmiany, wspiera ich, toleruje błędy, doradza, inspiruje. To właśnie jest budowanie zaufania i zespołu. Kiedy już osiągniemy takie zaufanie pracowników możemy przystąpić do stopniowego wprowadzania zmiany. Przygotowani i zmotywowani nauczyciele stanowią fundament do szkoły ćwiczeń. Dopiero wówczas należy planować i wdrażać studentów do szkoły w ramach lekcji otwartych i praktyk studenckich. I na tym etapie wdrażania jest obecnie nasza szkoła.

Ja i moi nauczyciele mamy oczywiście obawy organizacyjne przed pełnym wdrożeniem modelu szkoły ćwiczeń, ale przy wsparciu konsultantek Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze wspólnie rozwiązujemy wiele problemów. Przy tworzeniu szkoły ćwiczeń

należy pamiętać o dobrym przygotowaniu do tego przedsięwzięcia uczniów, nauczycieli i rodziców a następnie bazy szkoły.

Szkoła ćwiczeń jest wtedy kompleksowo przygotowana, kiedy uwzględnia specyfikę szkoły , środowisko lokalne, w którym się znajduje.

Naszym celem jest stworzenie takiego modelu szkoły, która każdemu uczniowi umożliwi rozwijanie własnego potencjału i dobrze przygotowuje młodych ludzi do życia. Moim marzeniem jest aby dzieci w naszej szkole były szczęśliwe, a pracownicy z niej dumni, ponieważ działania oddolne nauczycieli zmieniające szkołę i edukację – „to jedyna droga, na której prawdziwe zmiany w systemie edukacji będą w przyszłości możliwe”.

Marzena Zmysłowska

Działania zbieżne z Modelem szkoły ćwiczeń w I Liceum Ogólnokształcącym w Ciechanowie

*Nauczyciel ociera się o wieczność. Nigdy nie może
stwierdzić, gdzie kończy się jego wpływ.*

Henry Brooks Adams

Niewątpliwie szkoła nauczycielem i uczniem stoi, stąd nie przez przypadek słowa H. Adamsa stały się mottem mojego opisu. Jeśli szkoła ćwiczeń jest definiowana w modelu jako „szkoła, w której przyszli nauczyciele będą doświadczać praktycznej weryfikacji teorii poznawanej podczas studiów, a już pracujący – doskonalić swój warsztat pracy (...) student pod kierunkiem nauczyciela szkoły ćwiczeń zmierzy się z praktyką edukacyjną w obszarach kształcenia i wychowania” (ORE, 2017, s. 5), to gwarantem realizacji powyższego założenia jest nauczyciel pasjonat. To on pociągnie za sobą ucznia, studenta czy innego nauczyciela w niezgłębione wciąż arkana wiedzy, ukształtuje ich umiejętności i postawę ciekawości świata, gotowości do uczenia się i ciągłego poznawania. Pasja i odwaga uczących się staje się fundamentem działań, jakie podejmuje I Liceum Ogólnokształcące im. Zygmunta Krasińskiego w Ciechanowie.

I LO w Ciechanowie to najstarsze liceum ogólnokształcące ziemi ciechanowskiej, jedno z największych na Mazowszu. Za datę rozpoczynającą historię szkoły uznaje się rok 1912, w którym to powstała idea powołania Progimnazjum Męskiego. Od początku XX wieku

absolwenci, nauczyciele i uczniowie Krasiniaka stanowią o kształcie życia społecznego Ciechanowa. Przez lata szkoła wyrobiła sobie markę kuźni talentów. Uczniowie zajmują wysokie lokaty na olimpiadach przedmiotowych, a wyniki matur mierzone wskaźnikami edukacyjnej wartości dodanej (EWD) pozwalają zaliczyć I LO do „szkół sukcesu”. W rankingu „Perspektyw” pięciokrotnie zdobyliśmy tytuł „Srebrnej”, a raz „Brązowej Szkoły”. Liceum, hołdując wpisanemu w jego motto przesłaniu, stara się być nowoczesną szkołą – z tradycjami.

W wielu miejscach szkoły eksponujemy naszą **koncepcję pracy**:

Koncepcja pracy szkoły przy wejściu do budynku liceum. Graficzne przedstawienie koncepcji pracy znajduje się w każdej pracowni szkoły. Jest to akrostych od zwyczajowej nazwy szkoły, używanej przez młodzież

- K – koleżeństwo
- R – rozwój
- A – ambicja
- C – Ciechanów
- H – historia

W modelu szkoły ćwiczeń przedstawione zostały uwarunkowania, które służą rozwojowi szkół, umożliwią im współdziałanie z innymi podmiotami. Określono je jako strategie organizowania i funkcjonowania szkoły ćwiczeń, a zaliczono do nich: współpracę, podmiotowość, tworzenie klimatu sprzyjającego uczeniu się, innowacyjne rozwiązania, wykorzystanie nowoczesnych technologii w procesie uczenia się, monitorowanie działań i ewaluację pracy w szkole ćwiczeń, zarządzanie szkołą i kompetencje kluczowe (ORE, 2017, s. 8–9).

I Liceum Ogólnokształcące w Ciechanowie wykorzystuje nowoczesne metody kształcenia, wdraża nowe narzędzia pracy, wykorzystuje platformy e-administracyjne i używa wielu narzędzi do kontaktu z uczniami, rodzicami i nauczycielami. Otwartość kadry pedagogicznej na nowe technologie, twórcza atmosfera pracy, a przede wszystkim **współpraca i podmiotowość** pozwalają realizować powyższe przedsięwzięcia.

Naszą społeczność współtworzy **innowacyjny zespół pedagogiczny** – fundament działań każdej szkoły:

- W roku szkolnym 2015/2016 I LO uzyskało tytuł „szkoły eksperckiej” w programie „Szkoła z Klasą 2.0” realizowanym przez Centrum Edukacji Obywatelskiej. Lekcje prowadzone przez nauczycieli z wykorzystaniem różnorodnych form i metod pracy (m.in. odwrócona lekcja, uczymy innych, czytaj ze zrozumieniem, debata uczniowska) uzyskały miano dobrych praktyk, a tym samym przyczyniły się do przyznania szkole zaszczytnego tytułu. Przez cały rok szkolny nauczyciele z uczniami realizowali różne zadania. Opis części zrealizowanych zadań znajduje się na szkolnym blogu blogiceo.ng.pl
- W roku szkolnym 2016/2017 czworo nauczycieli z naszej szkoły ukończyło Nauczycielską Akademię Internetową (N@I). Praca na platformie umożliwiła nauczycielom wymianę doświadczeń z innymi uczestnikami kursu, a doskonalenie pracy z ocenianiem kształtującym oraz wykorzystaniem metod wspierających kształtowanie u uczniów kompetencji kluczowych wzbogaciło warsztat pracy nauczycieli.
- Erasmus+ – nauczyciele języka angielskiego, języka niemieckiego, historii i geografii (10 osób) uczestniczyli (w latach 2015/2016 i 2016/2017) w kursach w zakresie innowacyjnego warsztatu pracy nauczyciela w Wielkiej Brytanii, Austrii i Niemczech. Nowe doświadczenia i kompetencje wykorzystują w pracy z uczniami.
- **Lekcje przyjemne i pożyteczne** – zajęcia na szkolnych leżakach z logo liceum, prowadzone na zewnątrz budynku (na trawniku, boisku) zyskały uznanie uczniów i rodziców. Zainicjowaliśmy je w maju 2017 r.
- Nauczyciele włączają się w działania uczniów w sposób niekonwencjonalny. Z okazji święta patrona szkoły (obchodzonego corocznie od kilkudziesięciu lat) w 2017 r. obok uczniów w roli aktorów wystąpili nauczyciele poloniści, co spotkało się z aplauzem publiczności. Udział w próbach i spektaklu tworzy niezwykłą więź, wzbogaca relacje uczeń–nauczyciel.
- Ciekawą inicjatywę podjęła w czerwcu 2017 r. nauczycielka biblioteki: pokazuje teatrzyk kamishibai przedszkolakom i uczniom młodszych klas szkół podstawowych. Nasi mali goście oglądają teatrzyk, układają tematyczne puzzle, malują obrazki, mają „zajęcia przyjemne i pożyteczne” na leżakach. Inicjatywa spotkała się z entuzjastycznym przyjęciem wśród lokalnej społeczności. Mamy już wiele zapisów na wrzesień 2017 r.

Podstawą procesu dydaktycznego są innowacyjne metody i formy kształcenia, które ułatwiają nauczycielom kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów, pozwalają na rozwijanie zainteresowań młodzieży oraz powodują, że szkoła osiąga sukcesy.

Nasza rada pedagogiczna poszukuje nowatorskich rozwiązań, bierze udział w warsztatach/szkoleniach wewnątrzszkolnych, organizuje wsparcie metodyczne w zespołach przedmiotowych, nauczyciele dzielą się wiedzą i doświadczeniem w różnorodny sposób.

Metody i formy pracy w szkole ćwiczeń realizowane w I LO (m.in. w trakcie projektu „Szkoła z Klasą 2.0”)

- **Odwrócona lekcja** – w ramach tej ścieżki nauczyciel przed lekcją przygotował i udostępnił uczniom zestawy materiałów do samodzielnej nauki w domu. W trakcie zajęć w szkole uczniowie pogłębili zdobytą w domu wiedzę, pracowali w grupach, wykonywali praktyczne ćwiczenia. Jednym z elementów komunikacji z uczniem jest e-platforma. Umożliwia ona utrzymywanie stałego kontaktu i pomoc przy rozwiązywaniu zadań, a także bieżące ocenianie poprawności rozwiązywania zadań.
- **Debata uczniowska** – rozwija zaangażowanie i odpowiedzialność oraz kształtuje w uczniach postawy obywatelskie. Debatowanie uczy uważnego słuchania i wyrażania własnego zdania. Nauczyciel geografii przygotował w 2016 r. debatę uczniowską (w języku angielskim) w czasie wymiany międzynarodowej (wymiana ze szkołą w Niemczech). Lekcja ta niezwykle zaangażowała młodzież. Metoda pracy doskonale sprawdza się na wszystkich przedmiotach, debatować można na dowolnie wybrany temat.
- **Projekt edukacyjny** – kształtuje samodzielność, kreatywność i umiejętność pracy zespołowej. Może być prowadzony w ramach jednego przedmiotu lub międzyprzedmiotowo. Założeniem projektu edukacyjnego jest rozwiązanie konkretnego problemu lub znalezienie odpowiedzi na postawione pytanie badawcze. Projektem zrealizowanym przez I LO w (luty–kwiecień 2017 r.) był pomysł „Ciechanów wczoraj i dziś”. Uczestniczyli w nim uczniowie klas III z gimnazjów i nasi licealiści w roli przewodników. Uczniowie w grupach rozwiązywali zadania, poszukiwali odpowiedzi w szkole (gra terenowa), rozwiązywali problemy. Tematyka projektu związana była z historią miasta i naszego liceum. Początek zajęć i ich podsumowanie odbywały się w sali tradycji szkoły, której zasoby multimedialne wykorzystaliśmy podczas projektowych zadań. Realizacja tego projektu wiązała się ściśle z metodą **uczymy innych**, bowiem to nasi uczniowie samodzielnie i pod opieką nauczycieli przygotowywali i prowadzili zajęcia dla młodszych kolegów. Ta ścieżka uczy wyszukiwania i selekcjonowania informacji, przygotowywania materiałów dopasowanych do odbiorcy oraz dzielenia się wiedzą. Z wykorzystaniem tej metody nauczyciele i uczniowie pracują na e-platformie szkoleniowej Cisco Networking Academy i przygotowują lekcje z różnych dziedzin TIK (technologii informacyjno-komunikacyjnej) na określony temat. Celem jest możliwość zapoznania na bieżąco z rozwojem TIK, a rezultatem – umiejętność śledzenia technologicznych zmian i wdrażania tych rozwiązań w życie.

- **Uczniowskie forum naukowe** – krótkie, pełne pasji wystąpienie na dowolny temat, przygotowane przez uczniów pod okiem nauczycieli, przez cały semestr. W trakcie przygotowań uczniowie zbierają materiały, pogłębiają wiedzę na wybrany przez siebie temat, uczą się sztuki poprawnej wymowy oraz interesującej prezentacji. Tę formę wykorzystujemy przede wszystkim w Dyskusyjnym Klubie Książki działającym od lat w bibliotece szkolnej.
- **Czytaj ze zrozumieniem** – uczniowie rozwijają wrażliwość, uczą się rozumieć konteksty kultury, ćwiczą pogłębioną analizę i umiejętność interpretacji. Dzięki temu zadaniu rozwijają pasję czytania i uczą się nie tylko jak czytać teksty, lecz także jak tworzyć własne. Nauczyciele poloniści chętnie sięgają po tę metodę, szczególnie przy realizacji tekstów prozatorskich i dramatycznych. Metoda ta kształtuje kompetencję kluczową – porozumiewanie się w języku ojczystym, czyli zdolność wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) oraz językowej interakcji w odpowiedniej i kreatywnej formie w pełnym zakresie kontekstów społecznych i kulturowych (Dz. Urz. UE L nr 349 z 30.12.2006).
- **Odkrywaj, eksperymentuj, dociekaj** – uczniowie rozwijają postawy badawcze poprzez dogłębną analizę, doświadczanie i eksperymentowanie. W szkole w latach 2014–2015 realizowany był projekt unijny „Poznaję, odkrywam, tworzę” (POKL.09.01.02-14-064/13). Uczył on samodzielności w zdobywaniu wiedzy, wyciągania wniosków z popełnianych błędów i konsekwentnego dążenia do rozwiązania postawionych problemów. Obejmował kształtowanie umiejętności kluczowych wymienionych Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. UE L nr 349 z 30.12.2006), a realizowanych w formie zajęć z języka angielskiego, języka polskiego, matematyki, fizyki, informatyki i doradztwa zawodowego.
- **Program pracy z uczniem zdolnym** – funkcjonuje w szkole od kilku lat. Cel: przygotowanie do olimpiad i konkursów przedmiotowych. Rezultaty: tytuły laureatów i finalistów olimpiad przedmiotowych (48 laureatów i finalistów olimpiad przedmiotowych od 2005 (nowa matura i inny sposób obliczania miejsca w rankingu) do 2017 r., wysokie miejsce w rankingu „Perspektyw”.

Zapraszamy do zapoznania się z obiektywnym spojrzeniem na efekty pracy uczniów i nauczycieli Krasiniaka. Korzystając z wyszukiwarki, można też porównać je z wynikami innych szkół. Zachęcamy: www.liceapolskie.pl

Ciekawe formy pracy służą całej społeczności szkolnej, dlatego pracujemy nie tylko z uczniami, lecz także uczymy się my sami – nauczyciele.

Projekt European Youth Conference i inne projekty

W 2014 r. na IV Europejskiej Konferencji Młodych „Get in Politics – Uprising of the European Youth” w Ernsthofen Polskę reprezentowało 2 uczniów i nauczyciel I LO im. Zygmunta Krasińskiego zaproszonych przez Alexander-von-Humboldt-Schule. Odbyła się wymiana ze szkołą Alexander-von-Humboldt Schule Europa Schule (Viernheim – Niemcy), podczas której realizowane były projekty „Die Metropolregion Rhein-Main-Necker” w Vienneheim i „Zygmunt Krasiński – unser Schulpatron” w Ciechanowie. Wymiany młodzieży ze szkołami w Niemczech trwają już od dawna, ale corocznie uczymy się czegoś nowego. W 2017 r. językiem wymiany z Niemcami był język angielski, co umożliwiło w niej udział licealistom nieznającym języka niemieckiego.

Wymiany młodzieży pozwalają na żywy kontakt z językiem obcym, młodzi ludzie nawiązują przyjaźnie, są otwarci na kulturę innych krajów. Uczniowie niemieccy uczestniczą w lekcjach języka angielskiego, języka polskiego, a także w innych projektach zaplanowanych przez naszą szkołę. 20-osobowa grupa uczniów z Krasiniaka wraz z germanistkami Haliną Borkowską i Anna Niepytalską spędziła tydzień (18–25.03.2017) w leżącym 1200 km od Ciechanowa miasteczku Viernheim (Hesja). Podczas pobytu w Niemczech polscy uczniowie mieszkali u niemieckich rodzin, gdzie mogli szkolić swoje umiejętności językowe oraz poznać kulturę i obyczaje niemieckie. Zwiedzali Heidelberg, Frankfurt nad Menem, Mannheim.

Zajęcia języka polskiego w I LO dla naszych uczniów i gości z Niemiec – 2017 r.

W czasie ostatniej rewizyty (maj 2017 r.), jak co roku, nasi goście zostali mile przyjęci przez starostę powiatu ciechanowskiego. Nasi nauczyciele w 2014 r. brali udział w projekcie „Od badania do działania, czyli 3P – prosta, potrzebna i praktyczna ewaluacja w szkole” (Era Ewaluacji). Spotkania szkoleniowe pozwalały nam na poznawanie różnych narzędzi ewaluacyjnych, ale były też okazją do integracji zespołu, poznania swoich oczekiwań.

Z kolei w 2015 r. uczestniczyliśmy w projekcie „Współpraca rodzice–uczniowie–nauczyciele (RUN) w szkole” prowadzonym przez Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej. Podsumowaniem ciekawych spotkań była debata dla nauczycieli zorganizowana w szkole. Sformułowaliśmy wiele wniosków, m.in.: nauczyciele będą kontynuować działania mające na celu zachęcanie uczniów do udziału w olimpiadach, konkursach przedmiotowych oraz akcjach charytatywnych, w szkole jest nadal potrzebne promowanie takich wartości jak wiedza, odpowiedzialność, kultura osobista czy kultura języka, wskazane jest doprecyzowanie i uaktualnienie kryteriów oceny z zachowania, nadal istnieje potrzeba organizowania happeningów w holu szkoły oraz spotkań z ciekawymi postaciami (np. ludzie nauki, kultury, znani absolwenci). Nauczyciele są zgodni, że należy uatrakcyjnić szkolną stronę internetową i nadal promować liceum w środowisku lokalnym.

Wnioski z dyskusji i obserwacji oraz ewaluacja wewnętrzna corocznie prowadzona w szkole wskazują społeczności Krasiniaka kierunek działań, pozwalają na modyfikację przedsięwzięć. Zmiany cywilizacyjne, zmiany w edukacji powodują, że jesteśmy otwarci na nowe narzędzia pracy, a dyrekcja szkoły sięga po nowoczesne systemy zarządzania procesem edukacji.

Nowe narzędzia pracy wykorzystywane w szkole:

- Tworzenie materiałów dydaktycznych w postaci screencastów i zamieszczanie ich na platformie Google Apps.
- Prowadzenie warsztatów kodowania i programowania dla przedszkoli i szkół podstawowych „Informatyka Specjalnością Młodych Polaków” (ISMPol). W ramach projektu prowadzone są trzy koła (dla początkujących, średniozaawansowanych i zaawansowanych). Zajęcia prowadzą nauczyciele i studenci Uniwersytetu Warszawskiego.
- Udział uczniów i nauczycieli w projekcie apki.org prowadzonym przez fundację Media 3.0.
- Gra dydaktyczna z zakresu programowania na podstawie Cody Roby.
- Tworzenie i publikowanie aplikacji na [LearningApps.org](https://learningapps.org)

- Wirtualne klasy w **Google Classroom** (tworzone są dyskusje, a także krótkie zadania do wykonania, w których na bieżąco można dzielić się zdjęciami czy linkami do stron internetowych, materiały dla uczniów przechowywane są w grupowych lub indywidualnych folderach na Dysku Google).
- Praca na edukacyjnych platformach do rozwiązywania testów m.in. platformie Cisco w ramach **Cisco Networking Academy** – rozwiązywanie testów. Cel: nauka rozwiązywania zadań i testów dostępnych w formie elektronicznej. Przygotowanie do zdawania egzaminu w celu uzyskania Certyfikatu IT Essentials. Rezultaty: możliwość dokonania oceny na bieżąco zastosowanych rozwiązań, uzyskanie Certyfikatu IT Essentials.
- Dziennik elektroniczny **Librus** (kontakt mailowy z rodzicami i uczniami, tablica ogłoszeń).
- Strony internetowe prowadzone przez nauczycieli, np. www.januszwit-info.krasiniak.pl, www.mariuszstaw.info, www.geografia-liceum.republika.pl;
- **Aplikacje edukacyjne** wykorzystywane w czasie lekcji i na zajęciach pozalekcyjnych: www.get.kahoot.it (tworzenie i administrowanie), www.kahoot.it (granie, tworzenie quizów internetowych na urządzenia mobilne), www.quizizz.com, www.prezi.com (dynamiczna prezentacja online) www.join.quizizz.com (tworzenie quizów internetowych na urządzenia mobilne), www.padlet.com (ścianka korkowa, do umieszczania jednocześnie w jednym miejscu informacji przez większą liczbę osób), www.voki.com (aplikacja do tworzenia różnorodnych awatarów mówiących w wielu językach, z możliwością nagrywania własnego głosu i odsłuchu), www.learningapps.org (strona umożliwiająca tworzenie aplikacji, gier, krzyżówek, quizów online).

Nowoczesne systemy zarządzania procesem edukacji:

- Serwis chmurowy G Suite dla Szkół i Uczelni (dawniej Google Apps) wykorzystywany jako narzędzia komunikacji grupowej (nauczyciele–uczniowie–klasy–szkoła).
- Każdy nauczyciel i uczeń w I LO ma założone konto w G Suite z adresem w domenie krasiniak.pl (korzysta z niego m.in. podczas wymiany dokumentów szkolnych).
- Każdemu nauczycielowi i uczniowi przydzielone jest miejsce w chmurze na Dysku Google.
- Dyrekcja udostępnia w „chmurze” różnego rodzaju dokumenty szkolne (wirtualna tablica ogłoszeń) np. wykazy, zestawienia statystyczne, różne procedury, księgę protokołów, wyniki ankiet i konsultacji itp.

- Przy pomocy formularzy w „chmurze” tworzone są ankiety dla nauczycieli.
- Na Dysku Google gromadzone są różne dokumenty, m.in. zestawienia dydaktyki, wyniki matur.
- Udostępniane są zasoby grupowe współtworzone w „chmurze” przez wybrane grupy nauczycieli.
- Aplikacja Google Classroom pozwala tworzyć wirtualne klasy, następnie dołączać do nich swoich uczniów i przydzielać zadania do wykonania.

Twórcza atmosfera pracy

Najważniejszym w mojej ocenie elementem funkcjonowania szkół ćwiczeń jest twórcza atmosfera pracy. Składają się na nią różne składowe: wymienione i omówione wcześniej metody i formy pracy, współpraca, nowoczesne zarządzanie, kształtowanie kompetencji kluczowych. Pominąć nie można samorządności uczniów, ich zainteresowań i pasji oraz integracji całej społeczności liceum. Szkoła powinna być miejscem, w którym te aktywności są wyzwalane, przestrzenią, która nie jest tylko budynkiem. Służą temu niewątpliwie różnorodne formy aktywności uczniów, ciekawe pomysły społeczności szkolnej, np.:

- **Szkolny zespół muzyczny KrachBand**, działający od 2005 r., wielokrotnie nagradzany, znany i reprezentujący szkołę w środowisku lokalnym. Jubileuszowy koncert z okazji 10-lecia działalności zespołu odbył się w grudniu 2015 r. w Powiatowym Centrum Kultury i Sztuki w Ciechanowie.
- **Koło brydżowe**, skupiające pasjonatów gry, którzy spotykają się w szkole na corocznych turniejach. Brydż jest sportem, który uczy myślenia, precyzji rozumowania, rachunku prawdopodobieństwa, logiki, psychologii i teorii gier. Nie tylko rozwija dodatnie cechy umysłu, lecz także kształtuje pozytywne cechy charakteru. Uczy kooperacji między partnerami, podejmowania decyzji i ponoszenia konsekwencji za siebie i za partnera, uczy opanowania, cierpliwości, taktu i szacunku dla innych osób. W turnieju 2017 udział wzięło osiem par, które rywalizowały na zasadzie „każdy z każdym”. Pary graczy zostały skojarzone ze sobą w wyniku losowania według reguły: zaproszony gracz (doświadczony) – uczeń (początkujący).
- **Dyskusyjny Klub Książki** – udział w II edycji konkursu Ministerstwa Edukacji Narodowej „Książki naszych marzeń” (2015 r.), w II edycji ogólnopolskiej akcji „Czytam w podróży... Herberta” (2014 r.) oraz w III Ogólnopolskiej Dyskusji Literackiej DKK – Fundacja Edukacyjna Jana Karłowicza. Warto dodać, że w ramach swojej pracy DKK zaprasza ciekawych ludzi na spotkania z naszymi uczniami.

- **Sekcja rugby** – I LO jest jedną z dwóch szkół ponadgimnazjalnych w Polsce, w których można uprawiać tę dyscyplinę sportu, nasza drużyna ma na koncie sukcesy w rozgrywkach ogólnopolskich. Corocznie rekrutuje w swoje szeregi chętnych uczniów.
- **Szkolna telewizja internetowa Studio Krasiniak** rejestrująca ważne wydarzenia w szkole i mieście. Corocznie ekipa Studia przygotowuje filmy promujące szkołę: [studio KRASINIAK](#).
- **Tydzień Absolwenta** – inicjatywa szkoły od 2016 r. Dużą wagę przykładamy do promowania wartości edukacji – utrzymując kontakt z naszymi absolwentami, pokazujemy młodym ludziom nieskończone bogate spectrum możliwości przyszłej kariery zawodowej.
- **Zjazdy absolwentów** – od 1931 r. odbywają się cykliczne zjazdy absolwentów budujące lokalną tożsamość mieszkańców ziemi ciechanowskiej. Oprócz zjazdów szkolnych, w liceum chętnie spotykają się absolwenci w jubileusz swojej matury. W 2017 r. odbył się zjazd absolwentów zdających maturę w 1967 r. W czasie spotkania goście zostali przyjęci w sali tradycji szkoły, przygotowaliśmy kroniki, zdjęcia, film odwołujący się do historii szkoły (opracowany muzycznie przez szkolny zespół KrachBand).
- Od wielu lat badamy **losy absolwentów** (www.krasiniak.pl), absolwenci odwiedzają nas w dzień rozpoczęcia każdego roku szkolnego (tzw. górka absolwentów), eksponujemy tabloa szkolne wszystkich absolwentów od 2001 r.
- Uczniowie oddziałów biologiczno-medycznych uczestniczą w zajęciach **Szkoły Promocji Zdrowia** finansowanych przez Urząd Marszałkowski w Warszawie.
- Nauczyciele nie tracą kontaktu z młodzieżą także po lekcjach – służy temu m.in. rozbudowany system komunikacji w mediach społecznościowych. W ten sposób Krasiniak żyje także wieczorami i w czasie wolnym od zajęć dydaktycznych. Od lat działa strona internetowa szkoły www.krasiniak.pl oraz strona szkoły na Facebooku.
- W 2016 r. powstała **Sala Tradycji Szkoły**. Jest to nowocześnie wyposażona pracownia multimedialna, umożliwiająca przeprowadzanie interaktywnych lekcji prezentujących historię szkoły oraz jej związki z dziejami miasta.

Złota księga absolwentów szkoły poległych w walkach o wolność umieszczona jest w nowoczesnej multimedialnej sali tradycji szkoły

- Ważna jest dla nas nauczycieli przyjazna atmosfera pracy i małe przyjemności dla ciała i ducha. Od 2016 r. wprowadziliśmy „śniadania czwartkowe” – comiesięczne ucztę przygotowywane przez różne grupy pracowników szkoły. Corocznie organizujemy wyjazdy integracyjne (do teatru, wypoczynkowe, turystyczne).
- Od kilku lat nauczyciele i uczniowie biorą udział w rajdzie „Szlakiem Krasińskich” oraz w spływach kajakowych. Liceum uczestniczy także w społecznej inicjatywie miejskiej „Wrzuć na luz”. W 2017 r. nauczyciele przygotowali dyktando dla gimnazjalistów i licealistów w języku angielskim.
- Pamiętamy o swoich imieninach, rocznicach, mamy firmowe krówki z logo szkoły, w miłej atmosferze obchodzimy różne święta (np. dzień kobiet, walentynki, dzień chłopaka, święto KEN i in.). Na dzień matki licealiści przygotowują laurki dla swoich mam. Zapraszamy przyjaciół szkoły i staramy się o nich zawsze pamiętać. Promujemy i reklamujemy prace i aktywności naszych uczniów, zarówno te badawcze, plastyczne jak i sportowe i artystyczne (przestrzeń w szkole, Facebook).
- **Współpracujemy** aktywnie z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Ciechanowie (m.in. organizacja konkursów, udział naszych uczniów w wykładach, spotkaniach na uczelni, Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Ciechanowie (m.in. organizacja szkoleń dla nauczycieli, konsultacje dla specjalistyczne pedagoga szkolnego), Biblioteką Pedagogiczną (m.in. organizacja lekcji bibliotecznych, spotkań z ciekawymi ludźmi), Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Ciechanowie.

Promowanie wartości edukacji

Przywódcztwo edukacyjne to również świadome, systemowe upowszechnianie i promowanie wartości edukacji. Pojęcie to rozumiem zgodnie z definicją zaprezentowaną przez Joannę Kołodziejczyk i Iwonę Starypan (2012): „Promowanie wartości edukacji to propagowanie: wszechstronnego i dostosowanego do potrzeb, możliwości, cech indywidualnych rozwoju młodego człowieka przez dobór treści i form kształcenia w taki sposób, by stymulować automotywację do uczenia się, budowy społeczeństwa demokratycznego, obywatelskiego poprzez takie zorganizowanie procesu edukacji, w którym uczniowie doświadczają tego, czym są demokracja, partycypacja, podejmowanie decyzji i odpowiedzialność za siebie i innych, rozwijania kompetencji, które i w szkole, i po jej ukończeniu umożliwią/ułatwią/uprzyjemnią życie z samym sobą i w społeczeństwie. Promowanie wartości edukacji to nie promocja oferty szkoły”.

Podstawowe formy upowszechniania dobrych praktyk, które były do tej pory stosowane:

- Informacja o działaniach szkoły jest przedstawiana na stronie internetowej liceum oraz na fanpage'u szkoły na Facebooku. Media społecznościowe są doskonałym sposobem na budowanie relacji z otoczeniem. Moderatorzy strony odpowiadają na wiele pytań i komentarzy uczestników dialogu.
- Obecność w lokalnych mediach. W szkole stosowana jest praktyka eksponowania sukcesów uczniów i nauczycieli (np. zaproszenia dla redaktorów gazet i portali do szkoły, przysyłanie ciekawych informacji o działaniach szkoły do mediów, nagradzanie finalistów i laureatów olimpiad przedmiotowych i ich nauczycieli, Złote pióro Krasiniaka dla nauczyciela roku za szczególne zaangażowanie w pracę na rzecz szkoły).
- Uczestnictwo uczniów i nauczycieli w lokalnych imprezach, szczególnie tych, w których pokazujemy nasze działania i promujemy wartość edukacji i wychowania (np. akcje charytatywne, koncerty jubileuszowe, spotkania edukacyjne, imprezy miejskie i powiatowe).
- Eksponowanie losów absolwentów (np. strona internetowa, wewnątrz budynku, zjazdy absolwentów, coroczna organizacja „Tygodnia absolwenta”).
- Systematyczna współpraca z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną (PPP) dała rezultat w postaci opinii rodziców – liceum wskazywane jest jako szkoła słynąca w lokalnym środowisku z indywidualnego podejścia do ucznia, dobrych relacji nauczyciel–uczeń–rodzic, skutecznego nauczania uczniów z orzeczeniami PPP.

- Ulotki, plakaty, broszury, prezentacje multimedialne, wydawnictwa książkowe prezentujące szeroko rozumiane życie szkoły.
- Spotkania z rodzicami, dziennik elektroniczny, dzień otwarty liceum, udział w targach edukacji i pracy.
- Prowadzenie zajęć dla uczniów z innych szkół (np. gry terenowe, lekcje biblioteczne, liga zadaniowa).
- Realizacja projektów i programów unijnych i eksponowanie ich na forum miasta i powiatu (np.: współpraca z uczelnią, biblioteką pedagogiczną).
- Eksponowanie i upowszechnianie koncepcji pracy szkoły wspólnie wypracowanej przez uczniów, nauczycieli i rodziców.

Wykorzystanie potencjału szkoły rozumiane jest jako uczenie się społeczności liceum przez całe życie. Zasoby szkoły to nie tylko baza lokalowa i pomoce dydaktyczne, ale przede wszystkim potencjał intelektualny uczestników procesu edukacyjnego oraz atmosfera pracy/nauki i więzi pokoleniowe. Niezwykle istotne dla szkoły jest budowanie klimatu uczenia się, a także świętowanie nawet najmniejszych sukcesów uczniów i nauczycieli.

I Liceum Ogólnokształcące jest jedną z najlepszych szkół na północnym Mazowszu. Z jej potencjału korzystają m.in.:

- uczelnie wyższe (stypendia dla najzdolniejszych, indeksy dla uczniów za udział w konkursach/olimpiadach), organizowanie spotkań/seminariów/warsztatów dla naszej młodzieży;
- studenci odbywający praktyki pedagogiczne;
- renomowane firmy zatrudniające naszych absolwentów;
- absolwenci, nauczyciele, uczniowie szkoły i mieszkańcy miasta korzystają z zasobów elektronicznej bazy szkoły (sala tradycji). Aplikację opracował jeden z absolwentów liceum.

Szkoła jest organizacją uczącą się. Udział liceum w pilotażu szkoły ćwiczeń to nie tylko nowe doświadczenie dla naszej społeczności, lecz także okazja do uczenia się dla wszystkich uczestników pilotażu. Każda szkoła musi reagować na zmiany zachodzące wokół, zarówno te cywilizacyjne, pokoleniowe jak i techniczne. Nauczyciele I LO są otwarci na zmiany, wprowadzają nowatorskie rozwiązania metodyczne, formułują wnioski z wykonanej pracy, a także rekomendacje do dalszych działań.

Warto podkreślić znaczenie innowacyjnych rozwiązań architektonicznych, które stwarzają przyjazną przestrzeń dla naszych działań. Staramy się, aby szkoła była miejscem estetycznym, eksponującym swoją tradycję i wartym powrotów w jej progi.

Tablica naszych absolwentów – hol szkoły

Trwałe wartości i otwarta nowoczesność – to dwa filary, na których opieramy strukturę naszej szkolnej rzeczywistości.

Bibliografia

Kołodziejczyk J., Starypan I., (2012), *Cenniejsza niż złoto. Rzec o promowaniu wartości edukacji*, [w:] Mazurkiewicz G. (red.), *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Ośrodek Rozwoju Edukacji, (2017), *Model szkoły ćwiczeń*, Warszawa: ORE [online: www.ore.edu.pl, dostęp dn. 10.7.2017].

Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. UE L nr 349 z 30.12.2006).

